

Riksdagens protokoll

2009/10:99

Onsdagen den 7 april

Kl. 09.00 – 14.32

16.00 – 16.14

Protokoll
2009/10:99

---

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 1 april.

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Proposition

2009/10:190 till socialförsäkringsutskottet

Motioner

2009/10:Ju4 och Ju5 till justitieutskottet

2009/10:Fi8 till finansutskottet

2009/10:Ju6 till justitieutskottet

2009/10:Ub8 och Ub9 till utbildningsutskottet

2009/10:Fi9 och Fi10 till finansutskottet

3 § ILO:s deklaration om social rättvisa för en rättvis globalisering

Föredrogs

arbetsmarknadsutskottets betänkande 2009/10:AU10

ILO:s deklaration om social rättvisa för en rättvis globalisering (skr. 2009/10:92).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 11 §.)

4 § Planfrågor m.m.

Föredrogs

civilutskottets betänkande 2009/10:CU16

Planfrågor m.m.

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 11 §.)

5 § Vissa apoteksfrågor

Föredrags
socialutskottets betänkande 2009/10:SoU10
Vissa apoteksfrågor (prop. 2009/10:96).

Anf. 1 THOMAS NIHLÉN (mp):

Fru talman! Till det här betänkandet, som behandlar vissa apoteksfrågor, har Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet en gemensam reservation där vi avstyrker regeringens förslag om ändring av läkemedelslagen vad avser extemporeläkemedel. Jag vill därför börja med att yrka bifall till reservationen från De rödgröna.

Riksdagens borgerliga majoritet beslutade den 29 april 2009 om en avreglering av apoteksmarknaden. Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet röstade emot denna avreglering.

Det betänkande som vi i dag debatterar, *Vissa apoteksfrågor*, tar i huvudsak upp tre skilda frågor på apoteksområdet som har att göra med avregleringsbeslutet 2009. Det gäller dels frågan om en synlig apotekssymbol, dels frågan om att administrativa uppgifter ska lämnas till Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket samt dels frågan om vem som ska ha rätt att tillverka extemporeläkemedel.

Vi rödgröna ställer oss bakom propositionen och utskottets betänkande när det gäller de två första förslagen om en synlig apotekssymbol och om att administrativa uppgifter ska lämnas till TLV. När det gäller förslaget om extemporeläkemedel stöder vi däremot inte den föreslagna förändringen.

När en patient är i behov av andra läkemedel eller andra läkemedelsformer än de som finns godkända på den svenska marknaden kan ett så kallat extemporeläkemedel förskrivas. Ett extemporeläkemedel är ett apotekstillverkat personligt skraddarsytt läkemedel för en viss patient eller vårdenhet som får säljas utan godkännande eller registrering. Extemporeläkemedel utgör ungefär 1–2 procent av de läkemedel som i dag används inom sjukvården.

Regelverket kring tillverkning och tillstånd för godkännande av försäljning av läkemedel är harmoniserat inom EU och EES, och reglerna är införlivade i den svenska lagstiftningen. Den som tillverkar läkemedel ska ha tillstånd för tillverkningen och leva upp till högt ställda krav för att garantera kvaliteten på de tillverkade läkemedlen. Läkemedelstillverkare som vill ha ut ett läkemedel på marknaden måste också få läkemedlet godkänt innan det får börja säljas. För att få ett godkännande krävs att utförlig dokumentation ges in till behörig myndighet för att visa att läkemedlet uppfyller regelverkets krav på säkerhet, effektivitet och kvalitet.

Tillverkning av extemporeläkemedel utgör ett undantag från den här regleringen. I Sverige har Apoteket Produktion & Laboratorier, förkortat APL, setts som en del av apoteken och haft uppdraget att förse apotek med de extemporeläkemedel som har efterfrågats. Sjukvårdens behov har även tillgodosetts av sjukhusapoteken. Eftersom APL:s tillverkning omfattat större delen av landets behov har tillverkningen rationaliserats jämfört med om varje enskilt apotek skulle ha tillverkat extemporeläkemedel.

Fru talman! I utskottets betänkande och i regeringens proposition föreslås nu att APL:s verksamhet ska konkurrensutsättas. Förslaget innebär att även läkemedelstillverkare eller andra aktörer som inte är apotek nu ska ges möjlighet att tillverka extemporeläkemedel. Extemporeläkemedlen ska även fortsättningsvis få säljas utan de regler om godkännande och registrering som gäller för vanliga läkemedel.

Förslaget öppnar för försäljning av industriellt tillverkade läkemedel som inte har godkänts eller kontrollerats före försäljning, vilket också framförts av flera remissinstanser. Läkemedelsverket har i sitt remissytt-rande avstyrkt förslaget och anser att förslaget står i strid med gällande EU-regelverk. Avsikten med undantagen i läkemedelsdirektiven är inte att öppna för att tillverkningsindustrin ska få tillverka extemporeläkemedel.

Läkemedelsverket och Läkemedelsindustriföreningen uttrycker i sina remissvar att man är emot förslaget om extemporeapotek som inte är knutna till apoteksverksamhet eftersom man anser att det strider mot EU:s regler som inte tillåter att andra än apotek tillverkar denna typ av läkemedel. Läkemedelsverket skriver också i sitt remissvar att förslaget kan få negativa konsekvenser för folkhälsan.

Vi rödgröna delar Läkemedelsverkets och Läkemedelsindustriföreningens uppfattning om de risker och negativa effekter som den föreslagna förändringen av lagstiftningen kring extemporeläkemedel kan leda till. Verksamheten får aldrig riskera att inkräkta på den läkemedelstillverkning och försäljning som sker i enlighet med kraven i läkemedelsdirektiven.

Fru talman! Vi rödgröna yrkar därför avslag på förslaget om extemporeläkemedel eftersom vi anser att en kommersialisering av industriellt tillverkade läkemedel som inte är kontrollerade eller godkända på vanligt sätt är felaktigt och olämpligt eftersom det riskerar en trygg och säker läkemedelshantering.

Anf. 2 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Den punkt på vilken vi i utskottet är oense gäller just det som Thomas Nihlén tog upp, nämligen extemporeläkemedlen. Jag vill erinra om att till en början var alla läkemedel som förskrevs och lämnades ut på apotek extemporeläkemedel. På 1900-talet kom en revolution i och med att vi fick industriellt framtagna läkemedel. År 1934 fick vi en lagstiftning om att dessa läkemedel skulle värderas utifrån nytta och risker. Det var ganska revolutionerande att vi också hade en riskbedömning med.

Parallellt med detta minskade förskrivningen från läkare av extemporeläkemedel. Den minskade så kraftigt att varje apotek inte längre kunde ha kvar uppgiften att framställa dessa. Då centraliserades produktionen av extemporeläkemedlen. Den som är ansvarig för nytta–riskbedömningen är den förskrivande läkaren.

Vilka läkemedel handlar det om? Ja, det handlar om salvor och lösningar som specialkomponeras främst för patienter med olika hudsjukdomar. Det kan också vara andra preparat som patienterna har uppvisat speciell nytta av eller känslighet för.

Sedan har vi ytterligare en grupp, och det är läkemedel som industrin har dragit tillbaka från marknaden på grund av liten användning men som

ett litet antal patienter har nytta av. Det här har gjort att man har centraliserat framtagandet av de läkemedlen. Den vägen går vi vidare på från regeringsidan och från Alliansens sida.

Läkemedelsverket har tillsynen över den här produktionen, och sedan har läkaren ett individuellt ansvar för att nytta–risk-målet, alltså att nytan hela tiden överstiger riskerna med preparatet, uppfylls.

Vi anser att här finns den säkerhet som krävs för att både produktionen och förskrivningen ska vara säkra, och då är det även så att Socialstyrelsen har ett tillsynsansvar över läkarnas förskrivning av bland annat de här läkemedlen.

Sedan vill jag också påminna om att det finns en särskild utredare som nu ser över läkemedelslagen, och vi får avvakta den utredningen för att se om eventuella justeringar behövs i lagstiftningen.

Jag yrkar bifall till förslaget i utskottets betänkande och avslag på reservationen.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

6 § Hälso- och sjukvårdsfrågor

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2009/10:SoU11
Hälso- och sjukvårdsfrågor.

Anf. 3 MARIA KORNEVIK JAKOBSSON (c):

Fru talman! Vi ska nu debattera socialutskottets betänkande 2009/10:SoU11 *Hälso- och sjukvårdsfrågor*, precis som fru talmannen sade. Utskottet behandlade i betänkandet ca 160 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2009. I betänkandet finns också elva reservationer och fem särskilda yttranden.

Hälso- och sjukvårdsfrågor är viktiga då de berör alla människor i samhället, stora som små och gamla som unga. Det avspeglas också i motionerna och reservationerna som finns i betänkandet.

Med detta överlämnar jag ärendet till debattörerna, och min förhoppning är att det blir en god, trevlig och stillsam debatt.

Anf. 4 ANN ARLEKLO (s):

Fru talman! Jag vill redan nu för att inte glömma det på slutet säga att jag står bakom samtliga våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall till reservation 8 om ensamstående kvinnors rätt till insemination. Jag kommer därför också att fokusera mitt anförande på denna fråga.

Barn lever i många olika slags familjer. En del lever med två biologiska föräldrar av olika kön, och andra lever med en biologisk förälder och en bonusförälder. Ytterligare andra lever med två föräldrar av samma kön, och många lever med en ensamstående förälder.

Barn har familjerelationer inte bara med en familj utan ofta med flera. Barn lever i olika familjekonstellationer under olika delar av livet. Det är

fantastiskt positivt att så många barn får möjlighet att utveckla långa och nära relationer till sina biologiska föräldrar men också till många fler viktiga familje- och familjelika konstellationer. Den generella välfärdspolitiken, en väl utbyggd barnomsorg av hög kvalitet liksom stöd och skydd för barn i vårt samhälle har bidragit till detta.

Få vuxna vill avstå från att uppleva glädjen att bli förälder och det spännande liv som det innebär att leva med barn. Men ibland blir det ingen graviditet trots många försök, och ibland tar livet en sådan vändning att man inte har någon partner när barnlängtan är stark.

Enligt svensk lag får inte sjukvården hjälpa ensamstående kvinnor att skaffa barn genom assisterad befruktning. Ensamstående kan bli föräldrar till adoptivbarn men inte genom assisterad befruktning. Vissa kvinnor väljer därför att adoptera medan andra har en stark längtan efter att själva föda ett barn.

Fru talman! I dag är det bara kvinnor som lever i en parrelation, heterosexuell eller homosexuell, som har möjlighet att få tillgång till assisterad befruktning i Sverige. Dock är det vanligt att ensamstående kvinnor söker behandling på olika kliniker i till exempel Danmark men även i andra länder, vilket gör att det redan i dag finns många barn i Sverige som har tillkommit genom assisterad befruktning av ensamstående kvinnor.

Vi, det vill säga De rödgröna, anser att ensamstående kvinnor bör få tillgång till assisterad befruktning enligt samma villkor som kvinnor som lever i en relation. Det finns ingen anledning att tro att de barn som har tillkommit genom assisterad befruktning av en ensamstående kvinna skulle få en dålig uppväxt, mindre kärlek eller en sämre uppfostran. Regeringen bör därför snarast utreda förutsättningarna för att ge ensamstående kvinnor rätt till assisterad befruktning.

Fru talman! Förrföra gången som frågan var uppe till debatt här i kammaren var utskottets ställningstagande att man förutsatte ”att regeringen noga följer frågan och återkommer till riksdagen om regeringen finner det motiverat”.

Förra året som vi debatterade frågan var utskottets motivering att utskottet hade ”erfarit att regeringen för närvarande analyserar frågan utifrån ett barnperspektiv. I detta arbete läggs särskild fokus på barnens rätt att få kännedom om sitt biologiska ursprung. Utskottet utgår ifrån att regeringen återkommer till riksdagen om så erfordras. Riksdagen bör därför inte ta något initiativ.”

Slutligen, fru talman, är utskottets ställningstagande denna gång identiskt likt förra årets, bortsett från ett enda litet ord, nämligen ordet ”aktivt”. Nu ska man aktivt analysera frågan utifrån ett barnperspektiv. Min fråga blir naturligtvis: Hur långt har detta, nu äntligen aktiva, arbete med att analysera utifrån ett barnperspektiv kommit?

Anf. 5 ELINA LINNA (v):

Fru talman! I betänkandet finns ca 30 yrkanden från Vänsterpartiet. En del av yrkandena är gamla godingar som vi envist upprepar för att vi är övertygade om att dessa förslag skulle förbättra den svenska hälso- och sjukvården och ge oss bättre förutsättningar än i dag att leva upp till hälso- och sjukvårdslagens mål om en god hälsa och en vård på lika

villkor för hela befolkningen och till prioriteringsordningens devis att de med de största behoven av vård ska ges företräde.

Varje gång regeringen har kommit med sina propositioner om konkurrensutsättningar och privatiseringar har Vänsterpartiet efterfrågat konsekvensanalyser av förslagen. Får vi jämlikare hälsa med fri etableringsrätt inom primärvården? Kommer LOV att gagna människorna med de största vårdbehoven? Det vet vi inte eftersom de borgerliga partierna inte bryr sig om Vänsterpartiets krav att konsekvenserna av regeringens genomförda konkurrensutsättning bör utvärderas ur ett ekonomiskt och kvalitativt perspektiv.

Inte heller får vi veta hur avgifter på besök – fler och fler landsting har nämligen tvingats att införa avgifter på besök hos distriktssköterskan – påverkar besöksfrekvensen och efterfrågan på den förebyggande vården. Nej, regeringen är inte intresserad av konsekvenser för medborgare utan fortsätter sina satsningar på privata vårdföretag. Hälsa- och sjukvården är på god väg att omvandlas till en sektor inom näringslivet finansierad med skattemedel.

Fru talman! Jag har ändå hittat en utvärdering, dock inte i Sverige utan i vårt östra grannland Finland. Konkurrensutsättning och privatisering har där pågått längre än hos oss. Nu har Folkpensionsanstalten, som har hand om både sjukersättningar och pensioner, genomfört en undersökning som bland annat visar att konkurrensutsättning och privatisering av primärvården har bidragit till ökade kostnader för kommunerna. Det är ett överraskande resultat, anser Hennemari Mikkola, som lett undersökningen. Ett annat resultat som lyfts fram i redovisningen är att de upphandlade privata enheterna ger patienterna färre tjänster än de offentliga vårdcentralerna. Läkarna remitterar patienterna till specialistvården. Detta kostar mer för kommunerna, och patienterna tvingas till onödiga sjukhusbesök.

Privatiseringarna startades som mindre egna företag, men nu har stora internationella aktiebolag tagit över verksamheterna. Jag har ingenting emot att läsa finska undersökningar men tycker att det faktiskt är hög tid att vi själva utvärderar konsekvenserna av den genomförda konkurrensutsättningen ur ett ekonomiskt och kvalitativt perspektiv. För mig och Vänsterpartiet är det obegripligt att regeringen inte är intresserad av att få veta vilka konsekvenser regeringens politik har för patienterna och för den offentliga sektorn.

Fru talman! Jag ska nu gå över till en fråga som diskuterats i kammaren ett antal gånger, nämligen frågan om ensamstående kvinnors rätt till assisterad befruktning, en fråga som även Ann Arleklo tog upp på ett förtjänstfullt sätt. Ni får förlåta mig om det blir en del upprepningar, men jag tycker att frågan är mycket viktig och ni får därför försöka stå ut med upprepningarna.

Det är nu fjärde året i rad som vi får bevittna ett skådespel där regeringspartierna inte tar sitt ansvar och säger var de står i frågan. Först lovade regeringen att noga följa frågan och återkomma till riksdagen. Sedan fick vi höra att regeringen ”för närvarande analyserar frågan utifrån ett barnperspektiv”, och utskottsmajoriteten bedyrade sin tilltro till regeringen, som skulle återkomma till riksdagen i frågan.

I årets upplaga av intetsägande svar från allianspartierna beträffande frågan om ensamstående kvinnors rätt till assisterad befruktning får vi

veta att ”regeringen för närvarande aktivt analyserar frågan utifrån ett barnperspektiv”. Förra året analyserade regeringen alltså, och i år har analyserandet blivit aktivt. Det är ju löjligt! Varför säger ni inte som det är, nämligen att ni inte klarar av att komma överens och därför kommer inget att hända med frågan så länge Alliansen innehar regeringsmakten?

För knappt ett år sedan, efter förra årets debatt, beslutade Moderaternas kvinnoförbund att också ensamstående kvinnor ska ha rätt till insemination. Ungefär samtidigt gjorde ordföranden i socialutskottet Kenneth Johansson följande uttalande i en artikel i Dagens Nyheter: ”Det hela ska nu utredas. Vi ska titta på konsekvenserna, främst ur ett barnperspektiv. Min förhoppning är att resultatet ska presenteras under nästa år.”

Vi i oppositionen, och självklart en mängd engagerade och berörda medborgare, har väntat på resultatet. Om det sedan är en analys eller en utredning, aktiv eller inte, spelar ingen roll, men något annat än ett aktivt analyserande borde regeringen ha åstadkommit under dessa fyra år.

Fru talman! Visst är det så att det vore bra om alla barn som föds skulle ha två föräldrar, men vi vet att så inte är fallet. Hur är det med alla ensamstående mammor – ska vi nu börja anklaga dem för att de satt barn till världen utan att det finns någon som vill fungera som far till barnet? Mig veterligen finns det inga vetenskapliga bevis för att barn till ensamstående mammor skulle leva ett sämre liv än andra barn bara för att mamman valt att leva ensam med sitt barn. Eller har de borgerliga partierna kännedom om något som kan skada barnet enbart på grund av att barnet lever med en ensamstående mamma? Jag känner faktiskt obehag när jag läser uttalanden av representanter för både Moderaterna och Kristdemokraterna, som kräver mer forskning om barn som har endast en förälder. Vad är syftet med sådan forskning i detta sammanhang?

Vänsterpartiet, tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet, anser att ensamstående kvinnor bör ha tillgång till assisterad befruktning enligt samma villkor som kvinnor som lever i en relation. Utifrån principen om barnets bästa finns det ingen anledning att tro att det barn som tillkommit genom assisterad befruktning av en ensamstående kvinna skulle få sämre uppväxtvillkor än ett barn som adopterats av en ensamstående kvinna eller man eller som av någon annan anledning lever med endast en förälder.

Den traditionella kärnfamiljen, som består av mamma, pappa, barn, är i dag en otidsenlig norm där många existerande familjebildningar inte kan kännas igen. Familjeformerna blir allt spretigare i skilsmässornas och frigörelsens spår, och det är rimligt att lagstiftningen anpassas till nya levnadsmönster.

På sätt och vis är det beundransvärt att några borgerliga ledamöter har skrivit motioner om ensamstående kvinnors rätt till insemination. Ni kanske trots allt trodde att ni denna gång skulle få rösta för ett beslut. Eller tänker ni kanske rösta med Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet? Eller fortsätter ni att säga att ni litar på att regeringen kommer med ett lagförslag, bara man har utrett färdigt? Om ensamstående kvinnor ska få rätt till assisterad befruktning blir det i så fall under en annan regering än den sittande.

Fru talman! Nu går jag över till en annan problematik där det enligt min mening bör göras en analys utifrån ett barnperspektiv. Vänsterpartiets förslag om att en åldersgräns bör införas så att omskärelse av pojkar

endast får utföras på personer över 18 år avstyrks av den borgerliga majoriteten. Gäller inte barnperspektivet i dessa fall? Vi menar att barnets rätt i ett modernt upplyst samhälle har ett klart företräde framför kulturella och religiösa traditioner. Det verkar som om regeringen använder barnperspektivet för sina egna syften. Vänsterpartiet däremot värnar om barnens självklara rätt att slippa omotiverade medicinska ingrepp. Vi menar att en åldersgräns bör införas så att omskärelse endast får utföras på personer som fyllt 18 år.

Fru talman! En helt annan fråga som jag kort ska beröra och som också behandlas i betänkandet är frågan om livsslutsdirektiv. Sedan flera år tillbaka finns ett utredningsförslag om införande av så kallade livsslutsdirektiv, även kallade framtidsfullmakter eller vårddirektiv. Vänsterpartiet anser att frågan om livsslutsdirektiv bör lyftas. Det finns tillfällena i livets slutskede då insatserna mot smärta, ångest och kramper inte ger avsedd effekt.

En möjlighet är att med läkemedel sänka medvetandegraden till en nivå där patienten inte mer plågas av symtomen. Detta görs efter samråd med patienten om han eller hon är beslutskompetent eller i samråd med anhöriga för att utröna vad patienten skulle ha önskat. Men praxis varierar, och det råder osäkerhet om dessa frågor, vilket också vissa fall som uppmärksammats i medierna vittnar om. Vänsterpartiet anser att patienten måste få större inflytande över sin vård i livets slutskede. Vi vill också att nationella riktlinjer för den palliativa vården tas fram. Vi känner till att det pågår arbete i denna riktning hos Socialstyrelsen men vill ändå markera denna viktiga fråga med en reservation.

Fru talman! Jag står självklart bakom Vänsterpartiets samtliga reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservation nr 8.

Anf. 6 THOMAS NIHLÉN (mp):

Fru talman! Det här betänkandet tar upp ett antal motioner från allmänna motionstiden 2009 samt ett antal motioner som har behandlats förenklat.

Miljöpartiet har i betänkandet två reservationer gemensamt med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet samt en egen reservation.

Vi i Miljöpartiet står naturligtvis bakom samtliga våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag enbart bifall till reservation nr 8, som handlar om ensamstående kvinnors rätt till insemination.

I mitt anförande kommer jag att ta upp flera olika motioner och förslag som tar upp frågan om utökade möjligheter för ensamstående kvinnor, homosexuella par samt heterosexuella par att bli föräldrar.

Först handlar det om den flitigt debatterade frågan om att ensamstående kvinnor i dag förvägras rätten till insemination.

Här i kammaren är vi mig veterligt nästan helt överens om att ge dessa kvinnor denna rättighet. Som jag förstått det är sex av riksdagens sju partier förespråkare för att ge ensamstående kvinnor denna rättighet.

Miljöpartiet anser att ensamstående kvinnor bör få tillgång till assisterad befruktning enligt samma villkor som kvinnor som lever i en parrelation. Vi menar att barnlösa ensamstående kvinnor diskrimineras i Sverige i dag. Som ensamstående kvinna har man möjlighet att adoptera lagligt men inte att inseminera.

Begreppet familj har också vidgats genom åren från att gälla enbart traditionella kärnfamiljer med mamma, pappa och barn till att numera innefatta homosexuella relationer och ensamstående hushåll. Denna utveckling är viktig och välkommen och bär kort sagt prägel av det moderna samhälle vi i dag lever i.

Barn som tillkommit genom assisterad befruktning av en ensamstående kvinna kommer inte att få sämre uppväxtvillkor än barn som antingen adopterats av en ensamstående kvinna eller man eller lever med endast en av sina föräldrar. Det är inte föräldrarnas antal, lika lite som deras kön, som avgör huruvida ett barn får en god uppväxt. Kärlek, ärlighet, respekt, omtanke och trygga och stabila uppväxtvillkor är grundstenarna i barns behov. Allt detta kan naturligtvis också ensamstående erbjuda sina barn.

Motioner i ämnet om ensamståendes tillgång till assisterad befruktning har behandlats av socialutskottet ett flertal gånger under mandatperioden. Nu blir det lite upprepning, eftersom både Ann Arleklo och Elina Linna har sagt detta tidigare. Tidigare har utskottet i sitt betänkande skrivit att utskottet förutsätter ”att regeringen noga följer frågan och återkommer till riksdagen om regeringen finner det motiverat”. Svaret i det aktuella betänkandet är en variant: Utskottet har erfart ”att regeringen för närvarande aktivt analyserar frågan utifrån ett barnperspektiv”, och ”utskottet utgår ifrån att regeringen återkommer till riksdagen i frågan om så är nödvändigt”. Två tidigare talare har efterlyst vad som har hänt med denna aktiva analys. Kommer det något förslag? Det kanske vi får höra senare i debatten.

Därför undrar vi i Miljöpartiet och den rödgröna oppositionen om det nu inte är dags att den majoritet som finns i kammaren också röstar för de motioner som kräver att barnlösa ensamstående kvinnor likställs med kvinnor i en parrelation när det gäller rätten till insemination.

Fru talman! Miljöpartiet anser att lagstiftningen om behandling med donerade ägg och spermier samt embryodonation behöver förändras för att den ska gälla lika för alla kvinnor oavsett civilstånd och sexuell läggning.

Vi vill utreda möjligheterna till att det ska bli möjligt att tillåta behandling med både donerade ägg och donerad sperma samtidigt. Det bör också bli möjligt med donation av redan existerande och nedfrysta embryon från annans IVF-behandling när samtycke finns.

När det gäller äggdonation är det i dag endast den kvinna som lever i en heterosexuell parrelation som har möjlighet att få tillgång till behandling med donerat ägg, då det inte är tillåtet med både ägg- och spermadonation. Detta får till följd att de kvinnor som är infertila och ensamstående inte ges samma möjligheter till behandling som de kvinnor som valt att leva med en man.

Av samma orsaker som lesbiska och bisexuella kvinnor som lever i en relation med en kvinna bör få tillgång till behandling med donerade ägg bör även de kvinnor som är ensamstående få tillgång till sådan behandling oavsett sexuell läggning.

Dock är det av stor vikt för barn som tillkommit genom ägg- och spermadonation eller embryodonation, precis som för adopterade barn, att få kunskap om sitt ursprung. Föräldrarna bör vara skyldiga att berätta för barnet om hans eller hennes ursprung.

När det gäller embryodonation anser Miljöpartiet att lagstiftningen behöver ses över så att nedfrysade överblivna embryon från IVF-behandlingar ska kunna användas.

I samband med att par gör IVF-behandling fryses de överblivna embryona ned för eventuellt senare bruk. Det är långt ifrån alla som senare vill använda alla överblivna embryon, eftersom man redan kanske fått de barn som man önskar. De nedfrysade embryona förstörs då.

Detta väcker etiska dilemman hos en del föräldrar. En del kan tycka att det känns svårt att låta förstöra embryon som skulle ha kunnat bli barn. Om det fanns möjlighet för dessa föräldrar att donera embryon skulle det kanske kännas som en god gärning gentemot ett annat barnlöst par eller en ensamstående kvinna.

Därför anser Miljöpartiet att regeringen bör tillsätta en parlamentarisk utredning som ser över möjligheten att genomföra befruktning utanför kroppen med ett redan existerande embryo, eller med både donerade ägg och donerad sperma.

Samma utredning bör även få i uppdrag att se över bestämmelserna om befruktning utanför kroppen i syfte att ge ensamstående kvinnor möjlighet att få tillgång till behandling med donerade ägg.

Fru talman! Avslutningsvis tänker jag ta upp frågan om surrogatmödraskap, eller som vi föredrar att det kallas, värdmödraskap. I dagens lagstiftning är det inte tillåtet med värdmödraskap i Sverige, och lagstiftningen är ofullständig när det gäller att reglera vad som gäller för de barn som ändå fötts av värdmodrar.

Det par som vill ha ett barn men som själva av biologiska skäl inte kan få något kan anlita en kvinna som låter sig befruktas av parets sperma eller tar emot ett befruktat ägg. Ett annat sätt att uttrycka det är att surrogatmamman, eller värdmodern, lånar ut sin livmoder. En värdmoder är alltså en kvinna som bär och föder ett barn åt någon annan. Paret blir sedan, då värdmodern av sagt sig vårdnaden, de som tar hand om barnet och blir barnets sociala och rättsliga föräldrar.

I Sverige har värdmödraskap hittills avvisats av etiska skäl. Frågan är komplicerad och rymmer många svåra etiska ställningstaganden. Det har dock under de senaste åren gjorts stora medicinska framsteg och utvecklingen har gått vidare. Många människor som av olika skäl tidigare inte kunde få barn kan i dag få sin önskan om ett barn uppfyllt.

Just därför tycker vi i Miljöpartiet att det är viktigt med en försiktig positiv hållning och att frågan studeras närmare och utreds i en parlamentarisk utredning i stället för att man avfärdar den som hittills har gjorts.

Anf. 7 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! I betänkandet behandlas en lång rad motioner som tar upp viktiga områden inom hälso- och sjukvården. Jag tycker att utskottet bedömt förslagen noga. Enligt min mening kan vi konstatera att alliansregeringen har speedknappen intryckt. Det tänks nytt, och det händer mycket positivt inom hälso- och sjukvården i dag. Många för patienten viktiga reformer är genomförda, beslutade eller aviserade. Centerpartiet och alliansregeringen gör skillnad även inom vårdens områden.

En titt i backspegeln visar att väldigt mycket åstadkommit under denna mandatperiod. Jag ska ta några exempel.

1. Förbättrad tillgänglighet och ökad valfrihet. Fritt vårdval är genomfört där patienten bestämmer. Det har blivit 135 nya vårdcentraler under 2009. Det är utökad läkar- och tandläkarutbildning. Kömiljarden har mer än halverat köerna. Andra exempel på detta område är den nationella vårdgarantin, omregleringen av apoteksmarknaden och tandvårdsreformen.
2. Kunskap och kvalitet sätts i fokus. Exempel på detta är patientsäkerheten, förbättrad läkemedelsanvändning, den nationella cancerstrategin och psykiatrisatsningen.
3. Delaktigheten, självbestämmandet och tryggheten står högt på listan. Exempel på detta är Patientsäkerhetsutredningen, fast vårdkontakt, second opinion och patienthandbok.
4. Bättre uppföljning av resultaten är nödvändigt. Här redovisar vi arbete med öppna jämförelser, IT-plattformen, kvalitetsregister och den oberoende granskningsfunktion som nu är under bildande.
5. Systematisk förbättring hela tiden. Exempel där är den nationella IT-strategin, arbete med ersättningsystem och SBU-utvärdering av metoder.

Jämför vi detta och så mycket annat som är på gång med hur det såg ut den förra mandatperioden är det en jättestor skillnad i reformivern, nytänkandet och förbättringsarbetet. Einstein sade: Man kan inte lösa problem med samma synsätt som skapade dem. Det är därför vi tänker nytt.

Fru talman! Kan vi nu luta oss tillbaka och lägga armarna i kors? Nej, absolut inte. Vi är långt ifrån klara. Det finns fortfarande mycket som inte fungerar tillfredsställande i svensk hälso- och sjukvård, och förbättringspotentialen är stor. Vi har bara börjat. Det tar tid att ställa om, och vi ska ju ha något att göra nästa mandatperiod också.

Frågor som Centerpartiet särskilt lyfter fram när vi utvecklar sjukvården framöver är bland annat följande.

Grunden är att stärka folkhälsoarbetet. Hälsan är ojämlikt fördelad, och vi vill medverka till en jämlikare vård.

Det handlar om att förbättra tillgängligheten ytterligare, skärpa vårdgarantin och gå vidare med kömiljarden. Vi kan se att det har varit lyckat.

Vi vill fortsätta att öka patientens valfrihet och vidareutveckla vårdvalet och inte avveckla det som det röda laget verkar vilja.

Vi vill fortsätta att öka patientens självbestämmande, ytterligare stärka patientens rättigheter och säkra kvalitet och säkerhet i vården.

Vi vill ha mer av entreprenörskap i vården och öka mångfalden av vårdgivare.

Vården måste ges på lika villkor var man än bor i landet.

Listan kan göras längre.

Fru talman! Av många viktiga frågor i betänkandet vill jag särskilt lyfta fram några.

Det är viktigt att patienter med sällsynta diagnoser får den vård de behöver. Här har mina partikolleger Ulrika Carlsson och Annika Carlsson väckt en viktig motion. De tar upp behovet av ökad kunskap och

kompetens om sällsynta diagnoser. De föreslår bildandet av ett nationellt kompetenscentrum för sällsynta diagnoser i Göteborg, närmare bestämt vid Ågrenska. Det har under 20 års tid tillsammans med Riksförbundet Sällsynta diagnoser byggt upp en unik verksamhet de nu vill utvidga. Jag vet att flera av oss i utskottet har kontakter även med Rett Center i Östersund.

EU-kommissionen har under 2009 antagit rådsrekommendationer och tillsatt en expertkommitté på området. Som medlemsland rekommenderas vi att upprätta nationella planer för sällsynta sjukdomar för att berörda patienter ska få tillgång till vård av hög kvalitet. Socialstyrelsen arbetar aktivt med frågan och förväntas komma med förslag till sommarren. Vi ska inte föregripa detta arbete, men det är viktiga frågor som bara måste få sin lösning.

Ensamstående kvinnors rätt till insemination är en fråga som vi behandlar. Den har vi behandlat flera år i rad, som vi har hört kommenteras. Om jag talar för mig själv och mitt parti tror jag att vi i sak är ganska överens.

Vi upplevde tolv år av passivitet där ingenting hände från den nuvarande oppositionen, inte ett dugg under tolv års tid. Det är nu under den här mandatperioden som det börjar hända saker. Det är nu som vi tar steg för steg framåt i frågan för att hitta en lösning.

Det är lite raljant och osnyggt av oppositionens företrädare att använda ord som löjligt och allt vad det var när vi redovisar att vi går framåt. Vad gjorde ni under tolv år? Jag tycker att ni ska svara på det: Inte ett dugg.

Däremot har vi nu en arbetsgrupp som arbetar. När arbetsgruppen är klar kommer det vi har kommit fram till att redovisas. Det är på det sättet vi måste jobba i en viktig fråga för att komma framåt.

Ett antal motioner finns också om den palliativa vården och om människors självbestämmande vid livets slut. Det är svåra och viktiga frågor.

Alla måste få del av en fungerande palliativ vård, och den behöver utvecklas. Därför är det mycket bra att Socialstyrelsen fått regeringens uppdrag att utforma ett nationellt kunskapsstöd för god palliativ vård.

Alla människor har rätt att få bestämma över sitt eget liv. Därför har man också rätt att avstå behandling. Däremot ska vården, enligt min och Centerpartiets uppfattning, inte aktivt hjälpa en person att dö. Vårdens uppgift är att bota, lindra och trösta.

Fru talman! Till sist yrkar jag bifall till förslaget i utskottets betänkande och avslag på samtliga motioner.

Anf. 8 ANN ARLEKLO (s) replik:

Fru talman! Du ville ha ett svar, Kenneth Johansson. Tolv år i passivitet och inget hände, sade du. Då vill jag bara påminna dig om att lesbiska kvinnor fick rätt till insemination under vår tid vid regeringsmakten – jag tror att det var 2005. I nästa steg är det självklart för mig att gå vidare med att ensamstående kvinnor också ska få rätt till assisterad befruktning. Det är inte riktigt med sanningen överensstämmande att ingenting hände.

Fru talman! Inför dagens debatt tittade jag igenom gamla protokoll för att se hur debatterna har gått de tidigare gångerna.

Om jag börjar med förrföra gången säger en ledamot från Folkpartiet: Jag personligen tycker att det vore rimligt att kvinnor får assisterad befruktning.

En centerpartistisk ledamot säger: Enligt lagen får gifta samt lesbiska par genomgå insemination, och enligt lagen får ensamstående kvinnor adoptera. Av den anledningen tycker jag att det känns väldigt ologiskt att man säger att ensamstående kvinnor inte får genomgå en insemination om de vill skaffa ett barn. Var ligger logiken?

Och, fru talman, i förra årets debatt säger Kenneth Johansson: Det är rätt att Centerpartiet till och med har ett stämmobeslut på att man ska pröva möjligheten för ensamstående att insemineras.

Trots dessa positiva och för mig tydliga ställningstaganden i de olika partigrupperna förhålls frågan år från år.

Min fråga till Kenneth Johansson är ändå: Hur långt har det aktiva analysarbetet utifrån ett barnperspektiv kommit? Vad innebär det konkret? Vad är det ni aktivt analyserar? Jag skulle gärna vilja veta det.

Anf. 9 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Ann Arleklo förvånar. Jag tycker att hon också borde ha läst protokollet från debatten om lesbiska kvinnors rätt till insemination. Det var vi överens om. I mitt parti ställde vi oss helt bakom det. Det var ingen från er sida som talade om att ni skulle gå vidare då.

Det är vi som aktualiserar frågan. Det är vi som i majoritetsställning har börjat göra någonting åt frågan. Det är gruppledarna inom allianspartierna här i riksdagen och Socialdepartementet som tillsammans nu sitter och jobbar aktivt. Jag betonar det som står i betänkandet: ”aktivt jobbar”. Jag vet att Barbro Westerholm i sitt anförande kommer att fördjupa de delarna.

Det är ingen tvekan om att det finns en ärlig vilja att gå framåt och en ärlig vilja att få fram idéer om hur vi framför allt ska leva upp till det som står i utskottets ställningstagande om att se på barnperspektivet och hur vi lever upp till det, att särskilt lägga fokus på barnets rätt att få kännedom om sitt biologiska ursprung. Det är ett starkt argument, utöver andra, för att göra det.

Att säga att vi förhåller frågan är också magstarkt. De som gör någonting förhåller frågan, men ni som inte gjorde ett dugg när det gäller frågan om ensamståendes rätt till insemination är på något vis duktiga. Lite ordning och reda i diskussionen måste det väl ändå vara.

Jag vidhåller att det arbete som nu pågår måste ta den tid som behövs. När vi är klara kommer vi att redovisa vårt förslag.

Anf. 10 ANN ARLEKLO (s) replik:

Fru talman! Jag tackar så mycket för det svaret, Kenneth Johansson, men jag tycker inte att jag fick svar på min fråga vad det är man konkret gör. Däremot tror jag på dig när du säger att det finns en ärlig vilja att gå framåt.

Jag kan inte tolka det på något annat sätt än att det är Kristdemokraterna som blockerar frågan och får hela regeringen att förhålla den år efter år. Det var ju så att Kristdemokraternas representant i debatten förra året var tydlig med att de har ett partibeslut om att det bör vara två föräldrar och att ensamstående inte ska få assisterad befruktning.

Fru talman! Jag tycker att det är djupt beklagligt för dessa ensamstående kvinnor att vi fortfarande i dag inte kan ge ett positivt besked i en fråga där, i alla fall som jag bedömer det, vi alla förutom Kristdemokraterna tycks vara eniga i sakfrågan.

En gissning är att en borgerlig regering inte kommer att komma tillbaka till riksdagen med den här frågan. På något sätt blir det Kristdemokraternas våta filt som lägger sig över den här frågan och gör att ni inte kan komma till beslut. Kvinnorna får väl även fortsättningsvis söka hjälp utanför Sveriges gränser.

Anf. 11 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! När det gäller den information som berörda ensamstående kvinnor har att ta till sig är det informationen att det nu, för första gången, under alliansregeringen pågår ett aktivt arbete för att hitta en väg framåt i denna fråga. För första gången pågår det. Tidigare har det inte gjorts ett arbete på detta område. Det är det besked som ska ges.

Då kan man göra ett val. Endera tycker man att det är bra att det jobbas med frågan, eller också tycker man att det var bättre när det under er tid inte jobbades med frågan. Jag är säker på vilken slutsats man drar.

Vad vi konkret gör ska vi återkomma till när vi har något konkret att lägga fram. Däremot är oppositionens företrädare naturligtvis välkomna att lämna sina förslag. Ni har sagt att ni vill utreda frågan, men ni kanske också har någon idé om hur ni skulle vilja se att det utformas. Lyft fram förslagen! Var lite konstruktiva! Sitt inte bara i passivitet och gnöla, utan kom med konkreta förslag!

(Applåder)

Anf. 12 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag måste ändå påminna Kenneth Johansson – han kommer säkert ihåg det – om att Vänsterpartiet redan förra mandatperioden hade uppe frågan om ensamstående kvinnors rätt till insemination. Det är inte bara Centerpartiet som har initierat frågan under den här mandatperioden.

Jag begärde inte replik på grund av det, utan jag begärde replik på grund av att Kenneth Johansson lyfte upp folkhälsofrågorna. Det tycker jag är bra. Kenneth Johansson delar säkert min uppfattning att distriktsköterskorna gör ett väldigt viktigt arbete när det gäller förebyggande insatser.

Jag tog upp frågan om konsekvensanalyser. Vi har en reservation i betänkandet som handlar om distriktsköterskornas möjligheter att arbeta med förebyggande insatser i dag. Fler och fler landsting har infört avgifter, och vi menar att man borde göra en konsekvensanalys för att se vilka konsekvenser avgifterna har speciellt för det förebyggande arbetet. För äldre personer har distriktsköterskan en mycket viktig roll i arbetet med äldres hälsa. När det gäller barnfamiljer har de flesta landsting inte avgifter för barn, men det sker ändå en förskjutning mot mer och mer avgifter inom vården. Då blir kanske det förebyggande arbetet lidande.

Min fråga till Kenneth Johansson är: Vilka konsekvenser kan du se av avgifter hos distriktsköterskorna?

Anf. 13 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Vi är överens om att börja med det förebyggande arbetet innan skadan uppstår eller sjukdomen uppkommer. Det är så mycket bättre att se till att de inte inträffar. Efter många års erfarenhet av syster Hennies arbete hemma i byn kan jag se vilken stor betydelse primärvården och distriktssköterskefunktionen har när det gäller kunskap om bebis, familjen och morfar – att se helheten. Det är en viktig funktion.

Det är klart att avgiftssättningar har betydelse. Det man vill stimulera och göra tillgängligt ska man inte sätta så höga avgifter för att man skrämmar bort patienterna. Nu har vi ett system i Sverige som säger att det är sjukvårdshuvudmannen som beslutar om avgifter. Det är ett system som jag tycker att man ska behålla. Vi kan ge stimulanser och göra uttalanden, och när det gäller ersättningsmodeller har vi anslagit resurser för att kunna utveckla dem. Men det här är fortsatt en fråga för sjukvårdshuvudmannen. Jag ställer gärna upp på att uppmana både kolleger och andra som jobbar inom landsting och regioner med dessa frågor att tänka på att använda både avgifter och ersättningsmodeller på ett sätt som gör att man stimulerar det förebyggande arbetet.

Anf. 14 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Sjukvårdshuvudmännen har kanske inte alltid resurser att göra beskrivningar av vad till exempel avgifter har för konsekvenser för befolkningen och för folkhälsoarbetet, som sjukvårdshuvudmännen också har ansvar för. Därför tycker Vänsterpartiet att regeringen ska agera och ge ett uppdrag till Socialstyrelsen, som på ett annat sätt har ett överordnat ansvar. Jag hoppas att Kenneth Johansson i alla fall kan bekräfta att det här är en nationell fråga. Vilka konsekvenser får avgifterna?

Jag tog i mitt anförande upp konsekvensanalyser i stort. Om jag minns rätt har Konsumentverket fått i uppdrag att efter tre år göra en analys vad avser apoteket. Men inte för en enda av de andra stora förändringarna inom hälso- och sjukvårdsstrukturen finns några tankar om att göra konsekvensanalyser. Kommer hälsoklyftorna att minska eller kommer klyftorna att öka, som det ser ut i dag? Vad kan det bero på? Kan det bero på att de strukturomvandlingar som regeringen har gjort med hjälp av lagstiftningen har bidragit till att hälsoklyftorna ökar?

Anf. 15 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! När man fastställer och bygger upp ersättningsmodeller och avgiftssystem i landsting och regioner är det viktigt att tänka efter före, att bestämma sig för vad man vill ha och stimulera i fråga om utveckling och att man följer upp resultaten. Det finns säkert många som fuskar i den delen. Jag är gärna med och uppmanar dem att förstå att detta är viktigt. Arbetet i fråga om ersättningsmodeller har stimulerats från nationell nivå.

Sedan var det frågan om analys- och uppföljningsarbeten. Det här är inte riktigt rättvist med tanke på allt jobb som görs. Jag tänker på till exempel Socialstyrelsens alla rapporter och uppföljningar som nu kommer på område efter område där vi ser hur vården och hälsan utvecklas. Det gäller Folkhälsoinstitutet likaså. De jobben utgör ett gediget framtaget beslutsunderlag så att det går att dra politiska slutsatser och vidta

åtgärder för att hela hälsoklyftorna så att vi ska få en jämlikare vård. Det går att göra mer även här.

Vi har i allt ett behov av att jobba mer med öppna jämförelser och analysarbete. Vi ska se till att få ännu mer aktivitet på regional och lokal nivå i arbetet. Det är regeringens och Alliansens ambitioner att underlätta och ge stöd i det arbetet.

(Applåder)

Anf. 16 CECILIA WIDEGREN (m):

Fru talman! Vi i Alliansen – Moderaterna, Centerpartiet, Kristdemokraterna och Folkpartiet – ser människan framför systemen. Vi ser patienten framför systemen. Vi ser brukaren framför systemen.

Hela det här gedigna motionsbetänkandet berör frågor från vaggan till graven. Det är enormt omfattande, från stora frågor till mindre frågor, i olika livsskederna och utifrån olika människors behov i olika delar av livet.

Vårt perspektiv är genomgripande. Vi ser människan, den enskilde, dennes behov. Kronikern eller den multisjuka. Barnet eller den funktionshindrade. För oss handlar det om att ständigt komma tillbaka till att minska makten i systemet och till att öka makten för den enskilde. Det ska vara mindre av politiska beslut i stängda sammanträdesrum och mer av beslut hemma vid köksbordet tillsammans med de nära och kära. Det är så fler beslut ska fattas framöver. Vi i Alliansen kommer att fortsätta det arbetet, och vi söker nu väljarnas mandat att fullfölja arbetet under nästa mandatperiod.

Fru talman! Innan valet sade vi i ett gemensamt valmanifest att vi bland annat skulle ge trygg och tillgänglig vård och omsorg. Det har vi genomfört, precis som vi lovade väljarna, bland annat med hjälp av den kömiljard och den fasta vårdkontakt som alliansregeringen har infört.

Vi lovade och sade innan valet: Valfrihet och vård i tid. Vi har genomfört det i form av ökat patientval, ökat självbestämmande och vårdval.

Vi sade innan valet: Högre kvalitet i vård och omsorg. Vi har genomfört det. Vi har utökat och stärkt tillsynen, skapat fler öppna jämförelser och jobbat med en oberoende granskning. Vi ser hela tiden på möjligheten att utveckla de gemensamma IT-systemen så att den enskilde kan få ökad kunskap och fatta beslut efter behov.

Vi sade innan valet och lovade väljarna i valmanifestet: Mångfald i vården. Vi har genomfört det.

Vi lovade väljarna bättre rehabilitering. Vi har genomfört det bland annat med en rehabiliteringskedja.

Vi sade att vi ville utveckla äldreomsorgen och sjukvården för äldre. Vi har genomfört det genom en omfattande äldreomsorgssatsning, bland annat med ökad värdighet i vården.

Vi lovade väljarna innan valet förbättrad psykiatri. Vi har genomfört det, framför allt med en satsning på barn och unga, i dag med ökade statsbidrag för psykiatri – en av de största någonsin från den här kamraren.

Vi sade och lovade väljarna innan valet att vi skulle satsa på tandvården. Det finns i dag en historiskt fördubblad satsning från 3 till 6 miljarder. Den är omfattande – oavsett vilka behov du har för din munhälsa.

Steg för steg har vi förbättrat och stärkt den enskildes möjligheter med syfte att det ska bli ett steg tillbaka för de system som finns inom hälso- och sjukvården. Vi kommer att fortsätta det arbetet, och vi söker nu väljarnas fortsatta förtroende för att kunna göra det. Det ska vara en ökad makt till den enskilda människan där systemen får stå tillbaka.

Vi kommer bland annat att fortsätta att söka stöd för en patienträttighetslag. Det ska vara en rättighetslag som ökar den enskildes möjligheter att komma till tals oavsett var man befinner sig i välfärdssystemet. Vi kommer att fortsätta att utveckla psykiatrin med skärpta satsningar för att ge valmöjligheter för den som känner ohälsa i en situation, och vi kommer att fortsätta att jobba för en ökad tillgänglighet.

Fru talman! Motionsbetänkandet innefattar bland annat de frågor som jag nu har nämnt. Det finns över 160 motionsyrkanden. Från vänsteroppositionen är man överens om *två* gemensamma reservationer. Handlar det då fullt ut om den enskilda människan, eller handlar det om systemen? Handlar det om att stärka patientens rättigheter, om att öka brukarens makt i äldreomsorgen eller om att höja kvaliteten? Nej, de två reservationer som vänsteroppositionen är överens om handlar om att man vill fortsätta att arbeta med IT i vården. Det är mycket bra; det tycker vi är jätte viktigt. Därför har vi också under den här mandatperioden utvecklat den nationella IT-strategin till att i dag omfatta ett av de få tydliga områden inom välfärdssektorn i Sverige där vi har en nationell strategi på ett område, nämligen just hälso- och sjukvården. Arbetet fortlöper – allt för att se patientnyttan.

Den andra frågan är ensamståendes rätt till insemination. För Socialdemokraternas del var detta det enda man valde att tala om här i kammaren i dag. Man kan tro att Socialdemokraterna och Ann Arleklo är rätt fattiga på området hälso- och sjukvård och äldreomsorg. Vad vill ni efter valet? Vad vill ni för den enskilde patienten? Vad vill ni för brukaren? Vad vill ni för de äldre? Var finns den gemensamma politiken på området?

I den enskilda fråga som ni berörde bara i ert anförande från Socialdemokraterna hade ni tolv år på er att påbörja en utredning, att tillsätta en arbetsgrupp och att göra någonting. Ni skapade ingenting av detta då. Men nu är detta det enda som ni framöver har en vilja att driva i denna del, när det finns 160 motionsyrkanden att kunna ta del av. Jag tycker att det är rätt fattigt.

Fru talman! Är det detta vi har att förvänta oss efter valet? Jag tror faktiskt det lite grann. Det blir en rödgrön röra med ett par enskilda som tycker till i ett antal frågor. Men helheten då? Vill ni se människan i hälso- och sjukvården? Vill ni se patienten? Vill ni se den äldre? Vill ni att den enskilde brukaren ska få mer att säga till om i äldreomsorgen? Vad vill ni inför framtiden?

Alliansen är klar över att vi efter valet kommer att fortsätta med den röda tråd som vi har lagt fast under de här åren. Inom några veckor presenterar vi ytterligare reformprogram för hur vi stegvis ska stärka den äldres rättigheter i äldreomsorgen och den enskilde patientens rättigheter inom hälso- och sjukvården.

Vi i alliansen ser den multisjuka. Vi ser kronikern. Vi ser barnet. Vi ser den funktionshindrade. Men var är den rödgröna röran?

Avslutningsvis, fru talman, finns det ett antal frågor i motionsbetänkandet som berör livets slutskede. Inriktningen är oerhört tydlig från oss samlat: Det ska vara ett värdigt avslut i livets slutskede utifrån individens krav. Medicin och profession ska ha mycket att säga till om i samklang med den enskilde patienten. Vården och omsorgen ska fokusera på att vårda, lindra och trösta. Därför är det otroligt viktigt att det är Socialstyrelsen som tar fram gemensamma riktlinjer tillsammans med Läkaresällskapet och andra och bereder de policydokument som ska ligga till grund för de beslut som professionen tillsammans med patienten ska fatta beslut om. Låt dem göra sitt arbete, så kommer också det palliativa arbetet att bli bra även fortsättningsvis!

Fru talman! Jag yrkar från alliansen bifall till utskottets förslag i betänkandet i dess helhet.
(Applåder)

Anf. 17 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Folkpartiets politik utgår ifrån att vi är individer. Vi är olika varandra, och vi måste ha rätt till självbestämmande, valfrihet och integritet vare sig det gäller hälso- och sjukvård, äldreomsorg eller andra områden. Vi är stolta över att vi har varit ett av fyra partier i en alliansregering som har arbetat precis enligt de principerna. Det gäller överallt i det arbete som alliansen har fått göra under denna fyraårsperiod.

Jag ska inte upprepa vad Kenneth Johansson och Cecilia Widegren har sagt här. Det skulle ta onödigt mycket av kammarens tid, och ni har redan hört det. Jag kommer i stället att gå in på några av de reservationer som ni har fogat till betänkandet.

Den första som jag tar upp gäller sällsynta sjukdomar. Det är en hjärtefråga för Folkpartiet. Det handlar om människor som är en del av det glömda Sverige. Det är små patientgrupper som har svårt att få en korrekt diagnostik, vård och behandling. Vi vill att det ska skapas specialistcenter i Sverige, men vi kanske måste repliera på center i andra delar av Europa eftersom patienterna i de olika grupperna är så få. Vi måste ha ett europeiskt samarbete här.

Vi måste också möjliggöra för forskning och utveckling av behandlingsmetoder. Det måste finnas pengar för de särsläkemedel och andra behandlingar som behövs och som kan bli ganska dyra. Därför är det bra att Sverige har varit så positivt till EU-kommissionens arbete i frågan och att Socialstyrelsen nu ser närmare på bland annat de organisatoriska formerna för att sörja för en bra vård och behandling för patienterna. När Socialstyrelsen har kommit med sitt uttalande i mitten av juni får vi se hur vi ska gå vidare. Vi förutsätter att vi i Alliansen får ett förtroende att styra Sverige också under nästa mandatperiod.

Fru talman! Jag vill nu gå in på frågan om ensamståendeinseminationerna. Det är möjligt att jag kommer att överskrida mina anmälda åtta minuters talartid eftersom det här har tilldragit sig så stort intresse från tidigare talare.

Folkpartiet liberalerna har landsmötesbeslut på att ensamståendeinseminationer ska införas. Men vi har sagt ja till att närmare se till barnens situation. Det har visats i flera studier att föräldrarna till barn som har kommit till världen genom insemination ganska sällan berättar för barnet om dess biologiska ursprung. Det har naturligtvis nackdelar i en

tid när vi använder genteknik mer och mer. De här barnen löper risk att överraskas genom ett provsvar där det visar sig att deras pappa inte är biologisk pappa. Vi vet från adoptionsområdet att det kan påverka barn negativt att få den vetskapen senare i livet. Detta var skälet till att vi gick med på den skrivning som fanns i förra årets betänkande. Vi ser frågan lite vidare än att bara gälla ensamståendeinseminationerna. Jag skulle tro att barn födda av ensamstående mödrar i större utsträckning får veta hur de har kommit till världen än barn som har kommit till i en parrelation.

Frågor kring livets början och slut är svåra att ta i politiskt. Det gäller även denna fråga. Jag vill här erinra om vad Socialdemokraterna skrev i en proposition undertecknad av Mona Sahlin och Thomas Bodström. Det är proposition 2004/05:137. Man skriver: "När samhället medverkar till att skapa liv ställs alldeles särskilt stora krav på reflektion och eftertanke. Saken kan komma att uppfattas som en alltför stark instrumentalisering av mänskligt liv och en alltför långtgående strävan att med tekniska insatser kompensera livets ofullkomligheter. En utgångspunkt för övervägandena bör vara att ett barn som kommit till med hjälp av assisterad befruktning skall ha två föräldrar och att barnet skall ha fötts av en av föräldrarna."

Det här kom alltså för fem år sedan. Det visar hur frågorna processas i politiken. Det tar sin tid, och man måste ta dem på allvar.

Det har refererats till den grupp där gruppledarna i Alliansen och Socialdepartementet arbetar med riksdagsställningstagandet förra året. Vi kan konstatera att ensamståendeinsemination är tillåten i Belgien, Danmark, Finland, Nederländerna och Spanien. I Finland har barnet rätt att få veta sitt ursprung, däremot inte i Danmark.

Frågan är sedan hur många kvinnor från Sverige som söker assisterad befruktning i andra länder per år. Det är några som gör det i Finland – det kan röra sig om ett trettiotal. I Danmark är det däremot betydligt vanligare. Det finns en uppgift från i september om att 1 136 inseminationer har gjorts vid Stork Klinik, men det är inte lika många kvinnor det handlar om. Det krävs i genomsnitt tre till fyra inseminationer för att kvinnan ska bli gravid. Det behövs fler ju äldre kvinnan är. Av dem som söker är 55 procent ensamstående och 36 procent lesbiska.

Det finns en förening, Femmis, som organiserar ensamstående mödrar som har fött eller vill föda barn genom insemination. Den har ungefär 400 medlemmar. Inom föreningen finns minst 150 barn. Man får varje månad tio nya medlemmar.

Vad kostar det då? Den totala omkostnaden för insemination är i Danmark mellan 5 000 och 10 000 kronor per försök. Om det är IVF man använder är kostnaden 20 000–30 000. Vanligtvis krävs fem–sju försök.

Vi har också börjat titta på hur donationsmöjligheten påverkas av att barnet har rätt att få veta sitt ursprung. Det sägs att den är sämre i Sverige än i Danmark, men vi avvaktar en del information. Det har också sagts att en del åker till Danmark för att de vill slippa informera barnet om dess ursprung.

Detta för mig över till barnkonventionen, som är väldigt tydlig om att barn har rätt att få veta sitt ursprung. Det återspeglas också i adoptionslagen. Där framgår också vad man ska tänka på när man adopterar ett barn, så att det garanteras en säker uppväxt. Detta finns när det gäller ensamståendeinsemination både i Danmark och i Finland, men det är då läkaren

som har ansvaret att garantera att kvinnan eller paret kan ge barnet en bra uppväxt.

Sedan har vi tittat på hur det är med barn till ensamstående. Folkhälsoinstitutet har ganska nyligen kommit med en rapport. Det finns 400 000 sådana barn i Sverige. Tyvärr görs ingen ordentlig indelning i undergrupper. Som helhet har dessa barn en sämre situation än barn i parförhållanden har. Det är att beklaga att man inte har delat in materialet i undergrupper, för det kan se olika ut. Det finns också studier där man har sett på barn som har upplevt skilsmässa. Det är konflikterna i relationen som är det väsentligaste, inte ensamföräldraskapet i sig.

Finns det då forskning om kvinnor som har fött barn genom insemination? Femmis har varit oss behjälpliga, och vi har sökt själva också. Det finns ett 30-tal studier, och de är nu föremål för vetenskaplig analys och genomgång. Sedan är planen att redovisa den genomgången och få den diskuterad vid en utfrågning. Det är där vi står i dag.

Sedan vill jag gå över till andra änden av livet, som också rymmer svåra frågor. Det handlar om livsslutet, och där finns en reservation från Vänstern som i mycket påminner om den promemoria som Statens medicinsk-etiska råd lämnade över till regeringen hösten 2008. Sedan dess har det runnit mycket vatten under broarna. Det har varit heta debatter, inte minst på grund av inträffade fall. I dagsläget är Svenska Läkaresällskapet och Läkarförbundet väldigt tydliga med sin syn på människors självbestämmande när det gäller att ta emot eller avsluta behandling och också när det gäller tillgång till palliativ vård och palliativ sedering. Nu ligger ärendet i Socialstyrelsen, som kommer att ta fram ett kunskapsunderlag som stöd för vården, och det kommer i slutet av detta år. Men det kommer dessförinnan ett ställningstagande från Socialstyrelsen, för vi har fallet med den 31-åriga kvinnan som inte längre vill behandlas med respirator. Jag vet inte exakt när det kommer, men det är inte lång tid till dess.

Eftersom det finns folktoppartistiska motioner här vill jag läsa upp det landsmötesbeslut som togs i höstas, med rubriken God vård och behandling i livets slutskede: "Alla döende oavsett ålder och oavsett bostadsort måste garanteras tillgång till kvalificerad palliativ vård. Många äldre har önskemål om hur de vill ha det under sin sista levnad. Det kan handla om vem den äldre ser som sin företrädare om han eller hon inte längre kan bestämma själv eller att den äldre vill få sluta sina dagar hemma. Den enskildes önskemål om vård och omsorg vid livets slut bör i större utsträckning beaktas av sjukvården. Samtal om den äldres önskemål om den sista levnadsperioden bör därför ingå som ett inslag i behandlarrollen. Den enskilde ska också ha rätt att skriftligen uttrycka sin vilja om vård och omsorg vid livets slut. Ett sådant vårddirektiv skapar trygghet för den enskilde och underlättar för närstående och personal att ta ställning till vilka insatser som är de bästa för den enskilde. Det får under inga omständigheter innebära aktiv dödshjälp, som fortsatt ska vara förbjudet i Sverige."

Med detta, fru talman, avslutar jag mitt anförande.
(Applåder)

Anf. 18 ANDERS ANDERSSON (kd):

Fru talman! Genom en lång rad motioner som vi nu har att behandla belyses den spännvidd som vi kan se inom hälso- och sjukvården. Hälso- och sjukvård är ett område som berör oss på många olika sätt. Jag är övertygad om att vi i riksdagen liksom de som lyssnar på denna debatt har egna upplevelser och också har hört människor berätta om hur hälso- och sjukvården har givit tröst, lindring och bot men också ibland har misslyckats med att ge den enskilde det som behövdes i den aktuella situationen.

Jag vill inleda med att understryka det som socialutskottet skriver på s. 23 i betänkandet. Där framhåller vi att i hälso- och sjukvårdslagen anges målet om en god hälsa på lika villkor. Där markeras också att den som har störst behov av hälso- och sjukvården ska ges företräde. Vården ska vara av god kvalitet och tillgodose patientens behov av trygghet. Den ska också vara lätt tillgänglig och bygga på en respekt mellan patienten och vårdgivarna och därigenom också se till att man får en delaktighet och ett samråd med patienten. Detta är grundläggande i hälso- och sjukvårdslagen.

Fru talman! Dessa grundläggande besked som vår hälso- och sjukvårdslag ger menar jag förstärks. Beskeden understryks och förstärks genom de initiativ som alliansregeringen har genomfört denna mandatperiod. Det är jag som kristdemokrat mycket glad över. Det är viktiga delar i en utveckling och förnyelse av hälso- och sjukvården.

Det vårdval som nu genomförs runt om i landet är en reform som stärker respekten för patientens självbestämmande. Det självbestämmande som vi har lagt fast i hälso- och sjukvårdslagen får ett understrykande och en förstärkning genom vårdvalet.

Vårdvalet är också en förnyelse av primärvården. Man lyfter fram vikten av att sjukvården är lättillgänglig och främjar ett arbetssätt som innebär goda kontakter mellan patienten och hälso- och sjukvårdspersonalen.

Jag har den övertygelsen att vi om några år kommer att se en förnyelse, en ökad tillit och ett förtroende som har utvecklats gentemot den första linjen i sjukvården tack vare att vi den här mandatperioden vågade sätta ned foten och markera att vårdvalet är en reform som handlar om patientens inflytande, patientens trygghet och patientens tillit till sjukvården.

Fru talman! Ett annat område som tillhör utveckling och förnyelse är beslutet om vårdgarantin. Vårdgarantin diskuterade vi här i kammaren för två veckor sedan. Också detta handlar om en uppföljning av hälso- och sjukvårdslagen. Hälso- och sjukvårdslagens resonemang om att man ska få rätt vård i tid får nu en kraft genom det beslut som vi har markerat. Det visar också att vi som beslutsfattare vill möta patienten med respekt och värdighet. Sjukvården har den funktionen.

Jag vill påstå att hela den proposition som vi hade uppe för två veckor sedan handlar om att i lag markera vårdgarantin, att ge patienten en fast vårdkontakt och en förnyad medicinsk bedömning, detta som en möjlighet för att få patientsäkerhet.

I arbetet med att verkställa vårdgarantin var och är kömiljarden ett viktigt instrument. Det är helt uppenbart att kömiljarden, som alliansregeringen och vår socialminister har lanserat under den här mandatperi-

oden, har revolutionerat vårdkösituationen mer än vad Socialdemokraterna, när de i tolv år satt i regeringen, åstadkom med sitt resonemang kring tillgänglighet.

Det här välkomnas av oss alliansföreträdare. Men framför allt finns det tusentals patienter runt om i landet som tack vare kömiljarden slipper vänta vecka efter vecka på att få den behandling och den vårdinsats som de är i behov av.

Fru talman! Ett område som lyfts fram i det betänkande som vi nu behandlar är IT i vården. I den redovisning som utskottet gör finns en översikt som pekar på att regeringen bland annat i budgetpropositionen för 2010 markerade betydelsen av IT-frågorna som en kvalitetsfråga för sjukvården. Jag vill gärna citera från s. 37 i vårt betänkande:

”Regeringen ser IT som en förutsättning för att förbättra sjukvårdens kvalitet och säkerhet. Hälsa- och sjukvården är en av samhällets mest informationsintensiva sektorer, där en snabb, säker och enkel tillgång till relevant medicinsk information kan vara livsavgörande.”

Utifrån dessa besked och utifrån den nationella IT-strategin har lands- och regioner ett huvudansvar för utbyggnad och investeringar. I syfte att stimulera och påskynda det här arbetet har regeringen årligen tillskjutit medel, bland annat genom de så kallade Dagmaröverenskommelserna.

Arbetet med den nationella IT-strategin går nu in i en ny fas. Fokus under kommande år kommer att ligga på ett brett införande och på användning av de grundläggande IT-tjänster som redan har utvecklats, detta för att få en utveckling av IT-sektorn som är till nytta för patienter, anhöriga och vårdpersonal. Jag finner därför att utskottets ställningstagande och skrivningar väl tillgodoser de ambitioner som finns i olika motioner.

Jag kan inte låta bli att säga att jag är lite förvånad över oppositionens reservation nr 5. Om man vill kan man säga att den reservationen är som att slå in öppna dörrar. Det är mer aktivt än någonsin. Och vi har en målsättning som helt överensstämmer med vad reservationen ger uttryck för. Trots detta finns denna reservation.

Förutom regeringens aktiviteter i landet vill jag nämna att IT-frågorna också prioriterades under det svenska ordförandeskapet. Vi lyfte bland annat fram frågorna runt e-hälsa.

Fru talman! Jag är som kristdemokrat glad för att alliansregeringen har startat en förnyelse och en utveckling av hälsa- och sjukvården, där patientens behov står i fokus. Det handlar om vårdvalet. Psykiatrireformen pekar på detta. Det handlar om tandvårdsreformen, där vi fördubblar anslaget. Det handlar om apoteksomregleringen, som ger oss en ökad tillgänglighet. Det handlar om patientsäkerhetsreformen, som lyfter fram vikten av att man alltid ska känna trygghet i sjukvården. Det handlar om cancerstrategin. En del tror att det är naturligt att vi har den, men när man tittar i protokollen från riksdagsdebatter under förra mandatperioden ser man att det inte var någon självklarhet. Men nu har alliansregeringen sett till att vi har fått en cancerstrategi och en cancersamordnare.

Inte minst kömiljarden och vårdgarantin är viktiga delar för att ge patienter i alla åldrar en trygghet och en kvalitet när det gäller sjukvården. Och jag vill säga att den proposition som kommer om värdegrund för äldreomsorgen markerar helheten.

Detta är en utveckling av hälso- och sjukvården. Det här är någonting som alliansregeringen har sett till att vi tillsammans har åstadkommit, och detta är något som vi är beredda att fortsätta att utveckla under kommande mandatperiod.

Jag är övertygad om att det med denna inriktning finns en tillit till att sjukvården ska klara de uppgifter som väntar. Med dessa reflektioner och kommentarer vill jag yrka bifall till utskottets förslag som innebär att samtliga motionsyrkanden avstyrks.

(Applåder)

Anf. 19 FINN BENGTSSON (m):

Fru talman! När jag har hört diskussionen så här långt i kammaren måste jag ge en eloge till mina allianskamrater som på många sätt belyser de viktiga inslagen i förändringen av sjukvårdspolitiken, som har gjorts av alliansregeringen.

Samtidigt beklagar jag de få men – ja, vad ska vi säga? – väldigt inriktade enskilda frågor som lyfts fram av oppositionen. Här har faktiskt regeringen tillsammans med sina myndigheter initiativ när det gäller att komma fram till en bättre grund för att fatta ett beslut. Därför kan det inte rimligen vara detta som behöver lyftas fram i en sådan här viktig debatt som berör hela hälso- och sjukvården.

Jag har begärt ordet för att i stället fokusera på en väldigt viktig motion från Moderaternas senaste förbundsstämma i Östergötland, motionen So593. Det är en motion som inte kommenteras i utskottstexten och som därför kan behöva ett litet förtydligande.

Visionen i motion So593 utgår från ett synsätt som tydliggör att samhällets kostnader för sjukvård omöjligt kan skiljas från samhällets samlade kostnader för sjukdom, om rättvisande kostnadseffektivitet i grunden ska kunna uppnås när det gäller våra skattemedel för denna kärnverksamhet i den svenska välfärden.

Men så här är det tyvärr i dag. Sjukvårdshuvudmännen, det vill säga de 21 landstingen, har ett delat ansvar med staten för att ge en rättvis och lika sjukvård efter behov till befolkningen enligt hälso- och sjukvårdslagen, precis som Anders Andersson nyss nämnde. Men landstingen prioriterar inte sällan att först och främst leva upp till kommunallagens krav på budgetbalans.

Det gör att det är statens helt egna ansvar att se till att resurser finns även för sjukdom där man inte får sjukvård, genom ersättning från den offentliga sjukförsäkringen. Utgifter i denna sjukförsäkring överstiger vida de utgifter vi har för sjukvård.

Fru talman! Så kallade direkta utgifter för sjukvård, det vill säga öppen- och slutenvård samt behandlings- och uppföljningskostnader, utgör blott cirka en femtedel av de indirekta utgifterna för sjukvård, det vill säga kort- och långtidssjukskrivningar, förtida pensioneringar och även förtida död. Där uppskattar man att samhällets kostnader motsvarar cirka fyra femtedelar av våra gemensamma utgifter för sjukdom.

Det här leder lätt till ett kattrakande om resurser där landstingen för att inte höja landstingsskatten ransonerar med sjukvård, ibland så mycket att ohälsotalen ökar. Och sjukförsäkringen belastas till det yttersta utan att fler blir friska och kan återfå egen förmåga och därmed stimuleras till att arbeta och försörja sig själva.

När socialister har styrt Sverige har det varit ännu värre. Då har såväl landstingsskatt som statlig skatt taxerats ut av alla medborgare, betydligt högre än i dag, samtidigt som sjukvård har ransonerats, köerna till vården har ökat och fler än färre har funnit sin räddning för att överleva i sjukförsäkringen snarare än i en sundare livsstil med eget lönearbete eller eget företagande.

Men att fortsatt skilja på kostnaderna för sjukvård som ger effekt från kostnader för sjukdom i ett ineffektivt sjukvårdssystem kommer ständigt att ge upphov till dessa förödande effekter, oavsett vem som styr landet.

I motion So593 från Moderaterna i Östergötland föreslås därför att en översyn ska göras när det gäller hur de solidariskt finansierade utgifterna för sjukvård och för sjukdom kan ses som ett sammantaget politiskt ansvar för nationen Sverige och betalas över skattsedel.

Förslaget är både innovativt och framsynt, men det kräver grundlagsändringar, vilket gör att det tyvärr inte är aktuellt att gå vidare med det redan under denna mandatperiod.

Men eftersom framtiden är oss gemensam borde det vara möjligt att under nästa mandatperiod överväga ett obligatoriskt nationellt försäkringssystem för alla människor i vårt land. Det skulle innefatta hela sjukvårdens kostnader och därmed också ersätta de utgifter som sjukdom förorsakar medborgarna när sjukvården sviktar.

Fru talman! Ett system med en obligatorisk nationell sjukvårdsförsäkring som komplement till sjukförsäkringen skulle enligt Moderaterna i Östergötland kunna förskjuta fokus från sjukvården som kostnadsdrivande till att den blir kostnadsbesparande i kampen mot sjukdom. Sjukförsäkringens ibland slentrianmässiga och för samhället kontraproduktiva utgifter skulle då bättre kunna bekämpas.

Ett sådant modernt trygghetssystem för vår hälsa och arbetslinjens bästa innebär att en framtida reformering av den över 150 år gamla landstingsstrukturen i vårt land äntligen kan komma upp på bordet för en hälsosam diskussion.

Fru talman! Jag vill påpeka att Alliansen i dagens debatt har visat på hur vi ansvarsfullt inom ramarna för vårt landstingssystem arbetar för att effektivisera vården och har lyckats med detta samtidigt som vi har gett visioner för framtiden. Vi kan förhoppningsvis hitta en bred parlamentarisk samsyn kring att garantera sjukvården även efter nästa mandatperiod i framtiden.

Det är tråkigt att oppositionen enbart kan fokusera på enskilda isolerade frågor och inte har överblicken över framtiden för Sveriges sjukvård.

(Applåder)

Anf. 20 GÖRAN THINGWALL (-):

Fru talman! Det är ett digert motionsbetänkande. Jag kan inte låta bli att först kommentera assisterad befruktning för ensamstående kvinnor. Jag tycker att det är självklart att även ensamstående kvinnor ska få bestämma det. Jag kan inte se något problem.

Att det skulle vara ett problem ur barnperspektiv förstår jag inte. Då skulle väl inte någon få skaffa barn, inte heller heterosexuella par, om man nu ska tänka på det.

Jag förstår Barbro Westerholm när det gäller att barnet ska få veta sitt ursprung. Självklart ska barnet få det. Jag ser inga problem med det.

Fru talman! Jag har delat in mitt anförande i tre delar. Jag vill börja med att läsa ur betänkandet. På s. 14 står det så här:

När det gäller frågor om mångfald har de genomförda valfrihetsreformererna även till syfte att stärka mångfalden inom hälso- och sjukvården. Regeringen gör dock bedömningen att det utöver dessa reformer finns behov av särskilda insatser för att främja mångfald. Mot den bakgrunden har regeringen vidtagit flera åtgärder för att stimulera nyföretagande och entreprenörskap inom hälso- och sjukvården. Nutek, numera Tillväxtverket, har på regeringens uppdrag under 2008 lämnat ett förslag på handlingsprogram för entreprenörskap och förnyelse inom vård och omsorg.

Lite längre ned kan vi läsa: Tillväxtverket har dessutom regeringens uppdrag att genomföra en satsning på projekt för rådgivning till personer som vill starta verksamhet i egen regi inom vård och omsorg.

Något längre ned står det: Regeringen gör dock bedömningen att det trots en positiv utveckling de senaste åren fortfarande finns en relativt liten mångfald av utförare inom hälso- och sjukvården men att det finns en stor potential för utveckling, bland annat genom regeringens pågående reformer inom området.

Fru talman! Jag vet inte om jag ska skratta eller gråta. För vilken gång i ordningen konstaterar jag att regeringen är för mångfald och entreprenörskap i hälso- och sjukvården? Dessutom vill Centerpartiet införa ett ämne på läkarlinjen, entreprenörskap. Man vill nämligen att blivande läkare ska lära sig att bli egna företagare.

Om jag ser positivt på allt detta välkomnar jag självfallet entusiasmen med öppna armar. Det är jättebra, för i princip är vi överens om mångfalden i sjukvården. Jag kommer ihåg när Margot Wallström sade att mångfald i sjukvården är viktigt. Det är viktigt för patienten att få välja vårdgivare. Det spelar ingen roll om de är privata eller offentliga bara de håller hög kvalitet.

När det gäller den negativa biten måste ni ursäkta mig. Jag måste få veta varför regeringen avskaffar privatläkarna på den nationella taxan som verkligen ger mångfalden i sjukvården ett ansikte. Det är en väletablerad och väldokumenterad verksamhet som lever upp till alla de kriterier sjukvården nu ställer på de olika vårdvalssystemen. Jag tänker på tillgänglighet, kontinuitet, kvalitet och gott bemötande.

Det är entreprenörer, egna företagare. Det skulle kunna vara en inkörsport för unga doktorer att välja allmänmedicin som specialitet och ett komplement i sjukvården för att utveckla just mångfalden. Det är inte samhällsekonomiskt försvarbart att göra sig av med den nationella taxan. Dessutom kommer det om inget görs att saknas omkring 200 allmänläkare om några år, enligt en undersökning som Sveriges privata allmänläkarförening har gjort. Läkarmottagningar som har funnits i 20–30 år kommer helt sonika att läggas ned.

För att fortsätta Cecilia Widegrens anförande om att ”vi sade innan valet” – hon gick precis ut – vill jag säga att det var ett vallöfte inför 2006 att man äntligen skulle fixa till ersättningsetableringar. Det är en möjlighet för kåren att leva vidare, och framför allt handlar det om att ta vara på den kunskap och kompetens som har funnits under många år. Det

vallöftet bröts bryskt av Göran Hägglund med de andra partiledarnas vetskap.

Fru talman! Det är allmänt känt att SKL, Sveriges Kommuner och Landsting, vill ha makt och kontroll över sjukvården. Något hände när Hägglund skulle genomföra sitt nationella vårdvalssystem. Plötsligt klarar man bara av ett system och inte längre parallella system som man har haft i tjugotalet år.

Svepskäl brukar sådant kallas. Om det är kohandel, utpressning eller vad man nu vill kalla det från SKL och/eller Hägglund får väl historien utvisa. Faktum är att regeringen inte lever som den lär. Detta är mycket allvarligt. 1 000 taxeläkare med sina 300 000 patienter kommer att göra sig hörda senare i vår. Jag vill bara påminna om att det är val till riksdagen den 19 september.

Fredrik Reinfeldt, jag påstår att du är för mångfald, entreprenörskap och valfrihet i vården. Rätta till misstaget i lagen om ersättningsetablering för vissa privata vårdgivare medan tid finnes! Glöm dessutom inte att patientjournaler ska vara avidentifierade när de lämnar en läkarmottagning! Du fixar det enkelt i morgon på regeringssammanträdet, och jag lovar att hjälpa till att klubba igenom det här i riksdagen.

Fru talman! Nu kommer del två. För ungefär ett halvår sedan satt jag vid frukostbordet och läste DN Debatt och ett inlägg av Cina Blidmo. Hon skriver så här:

För två år sedan förlorade jag min älskade mitt i livet. Han var endast 56 år. Helt oväntat, på en sekund, var vårt gemensamma 37-åriga liv slut.

Tillsammans med en empatisk akutläkare och sköterska på Karolinska sjukhuset tog vi under ett par timmar farväl av en älskad man och pappa men skulle ha behövt mer tid än så för vårt avsked. Chocken förlamade, och den akuta sorgen gjorde ohyggligt ont.

Känslan var att han togs ifrån oss. Han var ju fortfarande vår, och vi ville bestämma när vi var färdiga med vårt farväl. Det hade gjort sorgprocessen mer uthärdlig.

Min man var död, och vårt lidande, vår katastrof, vårt trauma hade ingen plats på sjukhuset. Ingen annanstans heller. Jag åkte i väg med hans kläder i en påse till ett tomt och tyst hem där middagsdisken stod kvar.

Döden är naturlig efter ett långt liv, men när någon dör plötsligt och för tidigt är det inte naturligt utan leder till förtvivlan och ett oerhört lidande för de närstående. Varje år förlorar exempelvis 3 200 minderåriga barn någon förälder. Vad händer med dem?

I vårt samhälle lever vi långt bort från döden. Sorgen är privat och ska skötas i ensamhet och tysthet. Vi pratar sällan om döden. Vi vågar inte möta sorg.

Sorg kan vara lika dödligt som cancer, sade en professor nyligen. Men stödet till efterlevande i svår sorg är obefintligt. Kyrkan är den enda institution som bjuder in till stödträffar, men den når endast ett fåtal, oftast äldre sörjande. Yngre personer har svårt att hitta stöd i sorgen. Sorgen behöver få uttryckas i många rum, många gånger och på det sätt sörjande känner för. Det finns vägar i sorg, men vi behöver hjälpa till att hitta dessa.

Det är dags att synliggöra sorgen, avslutar hon, som ett naturligt men allvarligt kristillstånd.

Följande skulle kunna vara exempel på åtgärder. Regeringen skulle kunna ge Socialstyrelsen i uppdrag att skapa nationella riktlinjer för omhändertagande av sörjande i kris. Sjukhusen skulle kunna inventera och samla sina resurser på en avdelning, ett resurscentrum för sorg. Där skulle man kunna skapa goda förutsättningar för ett värdigt avsked och en bra start i den fortsatta sorgeprocessen och på så vis undvika framtida komplikationer. Kommunerna skulle i sin lagstadgade krishanteringsplan även kunna se till den enskilda individen och hans eller hennes behov av stöd. Sorge- och krispenning skulle kunna införas för en anpassad och smidig återkomst till yrkeslivet. Insamlingsfonder skulle kunna skapas för stöd till efterlevande.

Fru talman! Det här är verkligen något för regeringen att ta tag i. Även utskottet skulle kunna ta ett initiativ i frågan. Vi har hyggligt bra med kristeam när stora olyckor inträffar, men när enskilda personer drabbas av plötslig död är det klart sämre ställt. Alla är inte så starka som Cina Blidmo och startar nätverk för människor i sorg. Hon har bildat nätverket LEVA för sörjande i Upplands Väsby med närhet, och det är meningen att det ska bli fler runt om i landet. Det får inte vara så att människor som drabbas av sorg själva blir patienter på grund av att sjukvården och samhället inte ser dem.

Fru talman! Jag har tillsammans med fem kolleger skrivit en blocköverskridande motion, *Självbestämmande vid livets slut*. Detta innebär att vi lyfter bort ämnet från partipolitiken. Jag har bett alla mina kolleger i riksdagen att läsa igenom motionen och sätta sig in i frågan och försöka ta ställning till våra formuleringar. Jag är fullt medveten om frågans komplexitet men anser att Sveriges riksdag inte längre kan fransäga sig sitt ansvar.

Två aktuella fall har satt frågan i fokus – igen, skulle man kunna säga. I det ena fallet kan inte sjukvården ta ställning till att avbryta en behandling vilket i sig leder till döden. I det andra fallet ville en svårt sjuk man ha sjukvårdens hjälp att avsluta livet, så kallad aktiv dödshjälp. Han insåg att han aldrig i tid skulle få den hjälpen från samhället utan tog sitt eget liv.

Kvinnan i det första fallet har legat i respirator i 25 år och anser nu att hon inte längre vill ha denna behandling. Brända av Astrid Lindgren-fallet vågar inte läkarna ta detta självklara beslut trots att rättsläget är glasklart: Som beslutför patient har man rätt att avstå från livsuppehållande behandling. Det kan rentav vara brottsligt att inte tillmötesgå en sådan önskan, säger Madeleine Leijonhufvud, professor emeritus i straffrätt.

Fru talman! Det är inte första gången människor ber om sjukvårdens och samhällets hjälp vid livets slut. Men återigen står samhället sig slätt och tar inte ställning utan svarar att lagar och förordningar är oklara när det gäller vad man får och inte får göra. Juridiken har dålig kunskap om den medicinska världen, och medicinen är dåligt insatt i lagparagrafer. Vi skriver 2010, och Socialstyrelsen måste återigen sätta sig ned och tänka till. Detta är inte acceptabelt, fru talman.

Vid den största händelsen i livet, när jag ska dö, så får jag inte själv bestämma hur det ska gå till. Då blir jag plötsligt omyndigförklarad. Hela livet består av krav om ansvar som ställs på mig som individ, och jag

förespås klara av detta. Om inte kan jag exempelvis hamna i klammeri med rättvisan.

Vi pratar om respekt för mänskliga rättigheter som en hörnsten i vår demokrati, om mänskliga rättigheter som självbestämmande och integritet. Men när det verkligen gäller förmenas jag den rätten för att vi har snärjt in oss i lagar och förordningar, religion och sluttande-planargument och glömmar bort att det är min kropp och min själ det gäller och inte någon annans. Det verkar som om samhället är fullt upptaget med att finna regleringar för att skydda sig självt och glömmar bort individen.

Det är nämligen så här, fru talman, att jag pådyvlar inte någon annan mina åsikter och önskningar, utan jag vill bara att samhället ska respektera mina beslut och göra det möjligt för den läkare som vill ställa upp och hjälpa mig. För det ska självklart vara en läkare som hjälper mig att avsluta livet, helst en läkare som jag har känt länge och som har haft möjlighet att diskutera med mig hur jag vill ha det vid livets slut. Själv läkare skulle jag se det som en ynnest att få hjälpa en kär patient att på ett värdigt sätt sluta sina dagar, men jag vill inte bli anklagad för dråp eller mord för att juridiken inte är i takt med tiden.

Fru talman! När ska detta inträffa? Jo, när livet är oåterkalleligt slut. Sjukdom har förpassat mig till the point of no return, som vi brukar säga i sjukvården, och det är fråga om dagar eller veckor innan jag tar mitt sista andetag.

Låt mig nu göra väldigt klart och tydligt att det inte rör sig om att jag vill dö på grund av ålder. Det har heller inget som helst att göra med handikapp. Det har inget att göra med dödslängtan på grund av en depression. Får man adekvat hjälp är depressionen behandlingsbar. Det har inget att göra med om jag råkar ut för en plötslig olycka, för då ska sjukvården göra allt den kan för att återbörda mig till livet – såvida inte skadorna förpassar mig till ett vegetativt tillstånd.

Det ska vara mitt beslut och ingen annans.

Fru talman! Jag pratar om sjukdom som försatt mig i ett sådant tillstånd att mina organ sakta men säkert sviktar och att livet som jag vill ha det inte längre kommer tillbaka. När detta inträffar vill jag med bestämdhet ha möjligheten att få bestämma den tidpunkt då jag dör.

Jag vill inte dö ensam. Jag vill ha mina nära och kära omkring mig och någon att hålla i handen. Jag vill inte dö kl. 04.00 när alla ligger och sover. Jag vill inte dö kl. 17.30 när alla äter middag. Jag vill bestämma klockslaget själv, och jag brukar säga att fredag kl. 14.00 är en förträfflig tidpunkt. Alla får en möjlighet att vara där. Veckan är i princip avslutad, och det är helg vilket ger alla möjligheten att vara tillsammans efteråt. Varför inte göra detta till en högtidsstund och ett värdigt farväl i lugn och ro? Vi kan börja livet på ett bestämt klockslag. Varför ska det då vara så omöjligt att få avsluta det på ett bestämt klockslag? Beslutet måste ändå vara mitt.

Jag säger återigen att om någon annan vill ha det på ett annat sätt på grund av exempelvis religiös övertygelse har jag inga invändningar mot det. Varje människa måste själv få bestämma om det största ögonblicket: tidpunkten när hon vill sluta leva.

Jag har varit med vid många dödsbäddar. Många har varit lugna och fina, men alltför många har blivit uppslitande på grund av att dödsögonblicket har missats av anhöriga eller blivit ”akuta” så att ambulans har tillkallats. Detta är mycket olyckligt och gör dessutom sorgprocessen svårare att gå igenom.

Fru talman! Är det verkligen värdigt att behöva törsta och svälta sig till döds? Okej, om sjukdomen gör det olidligt såväl kroppsligt som själsligt kan jag få sova mig in i döden med så kallad terminal sedering, eller kalla det hellre palliativ sedering. Dock är osäkerheten stor juridiskt om jag ska väckas med jämna mellanrum och svara på frågan om jag fortfarande vill sova. Detta är absurt, fru talman.

Men är det verkligen ett värdigt slut att törsta och svälta ihjäl sig eller börja planera när och hur du ska dö när du har fått reda på att du har drabbats av en obotlig sjukdom, exempelvis ALS, amyotrofisk lateralskleros? Du vet inte riktigt vad det innebär utan slår upp ALS på nätet och får reda på att det är en neurodegenerativ sjukdom som leder till att de nervceller som styr kroppens muskler gradvis förtvinar. Detta ger först den sjuke nedsatt motorik, följt av borttynande muskler och slutligen generell förlamning. Den direkta dödsorsaken är ofta förlorad andningsförmåga. Hudens känsel eller andra sinnesfunktioner påverkas ej.

Fru talman! Vem skulle inte få ångest i en sådan situation? Hur går tankarna hos den person som fått detta besked? Hos mig skulle det definitivt framkalla ett och annat: Det här vill inte jag vara med om.

Tänk vilken trygghet det skulle kunna vara om jag vet att sjukvården och samhället har svaret på frågan: Du får själv bestämma hur dina sista dagar i livet ska vara. Du behöver inte fundera på att ta saken i egna händer. Det ska väl ändå inte vara så att jag, när jag fortfarande har kontrollen över min kropp, funderar på att avsluta livet genom att skjuta skallen av mig, hoppa från Västerbron och slå ihjäl mig mot vattenytan och sedan för säkerhets skull drunkna eller hänga mig i takkronan hemma och få ytterligare ångest över vad jag åsamkar mina nära och kära.

Om jag inte fixar något av det här samlar jag på mig tillräckligt med medikamenter under sjukdomstiden så att jag kan avsluta det hela när det är dags. Och när är det dags, herr talman? Vågar jag vänta till morgondagen? Tänk om jag har förlorat ytterligare muskelfunktioner och inte kan klara av det, inte lyckas svälja tableterna! Tänk dig den stunden när jag måste ta beslutet helt själv därför att jag inte vill att någon ska bli anklagad för mord, dråp eller medhjälp till annans död.

Hela dödsprocessen blir ett rent helvete, herr talman, i stället för en planerad stund tillsammans med nära och kära, i lugn och ro och med värdighet. Alla är församlade och beredda på vad som komma skall. Jag avslutar mitt liv här och nu. Jag vill att ni alla ska vara med. Det är min önskan att ge alla möjligheten att vara där. Och jag vill ha någon att hålla i handen. Därför, herr talman, vill jag kunna bestämma själv när jag ska dö. Kl. 14 någon fredag, helst om väldigt många år, förhoppningsvis någon gång efter en sjudundrande 90-årsdag; hundra år vore inte helt fel det heller.

Herr talman! Jag är sedan några veckor ordförande i RTVD, Rätten till en värdig död. Detta är sedan 1974 en politiskt och religiöst obunden ideell förening. RTVD är medlem i världsorganisationen The World

Federation of Right to Die Societies som finns i 23 länder. RTVD har en egen hemsida, RTVD.nu, där man kan gå in och bli medlem. Våren 2005 svarade 78 procent av de tillfrågade i en Sifundersökning ja på frågan: Anser du att en obotligt sjuk person som inte har någon utsikt till förbättring, och som finner sitt lidande outhärdligt, på egen begäran ska kunna få hjälp av läkare att avsluta sitt liv? 78 procent svarade ja på denna fråga. Det är alltså omkring 80 procent av befolkningen som svarar ja på denna fråga.

Herr talman! Hur kan samhället och sjukvården garantera att mina önskningar och beslut respekteras vid livets slut? RTVD har tagit fram ett livsslutsdirektiv som man får vid medlemskap. Det är en handling som jag vid mina sinnens fulla bruk skriver under själv och som bevittnas av två personer. Vi har tidigare kallat det för livstestamente, men testamente rimmar lite fel och syftar på att döden redan har inträffat. Ett livsslutsdirektiv talar om hur jag vill ha det i en situation längre fram i livet då jag inte kan uttrycka mina önskemål på grund av sjukdom. Direktivet förnyas vart femte år för att uttrycka personens aktuella vilja.

Problemet med dessa direktiv är att de inte är giltiga i juridisk mening. Statens medicinsk-etiska råd, Smer, skrev som vi har hört tidigare i dag till regeringen för två år sedan om ”avgöranden i livets slutskede” och påtalade återigen vikten av att utreda juridiskt giltiga livsslutsdirektiv. Inget har hänt. Tyskland tog beslut om ett lagligt bindande direktiv, Patientenverfügung, i juni 2008. På en fråga om livsslutsdirektiv svarade justitieministern i februari 2007 att detta utreds inom Regeringskansliet. Vad händer, Beatrice Ask? Är det inte dags att komma till beslut i denna mycket viktiga fråga? Och, Göran Hägglund, är det inte dags att öppna byrålådan dit du förpassade Smers utredning? Ibland undrar jag, herr talman, om regeringen tror på ett liv efter detta.

Herr talman! Avslutningsvis yrkar jag bifall till motionen So650 och hoppas att alla som röstar gör det efter personlig övertygelse. Verklighetens folk där ute förväntar sig att vi alla tar ansvar för mänskliga rättigheter, för självbestämmande vid livets slut och för respekt för vars och ens personliga integritet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

Socialtjänst

7 § Socialtjänst

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2009/10:SoU12
Socialtjänst.

Anf. 21 MARGARETA B KJELLIN (m):

Herr talman! Nu ska vi debattera socialutskottets betänkande SoU12. Det är ett motionsbetänkande och det innehåller sammanlagt 96 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden. Det är motioner som handlar om blandade sociala frågor, alltifrån barn- och ungdomsvård till hemlöshet och missbruksfrågor.

Många av de här motionerna är tidigare behandlade under valperioden. Därför behandlas de förenklade.

Det pågår arbeten inom många av de här områdena på Regeringskansliet och inom alliansregeringen. Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden främst med hänvisning till det.

Det finns tio reservationer och fyra särskilda yttranden med anledning av den förenklade behandlingen.

Nu överlämnar jag ärendet till debattörerna.

Anf. 22 CATHARINA BRÅKENHJELM (s):

Herr talman! Socialtjänsten är en grundtrygghet i samhället, något som vi betalar tillsammans och som vi vill ska finnas där om vi kommer att behöva den. En bra social trygghet speglar samhällets attityd till sina medborgare. Framför allt speglar den faktiskt den politiska inriktningen och den politiska människosynen.

Socialtjänstens historia är ganska kort. Det är inte så länge sedan som det inte fanns någon hjälp när ens make dog, huset brann ned, skörden slog fel eller man blev av med arbetet på grund av någon arbetsplatsolycka. Den historien är bara några få generationer bort. Men många av dagens unga tar det för givet att socialtjänsten finns där som den ser ut i dag och att den alltid kommer att vara kvar som den ser ut nu. Så är det nog inte.

Kvaliteten och tryggheten i socialtjänsten är ett bra mått på graden av solidaritet mellan människor i ett samhälle. Socialtjänsten är ju grundstenen i välfärdspolitik och ska säkerställa alla människors ekonomiska och sociala trygghet. Jag hörde en välkänd idrottsman för några veckor sedan uttala sig i tv om trygghet. Han sade att han mätte illa av att man tjtade så mycket om ordet trygghet. Han förstod inte alls vad det fanns för behov av det. När de här tankarna finns förstår man egentligen att vi har ett bra samhälle där våra yngre har fått växa upp och känna en trygghet. De förstår inte när vi pratar om varför det är så viktigt.

De allra flesta har det faktiskt bra, men inte alla. Och välfärden ska ju omfatta alla. Att känna trygghet i samhället är en förutsättning för ett bra liv. Tryggheten ska bara finnas där i bakgrunden och är ingenting man ska behöva fundera över.

Herr talman! I mitt tänk om ett socialt bra samhälle finns inte ord som bidrag, fusk eller utförsäkrad. Inte heller står barn på gatan utanför sitt hem, just vräkta för att de fötts av föräldrar som inte har klarat sitt liv så bra. Hjälp och stöd måste finnas både i förebyggande syfte och under trassliga förhållanden. Självklart ska det finnas där när det inte fungerar alls. Det har vårt välfärdsland Sverige råd med.

Herr talman! Jag kommer från Orust, en kommun som framför allt sommartid besöks av väldigt många människor. Vi har lika många fritidshus som permanentus. I fritidshuset vistas människor ofta långa tider under året, och pensionärer bor där halvårsvis, dock utan att vara skrivna i kommunen. Det medför stora kostnader, bland annat när det gäller dem som behöver hemtjänst.

I dag gäller regeln att det är den kommun som man vistas i som har ansvaret för att erbjuda hemtjänst och som också får stå för fiolerna, trots att det är hemkommunen som har beviljat biståndet och bestämt hur många timmar som behövs.

Biståndet beviljas utifrån de förutsättningar som råder i det permanenta hemmet. När de här personerna kommer till sin sommarkommun bor de många gånger mer otillgängligt och i mycket mindre anpassade bostäder, ibland ute på öarna. Det medför självklart högre kostnader.

Dagens lagstiftning bygger på vistelsebegreppet i socialtjänsten som egentligen skapades när tillfälliga problem uppstod när man var på besök i en kommun, tappade en plånbok eller liknande. Nu kan vi konstatera att det inte är några tillfälliga besök, när man till och med äger fastigheterna man bor halvårsvis i. Tillämpningen av lagen är alltså omodern och inte alls anpassad efter dagens förutsättningar.

Man kan gå i skola i en annan kommun, man kan få sjukvård i ett annat landsting och man kan bo på institution i en annan kommun. I alla de här fallen skickas notan till den kommun där man är skriven och där man betalar sin skatt. Det är de stora kommunerna som man reser ifrån som är de stora vinnarna ekonomiskt, och de har inte varit särskilt drivande i fråga om att få en lösning på problemet.

Det här är ett problem som regeringen måste ta tag i, precis som man faktiskt lovade före valet. I kustkommunerna är frågan livligt debatterad, liksom i min valkrets där Alliansen med kd i spetsen lovade att ändra på det här när man kom till makten, men ...

Herr talman! Snart står vi inför en ny sommarsäsong då detta återigen blir en aktuell fråga. Utskottsmajoriteten skriver att det pågår ett arbete i Regeringskansliet och att riksdagen inte bör föregripa det arbetet. Det är mycket lätt att ta till talet om att ett arbete pågår och att man därför inte gör någonting. Vi har blivit beskyllda för att utreda och utreda, men i det här fallet gäller det även regeringen.

Vi vet att propositioner strömmar in till riksdagen – propositioner som regeringen har för avsikt att hinna behandla före sommaruppehållet. Men jag har ingen tilltro till att man hinner med frågan om vistelsebegreppet och till att den frågan behandlas snabbt. Man har ju haft hela fyra år på sig. Vi anser att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med ett förslag till lösning på problemet.

När det gäller ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen är det viktigt att betona att rätten till försörjningsstöd är ett oerhört viktigt yttersta skydds nät för oss alla. Det finns en mycket stark mänsklig drivkraft i att vilja försörja sig själv. Det handlar inte bara om ekonomi utan också om mänskliga integritetsbehov. Det finns olika orsaker till att man med mössan i hand hamnar på stolen utanför socialsekreterarens rum. Då känner man verkligen av det stora utanförskapet, som ju var så förhatligt och som den nuvarande regeringen skulle bekämpa. Men det blev tvärtom.

Räkningen för försörjningsstöd skjuter i höjden i så gott som varenda kommun, och allt fler människor får bege sig till socialkontoret för att be om hjälp. Hjälpen får man inte bara utan vidare, utan man får helt vända ut och in på sig. Det är detta som är det stora utanförskapet!

Det här är en konsekvens av en alltmer hårdför ekonomisk politik. Cecilia Widegren stod här i talarstolen när vi behandlade förra ärendet och sade att man såg människorna. Hon räknade upp ett antal olika grupper. Men vad hjälper det att se människorna när man inte gör någonting för dem?

Detta sätter också fokus på en annan viktig del inom socialtjänstens område, nämligen när en vräkning står för dörren.

Herr talman! Barn ska inte kunna vräkas. Här måste det till en annan politik. Så snart Kronofogdemyndigheten får veta att en vräkning av en barnfamilj kommer att bli aktuell måste det meddelas till socialnämnden som då ska vara skyldig att agera så snabbt att man hinner handla *innan* vräkningen blivit av.

Riksdagen bör ge regeringen i uppdrag att snarast återkomma med förslag om ändringar i socialtjänstlagen i fråga om obligatoriska åtgärder när vräkning och bostadslöshet hotar barnfamiljer.

Regeringen beslutade 2007 om en strategi för att motverka hemlöshet. Bra, tycker vi. Men vad sker i verkligheten? Jo, en massa barn vräks. Samtidigt slår man sig för bröstet och räknar upp statistik över att antalet ärenden med barn som vräks har minskat något. Men vad hjälper det de barn som utsätts för det grymma övergrepp som en vräkning faktiskt är? Nej, här räcker det inte att komma dragande med gamla insamlade madrasser och liggunderlag. Det är verkligen bråttom att komma till skott med lite kraftfull politik. De här barnen kan inte vänta!

En jätteviktig uppgift för vårt samhälle är också att se till att minderåriga inte dricker alkohol. Det är känt att levnadsvanor som grundläggs tidigt i livet påverkar människan under resten av livet. Enligt Folkhälsoinstitutet har bruket av alkohol på kort tid nästan fyrdubblats bland ungdomar. Hur mycket man dricker är en central faktor när det gäller sociala problem och även våld bland ungdomar.

Langningen till unga måste minska, och en lagskärpning måste övervägas. På de platser i landet där polisen aktivt jobbat mot langning av alkohol till unga har ungdomsvåldet minskat. Storskalig alkohollangning till unga är ett av de få områden där man vet att en straffskärpning kan ge ett bra resultat.

En viktig del i arbetet för att minska ungdomars drickande är föräldrarnas kunskap och attityder. Det är inte få föräldrar som köper alkohol till sina barn innan dessa själva får göra det. Många föräldrar gör det i tron att de har en bättre kontroll på vad de unga dricker. Men det är helt fel, för de här ungdomarna kommer i vuxen ålder att dricka mycket mer alkohol än de ungdomar vilkas föräldrar höll sig inom lagens gränser.

Herr talman! Ett samhälle bör bedömas utifrån sin förmåga att ta hand om sina mest utsatta medborgare. Men så länge människor tvingas sova i portuppgångar eller på parkbänkar, så länge misshandlade och utsatta barn inte får hjälp, så länge missbrukare förvägras vård och behandling och så länge unga fastnar i kriminalitet finns det mycket att göra.

Vi vet att det här kostar pengar, men just detta vill vi socialdemokrater att våra gemensamma skattepengar ska gå till. Om vi slutar med den hysteriska skattesänkarjakten har vi råd att ta hand om dem som behöver stöd och hjälp. Det är viktigt att vi har ett samhälle där *alla* behövs, inte bara jaget.

Vi socialdemokrater står naturligtvis bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall endast till reservation 5.

I detta anförande instämde Lennart Axelsson (s).

Anf. 23 EVA OLOFSSON (v):

Herr talman! Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets reservation 5 som rör tvångsvård och avskiljning i ungdomsvården. Men naturligtvis står jag bakom våra övriga reservationer.

Herr talman! Det känns lite märkligt att dagen efter det att regeringen meddelat att man tycker att kommunerna år 2011 ska klara sig med 12 miljarder kronor mindre stå här i talarstolen och debattera socialtjänsten. I morse kunde vi höra på radion att det för Södertälje betyder ett minus på 80 miljoner. Jag tror att det i min hemstad Göteborg rör sig om runt 400 miljoner eller kanske lite mer. Omräknat i välfärdsjobb betyder det 30 000 färre socialsekreterare, förskollärare, undersköterskor, lärare och sjuksköterskor.

Vi vet att många kommuner redan nu har det tufft ekonomiskt. Om regeringen får sitta kvar, vilket jag verkligen hoppas att den inte får utan blir bortröstad, kommer det att vara tufft ekonomiskt för kommunerna också nästkommande år.

Vi vet också att man när kommuner tvingas spara måste prioritera det som enligt lagen måste göras. Resurser till förebyggande arbete och insatser får ofta ta första stöten när pengarna inte räcker till. Det här riskerar att drabba det viktiga förebyggande stödet till barn och unga människor. Det behövs en annan, en rödgrön, politik där det satsas på välfärdsjobben i kommunerna.

I januari avlämnade Utredningen om vanvård i den sociala barnvården sitt betänkande. Mer än tusen personer, kvinnor och män som varit omhändertagna av samhället och som varit placerade i barnhem och familjehem, har berättat om sina upplevelser. Av de ca 500 intervjuer som gjorts framkom mycket allvarliga fall av psykisk och fysisk vanvård, av utnyttjande och misshandel och även av sexuella övergrepp.

De drabbade måste få upprättelse och en offentlig ursäkt men också möjlighet till ekonomisk gottgörelse. Det är därför positivt att en utredning är tillsatt för att se över detta. Vi i Vänsterpartiet hoppas att man så snabbt som möjligt kommer med bra förslag och noga följer detta.

Men sådant här får inte hända igen! Det är inte så att detta med att den sociala barnvården inte fungerar eller att detta med att vara omhändertagen är en historisk fråga – för några av dem som intervjuats gäller det till fram på 1990-talet. Vi vet att det finns missförhållanden. Det är därför viktigt med många av förslagen i Barnskyddsutredningen. Det handlar om barns möjligheter att göra sin röst hörd, om att barnperspektivet stärks samt om att insyn, tillsyn och kompetens inom både barnvården och institutioner för barn och unga och familjehem blir bättre.

Alla hörde vi väl för ett tag sedan på radion om kritiken mot Statens institutionsstyrelse, mot hur man använt isolering, så kallad avskiljning, av barn och ungdomar på sina institutioner. Kritiken handlade om långa isoleringstider, om att det inte alltid funnits bra skäl till att använda sig av isolering och om att det har varit en dålig dokumentation.

Statens institutionsstyrelse har sett över sina rutiner, gått igenom de aktuella ärendena, rapporterat till regeringen och kommit med förslag om en till sex timmar förkortad isoleringstid, med möjlighet att utveckla den till sex timmar till. Ändå anser vi att frågan om isolering av barn och unga är så allvarlig att man bör utreda om det finns andra arbetsformer än

isolering att ta till samt att man på sikt bör se om det går att helt avskaffa isoleringen. Därför har vi valt att lyfta fram frågan i en reservation.

Herr talman! Barn ska inte behöva bli vräkta från sitt hem, förlora sin trygghet och sina kompisar och kanske bli placerade på vandrarhem eller hotellrum långt från förskola och skola. Jag tror att vi alla egentligen är överens om detta. Ändå vräktes 578 barn i Sverige 2009. Regeringen beslutade i februari 2007 om en strategi med målsättningen att inga barn ska vräkas. Socialstyrelsen och Kronofogdemyndigheten har tagit fram en vägledning, och utvecklingspengar har satts till. Ändå vräktes 578 barn 2009. Det var 12 procent färre än 2008, men vi anser att det ändå var 578 barn för många.

Vi anser att barnfamiljer inte ska vräkas; barn ska inte kunna vräkas. Vi har därför tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet lyft upp denna fråga och ställt oss bakom förslaget att det måste till obligatoriska åtgärder före vräkning. Vi har också tidigare sagt i Vänsterpartiet att det är helt otillständigt att barnfamiljer placeras på tillfälliga boenden. Om man absolut måste flytta ska man ha en annan stadigvarande bostad.

Herr talman! Att ha ett eget hem, en egen bostad, är en mänsklig rättighet. För att jag ska kunna fungera i livet, kunna plugga, känna mig trygg och kunna sköta ett jobb – för allt detta behöver jag ha någonstans att bo. För många människor i Sverige i dag ser det inte ut så, men vi i Vänsterpartiet anser att bostaden är en mänsklig rättighet. Vi tycker att det ska skrivas in i socialtjänstlagen.

I januari i år besökte jag Lärjedalen i Angered. Det är ett område med många barn, och fler människor saknar arbete där än på många andra ställen i Göteborg. Jag frågade socialsekreterarna där vad det största problemet är. De sade: Det är bostadslösheten. Hur ska ungarna och barnen klara skolan? Hur ska de få en bra start i livet när de inte får plats hemma i lägenheterna eftersom det bor så många människor där att man inte kan vara hemma? Man får läsa läxan i trappan eller tillbringa nästan all sin fritid på gården.

Jag var i Uppsala och besökte socialkontoret där i mars. I Uppsala är det bostadsbrist. Det kommunala bostadsbolaget Uppsalahem tycker inte att försörjningsstöd är en tillräcklig inkomst eller tillräckligt att leva på för att man ska få hyra en hyresrätt av dem. Återigen ökar de sociala kontrakten rejält i Uppsala. De sade också: Vi får bostadsbristen i knäet. Vi socialsekreterare kan inte skaffa fram bostäderna, men det är hos oss många människor hamnar.

I mars var det ett dialogmöte i Lund. Det var ett dialogmöte som inledde det europeiska året mot fattigdom och utanförskap, en dialog mellan politiker och människor som själva levde eller har levt i hemlöshet och fattigdom. Vi kan säga att socialsekreterarna i Lärjedalen och Uppsala, de människor som med egna erfarenheter deltog i denna konferens, alla var överens om en sak: Socialtjänsten kan inte lösa hemlöshet och bostadsbrist. Det måste till en social bostadspolitik, och det måste till ett nationellt ansvar för byggande av hyresrätter med rimliga hyror.

Vi rödgröna partier är överens om att ta detta ansvar och satsa på en social bostadspolitik med delat ansvar för staten och kommunerna. Vi vill mer än fördubbla byggandet av hyresrätter till nästa mandatperiod genom att verkningsfullt starta ett investeringsstöd för miljövänliga hyresrätter, med överkomliga och förhandlade hyror så att folk har råd att

bo i dem. Rätten till bostad är en alltför viktig välfärdsfråga för att lämnas över till marknaden. Den ska heller inte läggas i knäet på frustrerade maktlösa socialsekreterare.

Anf. 24 THOMAS NIHLÉN (mp):

Herr talman! Miljöpartiet har till detta betänkande tre reservationer gemensamt med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet, en gemensam reservation med Vänsterpartiet samt en egen reservation. Miljöpartiet står naturligtvis bakom samtliga av sina reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall enbart till reservation nr 2, som handlar om hemlöshet.

Jag vill inleda med att ta upp frågan om vräkning och bostadslöshet för barnfamiljer. Uppfyller kommunerna i dag sitt bostadsförsörjningsansvar utifrån den lagstiftning som finns, och leder det till att inga barnfamiljer vräks? Tyvärr måste man konstatera att barnfamiljer fortfarande vräks. Egentligen finns redan lagstiftning som borde vara tillräcklig. Hyresvärden är skyldig att meddela socialnämnden när en hyresgäst blir uppsagd och vad som är anledningen till detta. Enligt socialtjänstlagen är socialnämnden skyldig att utan dröjsmål inleda utredning om vad som har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd från nämnden. Trots detta blir barn vräkta.

Enligt senaste statistiken från kronofogden vräktes 578 barn 2009. Att Kronofogdemyndigheten nu har börjat föra statistik över det antal barn som blir vräkta är mycket bra. Det är första gången som sådan statistik tas fram. Myndigheten har dock ingen närmare information om vad som ligger bakom det antal vräkningar som nu görs av barnfamiljer. Det går alltså inte att veta hur socialtjänsten har agerat och vad som är orsakerna till att man inte har lyckats uppfylla en del av sina skyldigheter.

Därför tycker vi i Miljöpartiet att det är viktigt att ta reda på vad det beror på att så många barnfamiljer trots allt fortfarande vräks och inte bara hur många de är. Vi anser att det finns all anledning att se över om det behövs en ytterligare förstärkning och/eller ett tydliggörande av socialtjänstlagen så att socialtjänstens ansvar att agera i enlighet med de lagar och regler som finns blir ännu tydligare och obligatoriska. Inga barnfamiljer ska vräkas, men det sker fortfarande. Det är något vi vill ändra på.

Herr talman! Det finns i betänkandet en sexpartimotion som tar upp frågan om sexualbrott mot barn och efterlyser mer systematiserad kunskap om detta. Samhället måste naturligtvis göra sitt yttersta för att förhindra sexualbrott mot barn. Miljöpartiet anser att det behövs ytterligare åtgärder inom detta område, till exempel insatser för fler i behandling inom kriminalvården och fortsatt behandling efter avtjänat straff samt ett förbättrat internationellt samarbete. Det behövs en samlad och systematiserad kunskap om förövare och deras problematik och om behandling av förövare när det gäller sexualbrott mot barn, vilket i stor utsträckning saknas i dag.

Det redovisas i utskottets betänkande att SBU har fått i uppdrag att genomföra en utvärdering av effekterna av behandlingsmetoderna för personer som har begått eller riskerar att begå sexuella övergrepp mot barn. En kartläggning av tillgängliga insatser och hur det ser ut geografiskt görs av Socialstyrelsen, och forskning pågår på Karolinska Institutet. Allt detta är bra, men Miljöpartiet vidhåller att det som motionen i första hand efterlyser, förutom behandlingen, är att det krävs mer kun-

skap om förövare och deras problematik. Det är först när denna kunskap finns som man på ett mer effektivt sätt kan förebygga sexualbrott mot barn.

Sexuella brott mot barn förekommer över hela världen. Människohandel med barn i sexuella syften och barnsexturism är brottslighet som sträcker sig över gränserna, och många länder kan bli inblandade i olika utredningar.

Barnpornografibrott har en tydlig global dimension, och utbytet av information mellan länder i syfte att identifiera brottsoffer är en viktig del i arbetet för att utreda denna brottslighet. Det är därför viktigt att det internationella samarbetet på detta område stärks inom EU och också inom ramen för samarbeten som sträcker sig utanför EU:s gränser.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag lyfta fram problematiken med våld i nära relationer.

Den 1 juli 2007 infördes ett förtydligande i socialtjänstlagen i 5 kap. 11 §. I samband med behandlingen av detta lagförslag kritiserade Miljöpartiet regeringen för att man inte följde utredningens förslag till lagtext, som skulle ha inneburit en ännu skarpare och tydligare skyldighet för socialtjänsten att erbjuda stöd och hjälp till våldsutsatta kvinnor.

Vad har då hänt sedan den nya lagtexten infördes 2007? Ja, Socialstyrelsen har nyligen lämnat en rapport där man konstaterar att kvinnor och barn som på olika sätt drabbas av våld från närstående ofta inte får den hjälp de behöver och har rätt till.

Det är första gången som en nationell tillsyn genomförts av kommunernas arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Tillsynen genomfördes i 80 utvalda kommuner under perioden september 2008 till mars 2009 och visar på omfattande brister.

I rapporten redovisas att resultatet av tillsynen tyder på att den lagskärpning som trädde i kraft så sent som 2007 inte har fått genomslag. I tillsynen konstateras att kommunerna brister i att följa upp kvaliteten på insatserna.

När nu kommunerna uppenbarligen allmänt brister så stort när det gäller stödet till våldsutsatta kvinnor är det ganska självklart att bristen är särskilt stor när det gäller kvinnor som har bristande språkkunskaper. Detsamma gäller dem med psykiska eller fysiska funktionshinder.

Ytterligare grupper som brukar fara särskilt illa och inte får hjälp är våldsutsatta kvinnor som har missbruksproblem och som i vissa fall även är hemlösa.

Ett annat område där det behövs mer insatser är arbetet mot våld som sker i hederns namn. Här måste kunskapen förbättras hos olika myndigheter om maktförhållanden i fråga om etnicitet, kultur och kön. Det krävs särskilda insatser till myndigheter för att de ska kunna ge adekvat stöd till kvinnor med utländsk härkomst som söker stöd för utsatthet för våld.

Herr talman! Med hänvisning till Socialstyrelsens rapport är det uppenbart att regeringens förändring av lagstiftningen från 2007 är ett misslyckande. Därför vill vi i Miljöpartiet se en ytterligare skärpning av lagstiftningen i socialtjänstlagen när det gäller stöd till våldsutsatta kvinnor i enlighet med vårt tidigare förslag som var i överensstämmelse med utredningens förslag.

Anf. 25 MARIANNE KIERKEMANN (m):

Herr talman! Det motionsbetänkande som vi nu debatterar tar upp motioner på 19 olika områden av socialtjänsten. I betänkandet finns tio reservationer, varav tre är gemensamma för vänsterkoalitionen, varför jag drar slutsatsen att det är dessa tre områden som vänsterkoalitionen anser vara de viktigaste. Tiden räcker inte till för att beröra alla motioner, så jag nöjer mig med dessa tre områden.

Herr talman! Vistelsebegreppet, eller möjligheten för äldre att få stöd och hjälp i sin sommarbostad under den tid man vistas där, är något som har debatterats flitigt under många år, och då framför allt i de kustkommuner och andra kommuner som av olika skäl är attraktiva att flytta till på sommaren.

Låt mig först slå fast att det ur mänsklig synpunkt är självklart att man oavsett ålder ska kunna flytta vart man vill eller att tillfälligt vistas i sin sommarbostad och att det då är vistelsekommunens ansvar att ge den hjälp och det stöd som man har rätt till enligt socialtjänstlagen. Vad som däremot inte är självklart är att det är vistelsekommunen som ska betala för stödet och servicen. För små kommuner med en stor andel sommarboende kan det bli en stor belastning på ekonomin, plus att det sker under den tid då den egna personalen behöver ha semester och det är svårt att hitta vikarier.

Att s, v och mp reserverar sig i denna fråga tycker jag är anmärkningsvärt. Frågan har funnits på agendan i många år, alltså även under den tid då denna vänsterkoalition satt vid makten. Jag undrar stillsamt: Varför gjorde ni inte en förändring i socialtjänstlagen när ni själva satt vid makten och hade möjligheten?

För att se över och behandla semesterkommuners betalningsansvar för hemtjänst pågår för närvarande ett arbete i Regeringskansliet, och jag tycker att det är rimligt att avvakta den promemoria som förväntas komma i slutet av april 2010, alltså denna månad.

Herr talman! Hemlöshet är ett komplext problem som kräver insatser och ansvarstagande från många olika håll, och utan samverkan mellan ett antal olika aktörer fungerar det inte alls. När barn är inblandade är det extra viktigt att man från kommunens håll blir informerad och får möjlighet att agera. Ett av målen i den hemlöshetsstrategi som har löpt under tiden 2007–2009 är att antalet vräkningar ska minska och att inga barn ska vräkas.

En möjlighet som finns redan i dag men som inte används i särskilt stor utsträckning är att bostadsbidraget betalas ut direkt till värden om synnerliga skäl föreligger. Anledningen till att den inte används tycks vara att många socialnämnder är osäkra på när synnerliga skäl föreligger. Likaså verkar det vara så att få socialnämnder känner till att möjligheten finns, vilket jag kan tycka är märkligt.

Socialstyrelsen har därför fått i uppdrag att i samråd med Kronofogdemyndigheten ta fram en vägledning till stöd för kommunerna i det vräkningsförebyggande arbetet. Socialstyrelsen ska lämna sin slutrapport över strategin den 1 juli 2010, och Kronofogdemyndigheten har sammanställt statistik för hela 2009 där det framgår att antalet barn som har blivit berörda av vräkning under 2009 har minskat med 14 procent jämfört med 2008. Det är naturligtvis inte tillfredsställande att mer än 500

barn blir vräkta varje år på grund av föräldrarnas oförmåga att hantera pengar, men detta är ett steg i rätt riktning.

Även här har vänsterkoalitionen gemensamt reserverat sig och vill ha en ändring av socialtjänstlagen, och jag ställer samma fråga igen: Varför i all sin dar har ni inte gjort något åt det själva? Detta är ju inget som har uppkommit de senaste tre och ett halvt åren.

Herr talman! Den tredje gemensamma reservationen från vänsterkoalitionen handlar om barn och unga och deras utsatta situation i den sociala ungdomsvården. Jag, som själv är sexbarnsmamma, kan bara till hundra procent hålla med om att barn ska värnas, skyddas och få växa upp under trygga och goda förhållanden.

I sin reservation skriver vänsterkoalitionen: Det har över tid redovisats brister i handläggningen, ansvarstagandet och skyddet för barnen, skillnader mellan kommuner, bristande delaktighet och tillämpning av barnperspektivet samt kompetensbrister i socialtjänsten.

Jag kan bara säga: Bra att ni äntligen har fått upp ögonen.

Vi i Alliansen har sett, och vi har tillsatt utredningar och skärpt lagar. Den 1 april 2008 ändrades bestämmelserna när det gäller skydd och stöd för unga inom den sociala barn- och ungdomsvården. Ändringarna syftar till att stärka barns och ungas ställning bland annat genom att socialnämnden ska ha tydligare ansvar för att tillgodose behov av stöd och hjälp efter placering. Tillsynsmyndigheten kan stänga ett HVB-hem vid allvarliga missförhållanden. Socialstyrelsen har i uppdrag att utveckla kriterier för bedömning av familjehem. Socialstyrelsen har den 1 januari 2010 övertagit länsstyrelsernas tillsyns- och tillståndsverksamhet.

Den 1 juli lämnade Barnskyddsutredningen sitt förslag till en ny lag om stöd och skydd för barn och unga, förkortad LBU, med ett 40-tal kompletteringar och förändringar av nuvarande bestämmelser.

Regeringen har också beslutat om förändringar i lex Sarah-bestämmelsen som innebär att var och en som fullgör uppgifter inom socialtjänsten eller inom Statens institutionsstyrelses institutioner ska vaka över att de insatser som genomförs är av god kvalitet och genast rapportera missförhållanden.

Som jag sade tidigare har vi i Alliansen sett och agerat, och som ni skriver i er reservation: ”Det har över tid redovisats brister.” Det är väl milt uttryckt. Dessa brister har ju funnits under många år, vilket inte minst Vanvårdsutredningen visar. Men ni har valt att blunda eller inte bry er för att nu kräva att alliansregeringen skyndsamt ska åtgärda de brister som ni själva under ett långt regeringsinnehav inte har gjort något åt. Jag tycker att detta är kvalificerat hyckleri.

Herr talman! Tre gemensamma reservationer på tre områden där problemen har funnits under många år, och där man har haft alla möjligheter att agera, osar bränt valfläsk.

Herr talman! Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på alla motioner.

(Applåder)

I detta anförande instämde Maria Kornevik Jakobsson (c) och Lars-Axel Nordell (kd).

Anf. 26 CATHARINA BRÅKENHIELM (s) replik:

Herr talman! Först måste jag göra en rättelse. Jag yrkade bifall till reservation 5 i mitt anförande, men det ska vara reservation 1.

Jag har en fråga till Marianne Kierkemann, som verkligen gick i gång på vad vi socialdemokrater inte har gjort i politiken. Jag skulle också kunna ägna ganska lång tid i talarstolen åt att tala om vad den moderata koalitionen inte har gjort under sin regeringstid. En av frågorna är det här med hemtjänst och vistelsebegreppet. Marianne Kierkemann säger att det är valfläsk från vår sida, men det här var något som drevs oerhört hårt inför valet i vår valkrets. Utredningen om vistelsebegreppet ville inte göra någon förändring, och man lovade att detta skulle förändras. Jag tror absolut inte att det blir någon förändring före sommaruppehållet eller före valet.

När det gäller det här med politik, Marianne Kierkemann: Är det så att vi ska diskutera det som har varit eller det som är i framtiden? Är det verkligen hyckleri om man blickar framåt? Vi socialdemokrater har drivit den här frågan ganska aktivt i åtminstone åtta år, men det tar tid att få med sig alla i gruppen. Hela Bohusbanken har aktivt drivit frågan. Jag kan inte se att det är något hyckleri.

Jag vill veta: Kommer Marianne Kierkemann att rösta för motionen om att vistelsekommunerna ska få betalt?

Anf. 27 MARIANNE KIERKEMANN (m) replik:

Herr talman! Sista ordet är inte sagt här ännu. Som jag sade tidigare ligger utredningen hos regeringen. Och jag kommer inte att rösta för någon socialdemokratisk motion. Jag kommer naturligtvis att rösta för Alliansens politik.

När du, Catharina Bråkenhielm, säger att ni har jobbat för detta i åtta år och att det tar tid att få med er alla i den socialdemokratiska gruppen, då måste jag fundera. Det har tagit åtta år att få ihop er i den socialdemokratiska gruppen, men ni tycker att vi ska få ihop oss på tre och ett halvt år med fyra partier i den nya alliansen. Det tycker jag inte känns speciellt rimligt.

Vi är väldigt engagerade och tycker att det är orimligt att ha den här ordningen med boende under långa tider, men vi kommer att agera utifrån vad som kommer ut från utredningen.

Anf. 28 CATHARINA BRÅKENHIELM (s) replik:

Herr talman! Vi har inte haft möjlighet att genomföra detta de senaste fyra åren, för då har den moderata koalitionen suttit vid makten. Därför har det inte blivit någonting. Det tar tid att arbeta med politik.

Skillnaden mellan oss och den moderata koalitionen är att vi inte har lovat att genomföra detta. Vi har arbetat för det från Bohusbanken. Det är en väldigt stor skillnad.

Det fanns en utredning om detta, utredningen om hemtjänst, som kom fram till att det inte skulle ske någon förändring. Sedan hamnade den tillbaka på regeringens bord, och nu ska det komma någonting i april. Jag är mycket tveksam till att det verkligen kommer att bli någon förändring, men det har man lovat, så det hoppas jag.

När det gäller allting du räknade upp i ditt anförande om vad vi inte har gjort handlar det om att kunna genomföra saker. Det som den borger-

liga regeringen har gjort nu är att dra in pengar från kommunerna. De har mycket mindre pengar att handla för. Pengar har gått till försörjningsstöd och lite annat i och med att människor har blivit utslagna. Det går inte att förneka. Då finns det inte mycket handlingsutrymme. Vad anser Marianne Kierkemann om det?

Anf. 29 MARIANNE KIERKEMANN (m) replik:

Herr talman! Nu landade vi på en annan avdelning här.

Först och främst har kommunerna under de här fyra åren fått 17 miljarder, alltså historiskt mycket pengar. Anledningen till det har varit att vi har haft en internationell finanskris som har drabbat hela världen hårt och naturligtvis även kommunerna. Pengar har avsatts till kommunerna på grund av finanskrisen. Men när Sverige nu hämtar sig och kommer på fötter igen behöver man inte ha alla dessa 17 miljarder. Däremot satsar vi nu 5 miljarder på kommunerna, vilket Socialdemokraterna inte har gjort tidigare. Hur kan ni stå och säga att man ska klara sig på 12 miljarder mindre när vi satsar 5 miljarder? Det handlar ju bara om att man inte får pengar för en finanskris som i princip, åtminstone som det ser ut nu, verkar vara i avklingande och över.

(Applåder)

Anf. 30 EVA OLOFSSON (v) replik:

Herr talman! Först vill jag bara säga att en lång rad frågor är förenklat behandlade, till exempel en lång rad yrkanden från Vänsterpartiet när det gäller mäns våld mot kvinnor. Det innebär att de har varit uppe förut, och vi är överens om att inte ta upp dem igen. Så de frågor vi har tagit upp täcker inte allt som vi anser är viktigt i politiken.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Marianne Kierkemann, för jag tycker att det är intressant att höra vad som kommer att hända i framtiden. Är ni nöjda med situationen? Räcker de åtgärder man har vidtagit för att stoppa vräkningar av barn och barnfamiljer, eller behöver det göras någonting mer? 12 procents minskning är ändå inte så himla mycket.

Vi är beredda att göra någonting mer framåt, och det tycker jag är det intressanta. Är Alliansen det?

Anf. 31 MARIANNE KIERKEMANN (m) replik:

Herr talman! Jag håller fullständigt med Eva Olofsson om att det inte är någon bra statistik att över 500 barn vräks varje år. Jag tror att det är viktigt att tydligt tala om för socialnämnderna att de måste agera och att de måste agera tidigt. Men från socialnämndernas sida vet de inte ens att denna möjlighet finns, att de kan betala bostadsbidraget direkt till hyresvärden. Annars skulle inte situationen uppkomma. När socialnämnden i stället fortsätter att betala ut bostadsbidraget och säger att det handlar om ett förtroende, att de ska kunna betala ut pengarna till föräldern och att föräldern ska betala in men inte gör det, då har de inte tagit sitt ansvar från socialnämndens sida, kan jag tycka.

Jag håller absolut med om att vi på något sätt måste se till att det blir en skärpning av riktlinjerna. Frågan är om oppositionen nu tycker att man ska göra ytterligare skärpningar och sätta regler för kommunerna. Man är ibland väldigt nogga med att man inte vill röra det kommunala

självstyret, men i vissa lägen är man väldigt snabb med att gå fram med regler för att styra upp kommunerna.

Jag tycker att det här är jätteviktigt. Samtidigt vet jag inte om man ska dra det så långt. Men självklart ska riktlinjerna skärpas så att socialnämnderna vet vad de har att hantera.

Anf. 32 EVA OLOFSSON (v) replik:

Herr talman! Vi har här sagt att vi är överens om att vi vill skärpa riktlinjerna så att man inte ska kunna vräka barn och barnfamiljer på det sätt som sker i dag. Vi tycker inte att det räcker med det som är gjort.

Akademikerförbundet, SSR, frågade ganska nyligen sina socialsekreterare som är medlemmar hur arbetssituationen ser ut 2010 jämfört med 2008. Inte förvånande har arbetsbelastningen ökat med mer försörjningsstöd men också med mer missbruksärenden och barnavårdsärenden. Man pekar också på att resurser för förebyggande arbete har minskat i många kommuner. Fyra av tio anser att möjligheten att placera vuxna missbrukare har minskat. Sex av tio anser att man inte lever upp till socialtjänstens intentioner och att insatserna ofta styrs av annat än klientens behov.

Den diskussion som var förut mellan Marianne Kierkemann och Catharina Bråkenhielm var intressant. Det är inte så att kostnaden för försörjningsstöd minskar i kommunerna i all hast eller att arbetslösheten dalar i snabb takt. Trots pengarna regeringen gav för 2010 är det besparingar i många kommuner. Det är färre anställda i äldreomsorgen, man tar inte in vikarier i verksamheten och man ökar inte antalet socialsekreterare när belastningen blir större.

Är ni verkligen beredda att låta kommunerna fortsätta utan att ge dem pengar så att de klarar verksamheten på den nivå som är nu, eller kan börja ta in vikarier, och ta bort de 12 miljarderna trots att det fattas folk inom både socialtjänst, äldreomsorg och förskola?

Anf. 33 MARIANNE KIERKEMANN (m) replik:

Herr talman! Det är inget nytt fenomen att det inte finns pengar i kommunerna och i äldreomsorgen, Eva Olofsson. Jag har själv arbetat med äldreomsorgsfrågor i många år, och Göteborg har inte varit den bästa kommunen vad gäller att ha mycket personal i äldreomsorgen.

Det är självklart att finanskrisen på ett eller annat sätt har drabbat kommuner och landsting precis som den har drabbat privatpersoner i hela Sverige. Många har blivit arbetslösa, vilket givetvis kan innebära att många behöver försörjningsstöd.

Det här kommer dock inte att fortsätta i all evighet. Det har vänt. Det stämmer inte att antalet försörjningsstöd fortfarande ökar. Peaken är nådd, och det har planat ut. När fler får arbete kommer siffrorna för försörjningsstöd att gå ned.

Det är kommunernas ansvar att se om sin ekonomi. Det är deras ansvar att prioritera vilka områden de ska lägga pengar på. Det är inte vi riksdagspolitiker som ska tala om för kommunerna vad de ska satsa på. De kommer att få 5 miljarder extra, och ändå räcker det inte.

Vad har vänsteroppositionen lagt för pengar på kommunerna tidigare? Man har gett med ena handen och tagit tillbaka med den andra. Det har fått exakt samma konsekvenser som finanskrisen.

(Applåder)

Anf. 34 MARIA KORNEVIK JAKOBSSON (c):

Herr talman! Flera viktiga områden som berör människors möjlighet till drägligare liv tas upp i betänkandet. Min talartid är kort, så jag tänker begränsa mig till ett par områden. Det betyder dock inte att jag inte tycker att övriga områden är väl så viktiga.

Jag börjar med något som de flesta tagit upp, nämligen vräkningen av barn. Det är viktigt att vi följer denna utveckling. Kronofogdemyndighetens sammanställning visade att fram till november hade ca 578 barn blivit berörda av vräkning under 2009. Trots att det är en minskning med 12 procent är det långt ifrån tillfredsställande.

Det är föräldrarna som i första hand har ansvar för att ge sina barn en trygg och säker uppväxt. Att stå utan ett hem, med allt vad det innebär, är synnerligen otryggt för ett barn. Därför är det viktigt att kommunerna tar sitt ansvar. I många kommuner har viktigt utvecklingsarbete satts i gång genom regeringens strategi mot hemlöshet. En utvärdering av strategin ska lämnas till regeringen senast den 1 juli i år.

Precis som det har sagts kan man på sikt behöva vidta åtgärder, som till exempel ändringar i regelverk för bostadsbidrag eller försörjningsstöd för att stärka att barn inte ska vräkas. Men som Marianne Kierkemann sade, finns det redan möjligheter för socialtjänsten att använda sig av det.

När det gäller vräkning av barn var jag själv med om att en socialtjänst tog på sig att betala hyran för en ensamstående mamma som hade det tufft. Mamman hade bett om hjälp att få hyran betald av socialkontoret. Under sommaren var det en vikarie som inte uppfattade att hon skulle betala in hyran. I augusti kom vräkningsansökan. Då såg alla politiker som var berörda i Västra Götaland till att hjälpa mamman att gå emot socialkontoret och det kommunala bostadsbolaget.

Det behövs alltså civilturage både på socialkontoren och hos politikererna för att det inte ska kunna gå till så här.

Herr talman! I oktober 2008 beslutade socialutskottet att genomföra en inventering av forskning som berör socialtjänstlagen och kompletterande regelverk. Resultatet av inventeringen presenterades i en rapport 2009. Rapporten visade på klara brister på området. Dessutom hölls det i januari 2010 ett öppet seminarium om socialtjänstlagen med fokus på dess utformning och tillämpning.

Socialstyrelsen har från den 1 januari 2010 övertagit länsstyrelsernas tillsyns- och tillståndsverksamhet, bland annat när det gäller SoL och dess samordning.

Herr talman! Jag håller med s-motionären som pekar på brister inom socialtjänsten. Dessa brister uppkom dock inte 2006. Självklart ska man, som Catharina Bråkenhielm sade, se framåt, men för att kunna gå framåt måste man titta bakåt och se var man är. Det går inte att stryka ett streck över det som har varit och gå framåt. Man måste inventera och se vad som har gjorts, och jag måste hålla med om att det är förfärligt lång tid som det här har kunnat pågå utan att man över huvud taget har tittat på vad det finns för brister.

Det finns en utbredd kritik inte bara från allmänheten utan även från tillsynsmyndigheter och barnrättsorganisationer. Man menar att det finns brister i handläggning, i ansvarstagande och i skyddet för barn. Man betar sig också olika mellan kommuner när det gäller behandling och i vilka som blir eller inte blir placerade. Det finns brister i delaktighet och

tillämpning av barnperspektivet. Det allvarligaste är kanske att det finns kompetensbrister inom socialtjänsten.

I juli 2009 lämnade Barnskyddsutredningen sitt förslag till en ny lag om stöd och skydd för barn och unga. Förslaget, som har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet, innebär att de bestämmelser som rör barn i SoL och samtliga bestämmelser i LVU förs samman i en särskild lag. Genom den nya lagen föreslås drygt 40 förändringar eller kompletteringar av nuvarande bestämmelser.

Herr talman! Jag ska nämna några förslag som jag tror kommer att göra skillnad till det bättre. Jag citerar: "Varje barn som omhändertas ska få en egen socialsekreterare som ska besöka barnet minst fyra gånger per år och så långt som möjligt föra enskilda samtal med barnet. Socialsekreteraren ska ha ett särskilt ansvar för att följa vården av barnet och för kontakten med barnet under omhändertagandet."

Vidare: "Familjehemmen ska få bättre stöd i form av utbildning inför sin viktiga uppgift. Familjehemmets och socialtjänstens respektive ansvar och åtagande för barnets vård och utveckling ska läggas fast i avtal."

Vidare: "Socialtjänsten ska vara skyldig att ha rutiner för att förebygga, upptäcka och hantera risker och missförhållanden."

Vidare: "Socionomexamen ska krävas för sådana arbetsuppgifter inom den sociala barn- och ungdomsvården som innebär att utreda och bedöma ett barns behov av stöd och skydd samt följa upp insatser för barnet och barnets situation."

Slutligen: "På längre sikt bör specialkompetens krävas för uppgifterna och en specialutbildning på minst ett år föreslås införas inom högskolan."

Herr talman! Just det sista med att införa specialutbildning med specialkompetens hoppas jag ska vara lika självklart inom socialtjänsten som inom sjukvården. Om kompetensen brister i socialtjänsten kommer det att brista i flera led, och det är till skada för barnet.

En viktig åtgärd är också att regeringen den 11 mars 2010 har beslutat om en proposition om förändringar i till exempel lex Sarah. Förslagen innebär i korthet att var och en som fullgör uppgifter inom socialtjänsten eller inom Statens institutionsstyrelses institutioner ska bevaka att de insatser som görs är av god kvalitet och genast rapportera missförhållanden.

Det är ett led i att få bort sådant som att man måste vara kollegial, att någon annan tar ansvar eller att man inte kan lägga sig i en kollegas bedömning av ett ärende.

Herr talman! I januari 2010 lämnades delrapporten *Vanvård i social barnavård under 1900-talet*. Det är en utredning som jag är väldigt tacksam att Socialdemokraterna fick till stånd. Utredningen av vanvården tillsattes 2006 och fick i uppdrag att intervjua personer som ansåg sig ha blivit vanvårdade under sin tid i den sociala barnavården.

Sammanlagt anmälde sig cirka tusen personer till intervju före slutdatumet den 21 mars 2009. Sammanfattningsvis kan utredningen konstatera att den sociala barnavården under den tid som utredningen omfattar har brustit i tillsyn och uppföljningsansvar. Det är ju förfärligt för ett samhälle att alla de här historierna får förekomma.

Av direktiven framgår att utredningen ska skriva en rapport som föreslår hur liknande förhållanden kan undvikas i framtiden.

Vi vet att det i dag finns barn som får precis lika illa och som precis lika mycket skulle platsa i en ny barnavårdsutredning.

Jag har personligen engagerat mig i ett fall i Västra Götaland. Socialstyrelsen har nu kommit med sitt utlåtande. Det är nio sidor skarp kritik av hur socialtjänsten har behandlat barn; det var noll koll och noll intresse för barnperspektivet. Det handlar om hösten 2009. År 2010 kom Socialstyrelsen med sitt utlåtande.

Mina vänner! Vi är inte på något sätt i mål. Tro inte det. Centerpartiet och jag är mycket positiva till att det äntligen pågår ett omfattande arbete för att öka skyddet och stödet för barn och unga i socialtjänsten. Alliansregeringen har på denna korta tid gjort mycket och fortsätter att göra skillnad när det gäller detta.

Det är också viktigt att sätta fokus på barnperspektivet i alla frågor. Jag är tämligen säker på att de flesta partier i kammaren tycker det. Det krävs ytterligare åtgärder, och vi måste få ut detta i alla organisationer.

Jag kan inte annat än helt och hållet ställa mig bakom Miljöpartiets och Thomas Nihléns inlägg om sexuella övergrepp på barn. Det är en gemensam motion. Jag ser självklart också fram emot att det sker saker inom det här området.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

Anf. 35 SOLVEIG HELLQUIST (fp):

Herr talman! Motionerna som behandlas i betänkandet är många. Jag ser det som ett tecken på att det finns ett stort engagemang i riksdagen för frågor som rör barn och vuxna som av olika skäl har hamnat på livets skuggsida.

Innan jag blev riksdagsledamot arbetade jag som socialsekreterare och socialkonsulent i 25 år. Mina erfarenheter av familjer där barn får illa, familjehem, missbrukare, hemlösa och socialbidragstagare har naturligtvis påverkat min verklighetsbild.

Under årens lopp – det är ganska många år – har jag sett många som inte har fått den hjälp de behövt av socialtjänsten, och insatser har ofta kommit alltför sent. Ibland har det berott på otillräcklig lagstiftning, ibland på att man av olika skäl inte har tillämpat lagstiftningen.

Socialtjänstens brister och svårigheter har ältats i årtal. Det finns behov av förändringar och nytänkande. Det är faktiskt först under alliansens tid som saker verkligen har börjat hända. Det framgår också av betänkandet, som visar att många frågor är under beredning eller utreds.

Det är viktigt och nödvändigt att vi har en socialtjänst som har förtroende hos allmänheten, andra aktörer och alla de människor som har kontakt med socialtjänsten. Så är det inte i dag, och så har det inte varit så länge jag kan minnas.

Socialtjänsten ska arbeta med människor som ofta har stora problem. Ibland handlar det om multiproblemfamiljer. Det är ett svårt och ansvarsfullt arbete. Ser man över tid har arbetsuppgifterna blivit många fler. Våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och utredningar via tolk i barnavårdsärenden är några exempel.

Socialtjänsten får ofta klä skott för att ha gjort för lite eller för mycket och har ofta fått fungera som spottkopp eller syndabock utan närmare analys av vad bristerna i verksamheten beror på. I de fall man inte har ingripit i vissa barnvårdsärenden glöms det ofta bort att det finns en viktig rättssäkerhetsaspekt i arbetet. Socialtjänsten är beroende av att allmänheten eller personal i andra verksamheter vågar berätta och stå för vad man har hört eller sett. I annat fall saknar socialtjänsten underlag för att kunna göra något.

Det finns tyvärr fortfarande en föreställning att socialtjänsten kan vidta åtgärder utan att ha ordentligt på fötterna, att det räcker med att socialtjänsten känner till problemet eller gör ett hembesök.

Att efterlysa utbildning och kompetens för olika yrkesgrupper har blivit allt vanligare – även hos oppositionen. Som folktoppartist ser jag självklart utbildning som en otroligt viktig faktor inför framtiden. Det gäller givetvis också den personal som arbetar inom socialtjänsten.

För att få legitimitet och förtroende krävs att socialarbetarna har en gedigen utbildning när de lämnar socialhögskolan. Det får inte vara som när jag studerade på socialhögskolan. Då fanns det en och annan student som berättade att man inte hade skaffat litteraturen, än mindre läst den, och ändå klarade examinationen i skydd av en gruppexamen.

Ska vi i framtiden ha en trovärdig och kompetent socialtjänst är en gedigen socionomutbildning en förutsättning. Jag ser också framför mig att vi i framtiden ska få socionomer med specialistkunskaper. Det är också viktigt att kommunerna ger sin personal så goda arbetsvillkor att man kan behålla erfarna personal. I dag är det ofta unga, oerfarna, nykläckta socionomer som får arbeta med de tunga barnvårdsärendena. Det är inte rimligt. Dessutom har det konsekvenser inte minst för utsatta barn.

Socialtjänsten måste också ha verktyg, det vill säga en lagstiftning som gör det möjligt att faktiskt stödja och ingripa. Det kan knappast vara obekant för någon här i kammaren att om barn får illa men inte tillräckligt illa enligt lagens mening, om föräldrarna inte medger att de har problem eller inte vill samarbeta, hamnar barnen i en gråzon utan möjlighet att få stöd.

Barnskyddsutredningens förslag bereds nu i Regeringskansliet. I utredningen finns förslag om att socialtjänstlagen och LVU blir en lag – LVU. Det föreslås många förändringar. Efter 30 år med socialtjänstlagen ser jag verkligen fram emot en ny lagstiftning som understryker vikten av kompetens, förstärker barnperspektivet och ger socialtjänsten nya verktyg i sitt arbete.

Något som jag tycker är värdefullt att Alliansen har genomfört är föräldrastödet, att ge föräldrar hjälp tidigt i föräldrarollen. Det är någonting som jag hoppas att Alliansen kommer att förstärka ytterligare i framtiden.

Det finns många olika motioner i detta sammanhang, och mycket arbete är på gång i regeringen.

Anf. 36 EVA OLOFSSON (v) replik:

Herr talman! Jag vill ta upp en fråga från den förenklade behandlingen. Det är en fråga som är aktuell och som det just nu har dragits i gång en kampanj om Ain't I a woman? Är inte jag en kvinna? Det är en kampanj för papperslösa kvinnors rätt till skydd. Det är Nätverket Ingen

människa är illegal som drog i gång kampanjen den 8 mars på Kvinno-folkhögskolan i Göteborg. Jag var med där och lyssnade och har tidigare interpellat i frågan.

Kvinnor som lever gömda för att de kanske inte har fått uppehållstillstånd och har valt att leva i den svåra situationen att vara gömda därför att de inte kan återvända till exempel till det förtryck och den omöjliga situation att försörja sig som finns i deras hemland eller andra papperslösa kvinnor är väldigt utsatta. De kan vara i den situationen att de gömmer sig därför att de inte ser någon annan möjlighet i Sverige. Samtidigt blir de utsatta för misshandel av den man som de lever med. De kanske utnyttjas och blir utsatta för våldtäkt, sexuella trakasserier och misshandel av män i närheten eller av arbetsgivare därför att dessa män vet att dessa kvinnor inte har en chans att gå till polisen eftersom de då blir utvisade. Då får de helt enkelt finna sig i detta och har små möjligheter. De har små möjligheter att försörja sig och är beroende av att få de inkomster som de kan få, och de har svårt att få bostad.

Dessa kvinnor står egentligen helt utan rättigheter och skydd. Jag tycker att det är helt orimligt att de ska göra det. De är också kvinnor med samma behov som andra våldsutsatta kvinnor. Jag undrar därför om Solveig Hellquist är beredd att verka för att man tillsätter en utredning för att se över skyddet för papperslösa kvinnor, precis som man har gjort när det gäller skola, sjukvård och annat till papperslösa barn.

Anf. 37 SOLVEIG HELLQUIST (fp) replik:

Herr talman! Frågan om våld mot kvinnor har jag följt noga, och detta är naturligtvis en ytterst utsatt grupp. Våld mot kvinnor är en problematik som man verkligen måste gå till botten med.

Visst skulle jag kunna verka för att en utredning sker på detta plan. Men våld mot kvinnor är en problematik som egentligen är gemensam för alla kvinnor. Här gäller det framför allt att vi får många män på banan som verkligen ifrågasätter det som pågår. Jag tycker att det blir allt värre, inte minst med anledning av det som händer på Internet.

Papperslösa i Sverige är en oskyddad grupp och naturligtvis en särskilt utsatt grupp.

Anf. 38 EVA OLOFSSON (v) replik:

Herr talman! Jag kan ha förståelse för att man, om man inte har träffat på detta förut, inte har tänkt igenom det så mycket som man kanske skulle ha velat. Det är en av anledningarna till att jag tar upp frågan, eftersom jag tycker att den är så angelägen.

Jag talade med en sjuksköterska som jobbade på Röda Korsets mottagning för hälso- och sjukvård i Stockholm. Hon sade att om dessa kvinnor visste att de skulle få komma till en kvinnojour och vara där i lugn och ro i två tre månader skulle det vara underbart eftersom det är ett sådant kaos i huvudet på dem som lever under denna press. De är gömda, misshandlade och har ingenstans att ta vägen. De kan inte gå till polisen, inte till kvinnojouren och ingen annanstans. De kan inte ens tänka över vilka alternativ som de har.

Kvinnojouren får inte heller någon betalning, och många kvinnojouren lever faktiskt på att socialtjänsten betalar för de kvinnor som kommer till dem. Det finns inte någon statlig finansiering av alla kvinno-

jourer. Och dessa kvinnor har inte med sig någon som betalar för att de kommer till en kvinnojour.

Det kan också behövas speciell kompetens och kunskap kring dessa kvinnor eftersom de inte har någonstans att ta vägen när de lämnar kvinnojourerna.

Jag har pratat med några som har jobbat på kvinnojourer där gömda kvinnor har varit. Dessa kvinnor blir kvar väldigt länge eftersom det inte finns någonting runt dessa kvinnor när man åtar sig att skydda dem trots att inte några pengar följer med dessa kvinnor. Men det finns ingen lösning efteråt, och de som jobbar på kvinnojourerna blir mycket utsatta när det gäller hur de ska lösa detta.

Man skulle verkligen behöva tänka över detta så att dessa kvinnor inte lämnas helt i sticket. Jag är säker på att vi kan hitta många bra lösningar. Man kan sätta av en summa pengar nationellt som man gjorde när det gällde skolgången för papperslösa barn. Man kan säga att kvinnojourerna är en fristad. Man kan göra det möjligt på flera olika sätt. Men något måste göras.

Anf. 39 SOLVEIG HELLQUIST (fp) replik:

Herr talman! När det gäller våld mot kvinnor har regeringen med Nyamko Sabuni i spetsen gjort ett stort handlingsprogram för att verka mot förekomsten av våld mot kvinnor. Kvinnojourerna har också tilldelats mer pengar.

Men kvinnojourerna består av ideellt arbetande människor som har ett stort engagemang för dessa frågor. Men ibland är det så komplexa frågor att det skulle behövas även andra kompetenser.

Jag har inte fördjupat mig specifikt i frågan om papperslösa kvinnor och deras speciella utsatthet för våld. Det är naturligtvis en fråga som jag får ta med mig.

Anf. 40 LARS-AXEL NORDELL (kd):

Herr talman! I betänkandet tas ett stort antal angelägna välfärdsfrågor upp. De handlar bland annat om barn och unga, familjerådgivning, våld i nära relationer och missbruksproblematik. Det är några av de områden som debatten har handlat om, och jag vill också passa på att kommentera några av dessa punkter.

Vi kristdemokrater menar att den sociala omsorgen ska utgå från människans behov av små och naturliga gemenskaper, främst familjen. Socialpolitiken ska stödja när det brister och stimulera de positiva krafterna i dessa gemenskaper.

Med subsidiaritetsprincipen som grund ska det offentliga också understödja de naturliga nätverken. Men det offentliga har samtidigt det yttersta ansvaret för att alla ska kunna leva ett tryggt och värdigt liv. Det innebär att offentlig, ideell och privat verksamhet ska komplettera varandra.

I januari 2010 lämnade Vanvårdsutredningen sin delrapport till regeringen. Det är en skrämmande läsning om dokumenterade händelser där vuxna berättar om sina upplevelser som barn då de har farit illa, och det kan konstateras betydande brister i den sociala barnvården under stora delar av 1900-talet. Barn har drabbats genom att de utsatts för övergrepp

och vanvård, medan de vuxna som fått uppdraget att skydda dem faktiskt har misslyckats med sin uppgift.

Nu ser vi fram emot en upprättelseprocess och det erkännande som kommer att ges till dem som har drabbats av övergreppen och vanvården. Uppskattningsvis 1 000 personer kommer att intervjuas om sina upplevelser.

Men lika viktigt som det är med upprättelseprocessen är det att vidta nödvändiga åtgärder för att det som har hänt inte ska upprepas.

Statsrådet Maria Larsson har nyligen redogjort för ett pågående arbete som handlar om stöd till våldsutsatta kvinnor och till barn som bevittnat våld. Under mandatperioden har en omfattande satsning gjorts inom socialtjänsten för att stärka detta stöd som är en del i regeringens handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer.

Som så ofta har kommunerna kommit olika långt även i det här arbetet. Det är oacceptabelt att bostadsort och inte det faktiska behovet i praktiken avgör vilket stöd som utsatta kvinnor och barn får. Socialtjänstens arbete på detta område ska därför kvalitetsutvecklas och bli mer enhetligt över landet, vilket jag välkomnar.

Herr talman! Vi har under många år hört att 200 000 barn i vårt land lever i miljöer där man missbrukar alkohol. Statsrådet Maria Larsson frågade Folkhälsoinstitutet om det fortfarande är 200 000 eller om summan möjligen har minskat eller ökat. Hon fick svaret att 385 000 barn lever i så kallade riskbruksmiljöer. Det är faktiskt vart femte barn. Så hög är siffran. Detta är naturligtvis utmanande. Det är väldigt många barn som lever i de här miljöerna.

Inom ramen för Folkhälsoinstitutets verksamhet pågår ett arbete för att begränsa tillgängligheten till droger, utveckla föräldrastöd och bilda opinion. Det är oerhört viktigt.

För sex månader sedan lämnade också Folkhälsoinstitutet en rapport om drogförebyggande arbete i Sverige under 2008. Den innehåller en inventering av kommunernas metoder och verksamheter som direkt eller indirekt förebygger skador relaterade till just droger.

Ett samarbete i form av den så kallade Skellefteåmodellen har också etablerats mellan bland annat polis, sjukvård och socialtjänst. Det syftar till att utveckla snabba rutiner för att inom 24 timmar erbjuda förare som är påverkade av alkohol eller andra droger samtal med socialtjänsten eller beroendevården. Det ska egentligen finnas en alkoholfri zon just i trafiken. Det gäller också familjer där barn växer upp.

I de motioner som inlämnats till riksdagen lyfts många angelägna frågor och insatsområden på det socialpolitiska området upp. Betänkandet redogör för det omfattande arbete som görs. Det innehåller skrivningar och ambitioner som tillgodoser många av de krav som riktas i de olika motionerna. Mot bakgrund av detta yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet och avslag på de aktuella motionerna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

Föredrogs
miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2009/10: MJU15
Vatten- och luftvård.

Anf. 41 ROLAND BÄCKMAN (s):

Herr talman! Inledningsvis vill jag av tidsskäl bara yrka bifall till reservation nr 1, men jag står givetvis bakom innehållet i vår reservation nr 3 om biogas också.

Det behövs insatser för att rädda och utveckla Östersjöns miljö. Det är ett arbete som vi naturligtvis måste göra tillsammans med våra grannländer. Dialogen med grannländerna runt Östersjön är viktig, men för att säkerställa ett gott resultat när det gäller Östersjöns framtid är ett större samarbete avgörande. För att alla involverade länder ska uppfylla sina åtaganden är det därför självklart att även EU, Norge, Ryssland och Island tydligt involveras i det här arbetet. Övergödning är det enskilt största hotet mot Östersjöns miljö. Det måste finnas en åtgärdsplan som innehåller långtgående och tydliga insatser för att minska framför allt jordbrukets utsläpp av kväve och fosfor.

Vi behöver en kraftfull satsning på våtmarker som sträcker sig över lång tid. Vi behöver stränga regler vid spridning av stallgödsel. Ambitiösare mål för utveckling av ekologiskt jordbruk är självfallet viktigt. Staten och jordbruksnäringen tillsammans bör ta krafttag för att finna lösningar på de problem som rör det traditionella jordbruket. Ett gott samarbete mellan stat och lantbruk genererar alldeles säkert vinster för den enskilda lantbrukaren genom minskade energikostnader och för staten genom minskade utsläpp.

Herr talman! En utökad rådgivning är en bra start och ett självklart steg i rätt riktning.

Regeringen beslutade att från den 1 januari 2010 slopa den miljöstyrande skatten på handelsgödsel, vilket var ett stort steg i fel riktning. Skatten, som infördes i början av 80-talet, har hållit kadmiumnivåerna i Sverige på maximalt fem milligram per kilo fosfor. I Europa är det vanligt med nivåer på upp till 40 gånger mer kadmium. Nyligen skärpte det europeiska livsmedelsverket Efsa sina regler för rekommenderat vecko-intag av kadmium. Inom EU pågår en diskussion om att införa hårdare gemensamma regler, men i Sverige, som har naturligt kadmiumrika jordar, ser utvecklingen ut att gå i helt motsatt riktning.

I och med beslutet att slopa skatten på handelsgödsel är det nu fritt fram för svenska lantbrukare att importera billigare gödsel med högre kadmiuminnehåll. Det blir samtidigt svårt att hålla koll på marknaden eftersom rapporteringsplikten försvann när skatten på handelsgödsel togs bort.

Herr talman! Jag tror att regeringen har gett Kemikalieinspektionen i uppdrag att se över gränsvärdena för handelsgödsel. Hade det inte varit smartare att avvakta resultatet av detta innan man gjorde förändringarna och innan det styrmedel som fanns slopades? Oavsett beskattning eller ej och oavsett rapporteringsplikt eller ej borde vi på något vis ha full kontroll på den marknaden.

Trafiksektorn är det enda samhällsområde som har uppvisat en fortsatt kraftig ökning av utsläppen av växthusgaser under de senaste två decennierna. Det är naturligtvis inte hållbart. Sveriges beroende av olja för transporter måste brytas. Investeringar i forskning om framställan samt distribution av biodrivmedel är tillsammans med utveckling av alternativa motortekniker helt avgörande för våra möjligheter att bryta oljeberoendet.

Herr talman! Energimyndigheten presenterade nyligen en delrapport om en långsiktig biogasstrategi för Sverige – ytterligare en delrapport alltså. Slutsatserna bör diskuteras noggrant. Det är föreslaget att Sverige inte ska sätta några nationella mål för biogasutvecklingen, inte satsa några pengar på att bygga ut infrastruktur för biogas och minska stödet till tankstationer. Marknadens aktörer har satt radikala mål på marknadens villkor. Flera regioner har både ambitiösa mål och biogasstrategier sedan länge. Internationellt är Sveriges biogasteknik välkänd.

Men i Sverige som land ska vi inte ha någon nationell målsättning på området. Det låter minst sagt alarmerande. Regeringens uppdrag till utredaren var synnerligen snävt. De eventuella åtgärder man skulle komma att föreslå fick inte påverka statens utgifter. Jag tror att det har styrt en hel del.

När det gäller fossila drivmedel och deras miljöpåverkan har utredaren dessutom kommit fram till att fossila bränslen redan betalat sin miljöskuld genom de skatter som ligger på bränslet i dag.

Herr talman! Det ska bli spännande att höra om den borgerliga majoriteten delar den uppfattningen.
(Applåder)

Anf. 42 JACOB JOHNSON (v):

Herr talman! Inledningsvis kan jag i huvudsak ställa mig bakom vad Roland Bäckman har anfört här vad gäller situationen i Östersjön. Jag yrkar också bifall till den gemensamma s-v-mp-reservationen nr 1.

I mitt inlägg tänkte jag begränsa mig till en argumentation runt vår reservation nr 2 om förnybara drivmedel som jag också yrkar bifall till. Den reservationen är grundad på en motion från Vänsterpartiet om trafik och miljö som i huvudsak behandlas i trafikutskottet, men några av yrkandena för den motionen tas alltså med i detta betänkande om vatten- och luftvård.

Vi har i dessa yrkanden tagit upp behovet av omställning till förnybara drivmedel och att även sociala aspekter behöver beaktas när det gäller olika bränslens hållbarhet. På sikt måste alla transporter på våra vägar utföras av fordon som är ekologiskt hållbara, och därför måste användningen av bensin- och dieseldrivna bilar successivt fasas ut. Omställningen till förnybara drivmedel måste drivas kraftfullt och systematiskt. Vi föreslår i de här yrkandena en rad åtgärder för att främja en sådan omställning.

För det första behövs, tycker vi, samma spelregler för olika drivmedel. Det kan inte vara rimligt att det ställs högre krav på biobränslen än på fossila bränslen. Allt fordonsbränsle bör därför certifieras utifrån kriterier om att det som produceras också ska vara socialt och ekologiskt hållbart. Staten bör därför verka för att alla former av fordonsbränslen certifieras utifrån kriterier om en hållbar produktion.

För det andra behövs en mer rättvisande bild av hur olika bränslen påverkar sociala och ekologiska förhållanden. Detta innebär att det krävs en samlad redovisning utifrån ett livscykelperspektiv där man ser till bränslets totala påverkan från produktion via distribution och slutligen till konsumtion.

För det tredje behöver inblandningen av biodrivmedel i vanlig bensin och diesel öka. En ökad inblandning av RME i diesel är särskilt viktigt med tanke på att diesel används av den tunga trafiken.

För det fjärde anser vi att det behövs ett system med biodrivmedelscertifikat. Den som producerar eller importerar ett förnybart bränsle får enligt vårt förslag ett certifikat för varje megawattimme som bränslet motsvarar. Alla som säljer bränsle åläggs att köpa ett visst antal certifikat. Om man inte köpt tillräckligt många certifikat drabbas man av en sanktionsavgift.

I betänkandet hänvisas i svaret till den proposition om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen med mera som just nu ligger på riksdagens bord. Motionstiden för den här propositionen går faktiskt ut i dag.

Det hade kanske varit naturligt att våra yrkanden som jag här har redogjort för kortfattat hade behandlats i samband med denna proposition. Men vi får anledning att återkomma till den debatten om någon månad i utskottet och i kammaren. Dock kan jag redan nu konstatera att propositionen från regeringen inte innehåller beaktanden av bland annat de sociala förhållanden som vi tagit upp i vår reservation.

Så, herr talman, utskottet kommer snart att återkomma till de här frågorna i ett annat betänkande, och då kommer vi från Vänsterpartiet att så att säga utveckla vår talan i den här frågan.

I en kort sammanfattning kan man säga att en given utgångspunkt i samband med produktion av biobränslen bör vara att produktionen av biodrivmedel måste leda till minst en 50-procentig reduktion av koldioxidutsläppen, att den biologiska mångfalden inte ska hotas, att framställningen inte sker på bekostnad av livsmedelsproduktion i regioner där det råder brist på mat, att det betalas ut skäliga löner till dem som arbetar, att arbetsförhållandena är säkra och rimliga samt att produktionen inte tränger ut lokalbefolkningen.

Som sagt återkommer vi till detta i kommande betänkande om de förnybara bränslena. För dagen nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation nr 2.

Anf. 43 TINA EHN (mp):

Herr talman! Det är vatten och luft vi debatterar, och hur luft och vatten mår hänger ju ihop med hur vi människor mår. Ibland förstår vi det, men ibland blundar vi för det.

Betänkandet handlar i huvudsak om vattenvård och lite specifikt om Östersjön. I det behandlas många motioner från den allmänna motions tiden i riksdagen då varje enskild ledamot kan skriva ned sina förslag oavsett vad partiet egentligen tycker. Ofta ser vi också mycket av regionalpolitik i motionerna, och det är inte så konstigt med tanke på hur valsystemet är uppbyggt. Vitsen med att ha politiker från hela Sverige är just att man får olika perspektiv in i rikspolitiken.

Det som slår mig när jag läser betänkandet är: Så mycket bra det står, och så många kloka ord det finns! Ändå är det hela tiden ett otroligt tryck på miljön. Vi har inte lyckats vända trenden tillräckligt avseende övergödning eller utsläpp i luft och hav. Ibland blir det lite bättre i en sektor, och vi är mycket glada över att det faktiskt sker. Ofta inser vi att det behövs både information, kunskap och styrmedel.

I kapitlet som handlar om åtgärder mot övergödning ställer åtminstone jag mig en hel del frågor då jag läser om alla de olika åtgärder som vidtas. Vi vet ju att alliansregeringen har lyft havsmiljön och att det har varit en prioriterad fråga under mandatperioden. Det här har sagts oss om och om igen, och det är ett område som är mycket viktigt att komma till rätta med.

Man tog pengar från posten för biologisk mångfald och öppnade ett nytt konto, kan man säga, då man skapade en ny rubrik med namnet havsmiljö. Pengarna skulle gå till ett antal pilotprojekt och utredningar, om jag minns rätt. Det handlar om skarpsillsutfiskning, eftersom det råder obalans i ekosystemen i Östersjön bland annat. Vi har fiskat upp toppredatorn torsk. Man borde alltså vara torskens beskyddare och se till att den växer till sig i alla årsklasser och i mängd, samt i olika bestånd. Man ska inte förhandla med ekosystem och biologisk mångfald. Man kan inte förhandla med naturens gränser.

Det finns en sak som de flesta verkar vara eniga om för att skapa en bättre miljö i Östersjön, en bättre balans, och det är just det att se till att torsken blir både stark och livskraftig.

Ett annat av de här projekten var – eller är, för jag antar att det pågår – syresättning av havsbottnar. Våtmarker ska också projekteras och planeras, och det är gott så. Samtidigt är våtmarker ingenting som man kan skapa var som helst, och det ska göras avvägningar så att även de blir smartast och effektivast. Förmodligen skulle vi egentligen behöva åter skapa väldiga arealer även på de allra bördigaste jordarna. Men jag tror inte att någon politiker blir populär av sådant.

Övergödningen är det dominerande problemet, och jordbruket står för den största andelen av de samlade svenska utsläppen till havs.

Greppa näringen är ett projekt som man jobbar med för att minska utsläppen från de svenska jordbruksmarkerna. Det är ett bra projekt. Det handlar om kunskap, information och uppföljning. Ändå är det så att vi varje år binder in en ökning av bland annat kväve i de ekologiska systemen. Vi tillför nytt kväve via den fossilt framställda handelsgödseln som innehåller kväve, fosfor och kalium. NPK brukar det heta. Men även kadmium kommer med. Vi ökar och ökar tillflödet, och det innebär att det läcker ut och övergöder också.

Man kan övergödsla med handelsgödsel, och man kan övergödsla med naturgödsel. Om man inte utnyttjar de näringsämnen som finns i samhället utan tillför nyproducerade näringsämnen blir naturgödsel och näringsämnen ett problem.

Vi måste hitta nya system och smarta sätt att använda ämnena effektivt.

I betänkandet nämns LOVA, som ger stöd till bra projekt. Det är mycket bra. Samhället behöver positiva signaler. Förbud mot fosfor i tvätt- och maskindiskmedel är också exempel på sådant som många länge har kämpat för.

För 15–20 år sedan tyckte jag att vi i min hemkommun på västkusten skulle informera våra kommuninvånare som inte var anslutna till reningsverket att köpa fosforfria tvätt- och diskmedel. Många reningsverk där har avlopp som går ut i salthavet, men det finns också lokala avlopps-lösningar där avloppet går ut i sötvatten. Det är alltså skillnad på vad som händer när man släpper ut näringsämnen i havsvattenmiljö och i sötvattenmiljö. På den tiden fick jag många misstänksamma synpunkter på det. Det rådde även stor oenighet om vad som var begränsande ämnen för tillväxt i söt- respektive saltvatten. Jag tror att vi är lite mer eniga i dag.

Underifrånperspektivet med påtryckningar är oerhört viktigt. Det driver fram politiken. I betänkandet står om avgifter på utsläpp av fosfor- och kväveföreningar. Det är intressant, och vi har länge hört talas om detta. Kanske kan det till slut bli någonting av det. Jag skulle tro att det är ganska bråttom. Det är ett ekonomiskt styrmedel.

Vi har ett ekonomiskt styrmedel som redan nämnts i debatten, nämligen avgift på handelsgödsel. Jag tror att det är det enda ekonomiska styrmedel som finns för att ta itu med problemet med övergödningen. Alla är överens om att jordbruket är en stor bidragande orsak till belastningen. Samtidigt är vi alla beroende av att det finns jordbrukare som vill och kan producera, bruka jorden och sköta om landskapet. Det ska lyftas fram.

Alliansregeringen har emellertid raserat det som kunde ha varit ett bra ekonomiskt styrmedel. Varför man saboterat något som redan fanns på plats och kunde hjälpa till att även hålla borta kadmiumhöjningarna i jordarna och i våra kroppar är svårt att förstå. Jag vet att man ser det som en kompensation för skattehöjningarna inom jordbruket, men det var ett dåligt val, skulle jag vilja säga. Om man ska ställa om måste principen vara att man gynnar det som är bra för miljön, klimatet och människors hälsa och belasta och lägga avgifter på sådant som inte är bra för miljön, klimatet och hälsan. Det är en ganska bra grundprincip.

Jag kan inte låta bli att gå in på kadmiumdelen. Även om vi tidigare i debatten tagit upp skatten på handelsgödsel tycker jag att frågan är så pass viktig och allvarlig att jag vill ta upp den en gång till. Kemikalieinspektionen har lämnat ett remissyttrande där man tar upp just kadmiumfrågan. Man säger att tusentals kvinnor i Sverige, och långt fler i övriga Europa, beräknas ha förhöjda kadmiumnivåer i njurarna och att halten kadmium hos befolkningen i Sverige ligger nära de nivåer som kan ge nedsatt njurfunktion och benskörhet. Man säger att långvarig exponering av kadmium kan leda till cancer och innebär en möjlig risk för nedsatt fortplantningsförmåga.

Vidare säger Kemikalieinspektionen att kadmium är mycket giftigt för vattenlevande organismer, och för både människor och djur gäller att effektnivåerna ligger mycket nära de bakgrunds nivåer som finns i miljön. Man säger också att sloandet av skatten grovt uppskattas leda till en ökning av kadmiumspridningen på åkrarna med ca 230 kilo per år. Detta kan jämföras med att vi 1999 hade en tillförsel på svensk åkermark med ca 1 600 kilo. Det är alltså ett mycket dåligt beslut som alliansregeringen har fattat, och det kommer att bli svårt att styra upp det hela igen.

Vad vill då Miljöpartiet göra? Vi tycker att man ska titta på det här och hitta tillbaka till kretsloppssystemen. Det är ingen lätt väg att gå. Tvärtom är det oerhört svårt. Vi tycker också att de ekologiska produkt-

ionsmetoderna är en väg åt rätt håll, vilket många håller med om. Också här har regeringen valt att dra ned på pengarna. Jag vet inte hur man driver frågan om att nå målet om ekologisk koncession i offentlig sektor. När jag är ute och träffar kommunpolitiker försöker jag ge dem råg i ryggen genom att säga att det är en bra väg att gå.

En annan sak som tas upp i reservationen handlar om framställning av biogas. Man kan se detta utifrån två perspektiv. Det första är att man kan producera energi till bilar. Det andra perspektivet som nu lyfts fram är att om vi producerar biogas får vi rötresten, och dessa rötresten är ett oerhört bra gödselmedel. Vi kanske ska vända på steken och producera rötresten, och så får vi biogas på kuppen. Det är en ganska intressant tanke, tycker jag.

Avslutningsvis vill jag yrka bifall till reservation 1.

Anf. 44 SOFIA ARKELSTEN (m):

Herr talman! I dag ska vi debattera ett betänkande som behandlar några motioner från den allmänna motionstiden. De handlar alla på något sätt om vatten- och luftvård. Som traditionen bjuder i riksdagen kommer samtliga att avslås. De allra flesta kommer att avslås för att vi anser att det som motionärerna vill redan är uppfyllt eller för att regeringen, departementen och myndigheterna – alltså en oerhörd massa människor – redan arbetar för att göra ungefär det som motionärerna vill.

Det finns tre reservationer. En av dem är gemensam och handlar om Östersjön. Jag tycker att den är ganska bra. Det bästa i den är följande mening: ”Arbetet för att rädda Östersjön kommer att ta lång tid och måste få kontinuerlig prioritet av regeringen.” Det är precis vad vi gör, och det är precis det som Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet inte gjorde. De hade ingen samlad havsmiljöpolitik. Därför är det roligt att få debattera vattenfrågorna. Jag tror att vattnet blir nästa stora fråga efter klimatet. På samma sätt som världens länder behöver kraftsamla för att minska klimatpåverkan behöver vi kraftsamla för att klara vattenfrågorna. Vatten är inte bara en naturresursfråga. Det är en hälsofråga, en bistånds- och utvecklingsfråga och alltmer också en säkerhetsfråga.

När vi ser över det som vi själva gör är jag stolt över att Sverige för första gången har en samlad havsmiljöpolitik. Vi har tagit krafttag i vattenpolitiken. Det har regeringen levererat. Vi arbetar mot övergödningen, till exempel i form av landsbygdsprogrammet. Det civila samhället hjälper till bland annat genom projektet Greppa näringen, ett projekt som vi också exporterar så att fler länder kan göra det. Vi genomför även nitritdirektivet.

Vi har infört ett särskilt stöd till vattenvårdssatsningar, som kallas LOVA. Vi förbjuder fosfater i tvätt- och maskindiskmedel. Det är inte längre tillåtet att dumpa skräp och toalettavfall från båtar; alldeles nyligen har förslaget om exakt hur det ska genomföras kommit från Transportstyrelsen. Passagerarfärjor och kryssningsfartyg får inte heller göra det. Därför försöker vi samarbeta med de övriga Östersjöländerna. Det är redan förbjudet att dumpa avfall från båtar i Sveriges ekonomiska zon och i vårt territorialvatten. Vi kommer att testa avgiftssystemet för fosfor och kväve. Jag tror att det är en otrolig möjlighet för framtiden.

Vi genomför vattendirektivet, som är den enda riktiga ekosystemansatspolitik som drivs på EU-nivå. Vi har gjort Östersjön till ett pilotprojekt. Östersjöstrategin finns på plats. Baltic Sea Action Plan, ett tufft namn, finns också på plats. Dessutom fortsätter vi att utveckla myndigheterna på området. Allt detta är bra. Det är en bra politik, en vass och riktig politik, som ger effekt. Jag är stolt över den.

Herr talman! I betänkandet behandlas även bibränslen och biogas. Vi har satsat på energiteknik och på investeringsstöd. Vi tillåter samdistribution i biogasnäten. Vi jobbar på biogasstrategin genom att gynna biogasen skattemässigt. Aldrig tidigare har vi varit närmare en redig biogasanvändning.

Låt mig göra en snabb sammanfattning – det är nämligen ganska enkelt. Regeringen levererar, men vi fortsätter ändå att jobba hårt med vattenvården. Oppositionen tycker i stort sett som vi. Det är svårt att vara osams i kammaren när vi egentligen tycker likadant i sakfrågorna. Jag tror inte att de vill riva upp våra reformer; då hade de berättat det.

Det ena som har dykt upp är det som gäller gödselskatten. Det är värt att ta upp. Om man på allvar tycker att man ska ha ett styrmedel med miljöeffekt ska det också fungera som ett styrmedel. När kostnaden för handelsgödsel går upp med 150 procent är den lilla skattebiten egentligen inget styrmedel längre, och då tycker jag att det är ärligare att ta bort den.

Man kan fundera på vad som händer om man inför gödselskatten igen. Det är ungefär 1 miljard mellan 2010 och 2012, 300–400 miljoner om året. Det har Miljöpartiet skrivit i sitt förra budgetförslag. Blir det en omställning eller en utslagning av det? Vi har också höjt dieselskatten för bönderna. Det är ganska tufft. Miljöpartiet vill höja med en halv miljard till, plus den kilometerskatt som de också vill införa. Det är en rejäl skattechock. Den ligger på ungefär 2 miljarder. Vi vet att lönsamheten i jordbruket är kass och att mjölkbönderna går på knäna. Jag tycker att vi har ett stort ansvar som politiker för att se till att vi kan behålla något slags produktion i Sverige.

Herr talman! Ibland blir debatterna här lite märkliga. Alla tre på vänsterkanten vill rädda Östersjön. Det vill vi med. Socialdemokraterna är mot övergödning och för biogas. Det är vi med. Vänsterpartiet är för alternativa bränslen, gärna med livscykelanalys och något slags stödsystem. Det är vi med. Hade Miljöpartiet haft någon egen reservation hade vi möjligtvis tyckt ungefär likadant. Vi har redan haft ett gäng havsmiljödebatter. Av respekt för kammarens tid och mina kolleger avslutar jag här.

(Applåder)

Anf. 45 ROLAND BÄCKMAN (s) replik:

Herr talman! Jag läste nyligen två artiklar i DN under rubrikerna ”Slopas skatt ökar risk för giftig mat” och ”Kadmium mycket värre än vad vi trott”. Dem skulle jag rekommendera Sofia Arkelsten att läsa.

Artiklarna handlar om de risker vi utsätts för då maten som vi äter kan komma att innehålla alltmer kadmium framgenom. Regeringens beslut att slopa skatten för kadmium från januari 2010 är därför oroande, sammantaget med att även rapporteringsskyldigheten försvann samtidigt som skatten försvann, vilket innebär att vi nu har noll koll på hur mycket kadmium vi stoppar i oss när vi äter.

Jag skulle därför vilja fråga majoritetsföreträdaren Sofia Arkelsten om hon anser att ett intag av kadmium i större mängder än tidigare är ofarligt. Den frågan tror jag även att både din farmor och din mormor är intresserade av att höra svaret på.

Prot. 2009/10:99

7 april

Vatten- och luftvård

Anf. 46 SOFIA ARKELSTEN (m) replik:

Herr talman! Då pratar jag för hela familjens räkning. Det är bra, farmor och mormor! Så här mycket har ni aldrig varit i kammaren förut!

Frågan är om jag tror att det är nyttigt med stora mängder kadmium. Nej, det tror jag inte. Men det som är intressant är att fråga Socialdemokraterna: Tror ni att en skatt alltid är bra, även om den inte har någon som helst effekt? Sitter det så djupt i ryggmärgen på er att man måste beskatta allting och säga att det är en skatt?

Låt oss titta på hur stor kostnaden egentligen är! Kostnaden har gått upp med ungefär 150 procent. Det är mycket mer än vad ni någonsin vågade beskatta bönderna med förut. Då måste jag fråga Roland Bäckman, herr talman, om han tycker att det är en bra idé att ha en skatt som inte betyder något och om han tror att kostnaden påverkar hur bönderna använder gödsel.

Anf. 47 ROLAND BÄCKMAN (s) replik:

Herr talman! Jag kan konstatera att dieselskatten, som Sofia nämnde tidigare, var en av Centerns favoriter. Det måste ha varit en höjdare att komma överens om den.

Tusentals kvinnor runt om i Sverige löper stor risk att få förhöjda kadmiumnivåer i njurarna. Kadmium är cancerframkallande och påverkar fertiliteten negativt. Man borde ha tänkt på det innan. Kvinnor är alltså särskilt utsatta. De tar lättare upp det kadmium som finns i maten.

Hade det inte varit bättre att vänta på Kemikalieinspektionens utredning när det gäller gränsvärdena för kadmium innan man slopade skatten? Hade det inte varit säkrare att ha koll på läget innan rapporterings-skyldigheten försvann? Är inte människors hälsa, i detta fall speciellt kvinnornas säkerhet, viktigare än att ta bort skatter på farliga ämnen?

Anf. 48 SOFIA ARKELSTEN (m) replik:

Herr talman! Det *var* faktiskt en höjdare att komma överens med Centerpartiet i de här frågorna. Jag är rätt stolt över den klimatpolitik som vi har levererat. Jag och Claes Västerteg har tillbringat många timmar i Klimatberedningen, där vi var väldigt nära att komma överens med alla partier. Jag kan lugna Roland Bäckman. Det var så trevligt, en riktig höjdare.

Det är klart att det är oroande om man har höga kadmiumnivåer. Men kadmiumfrågan är inte ny. Det är inte så att det här är första gången vi har diskuterat den, utan den har diskuterats länge. En av de saker som vi måste prata om är att tillsynen fortfarande finns kvar. Politikens uppgift är naturligtvis att se till att maten är säker.

Men det är ganska oansvarigt från socialdemokratins sida att säga att bara för att man har en liten skatt som inte har någon påverkan längre blir allting bra. Jag vägrar tro att det är så ni egentligen tycker.

Det här är någonting vi följer. Ett styrmedel tycker jag ska styra, annars är det meningslöst. Det finns inget egenvärde i att införa skatter.

Anf. 49 TINA EHN (mp) replik:

Herr talman! Vi har haft ett undantag i Sverige som har gjort att vi haft ett väldigt lågt gränsvärde för kadmium. Det har vi fått motivera i EU för att få ha. Det som regeringen nu har gjort när man har tagit bort skatten på handelsgödsel och därmed också på kadmium innebär att vi får mycket svårare att motivera att vi ska ha ett annat gränsvärde.

Precis som tidigare talare har sagt är det en stor risk för folkhälsan med kadmium. Den största påverkan får man om man är rökare, men den näst största påverkan sker genom kosten, och vi behöver alla äta. Det finns väldigt mycket kadmium i grönsaker, frukter och sådant. Det samlas framför allt i njurarna, och det är också där man först konstaterar skadorna. Mängden kadmium i njurarna ökar med åldern. Det har också visat effekter på bentäthet. Det är väldigt många kvinnor som drabbas.

Det remissvar som Kemikalieinspektionen gav efter att ha tittat på borttagningen av skatten är en ganska svidande kritik mot att man gör något mycket dumt. Jag tycker inte att man kan stå här och nonchalera det och prata om att det är en skatt som inte haft någon effekt. Den har visst haft effekt. Den har också haft effekt på övergödningsspektivet. Jag har träffat marinbiologer som är helt upprörda över det som regeringen gjort. Jag tycker inte att man kan stå här och prata om att det skulle vara någonting som inte haft någon effekt.

Anf. 50 SOFIA ARKELSTEN (m) replik:

Herr talman! Jag vill vara tydlig mot Tina Ehn. Jag tror att handelsgödselskatten hade en effekt. Men en skatt har en miljöstyrande effekt när den påverkar kostnaden. Kostnaden har sprungit i väg. Det som ibland kallas peak fosfor, alltså bristen på fosfor i världen, har påverkat mer än någon regering hade vågat göra. Vi har alltså en högre kostnad nu än tidigare, en ganska rejäl kostnad. Då är själva skattedelen inte den relevanta biten. Egentligen borde de som Tina Ehn pratar med vara tokglada för att kostnaden har gått upp så fantastiskt mycket. Det är mycket mer än den skatt som kunde ha funnits.

Jag har även fört en diskussion med branschorganisationen Svenskt Vatten, som följer frågan, har en pågående diskussion och också lägger ned pengar på forskning när det gäller kadmiumfrågorna. De ger en lite annan bild av detta.

Skatten på växtnäring infördes i en tid av överproduktion. Den kunde påverka produktionen också. Våra egna överskott är nu borta, och vi har ett ökat behov av att få ut mer livsmedel men även biobränsle. Jag undrar vilken Miljöpartiets inställning är till detta. Är det så att man ska skatta bort även livsmedelsproduktion och biobränsle i Sverige? Är det inte meningen att vi ska kunna producera här?

Anf. 51 TINA EHN (mp) replik:

Herr talman! Jag får inte riktigt ihop det hela. Det kan hända att det är jag som har svårt att koncentrera mig på vad Sofia säger. Det är väldigt många konstiga bollar i luften.

Jag skulle i varje fall vilja förtydliga det här. När det gäller kadmiumskatten visade Kemikalieinspektionen att om skattebetalningarna fördelades jämnt på samtliga registrerade lantbruksenheter som fanns 2007

blev det en kostnad på 28 kronor per lantbrukare och år. Det är inte värt att spela med människors hälsa på det sätt man gör genom att ta bort det.

Jag fick en fråga om jordbruket och om vi inte ska producera. Självklart ska vi producera mat i Sverige, och vi ska göra det på ett miljöbra sätt. Det finns många vägar dit. Vill man gynna det som är bra ska man satsa ännu mer på det som verkligen är bra, och det är biogas. Det tycker alla partier i Sveriges riksdag är jättebra. Men det finns fortfarande flaskhalsar. Vi kanske kunde göra mer på den sidan.

Vi kunde också satsa på det som i många rapporter visat sig minska övergödningen, nämligen det ekologiska jordbruket. Vi kunde sätta ned foten och visa att detta är ett jättebra sätt att komma fram till ett hållbart jordbruk mycket mer än vad vi gör.

Det talas om fosfor. Det är det näringsämne som man i närtid tror kommer att vara en begränsad möjlighet att producera över huvud taget på jorden. Där har vi ett allvarligt problem. Vi måste ta till vara fosfor. Vi har att börja med att källsortera redan vid källan vid våra avlopp. Där behöver man också göra jättemycket mer.

Det finns absolut saker att göra för denna regering och kommande regeringar. Men jag kan inte förstå att man kan försvara att ta bort skatten på handelsgödseln.

Anf. 52 SOFIA ARKELSTEN (m) replik:

Fru talman! Det kommer att bli en mycket intressant valrörelse. Om man lyssnar på de olika siffrorna menar Miljöpartiet att det handlar om 28 kronor per bondgård. Om man tittar på det sammantaget per producerande enhet är det ungefär 300 eller 400 miljoner kronor om året. Det är sammanlagt ungefär 1 miljard. Det beror på hur man vill visa vad skatten egentligen gör. Jag kan konstatera att när den miljöstyrande verkan är borta är skatten ganska meningslös. Det som har hänt nu är att kostnaderna har ökat mycket mer.

Vi kan tala lite om den ekologiska odlingen. Den är oerhört intressant. Vi har förstärkt miljöersättningen för ekologisk produktion i landsbygdsprogrammet med ungefär 60 miljoner kronor per år. Målet om att 20 procent av jordbruksmarken ska vara i certifierad ekologisk produktion ligger fast.

Det har funnits 16 miljoner som har gått till marknadsfrämjande insatser. Men där har livsmedelsproducenterna spöat regeringen ganska rejält och lägger mycket mer pengar på att marknadsföra ekologiska produkter. Det tycker vi är bra. Ungefär 8 miljoner kronor är i dag öronmärkta för ekologiska satsningar. Jag tycker att det är rätt att minska de pengarna. Där går marknaden in och gör ett alldeles utmärkt jobb som är mycket tuffare och bättre.

Däremot delar jag Tina Ehns inställning när det gäller kretsloppen. Jag tror att vi allihop kan bli mycket bättre på att arbeta med kretslopp och att återföra näringsämnena. Första steget är väl att det har blivit så fantastiskt dyrt med fosfor. Det kommer att ställa nya krav.

Men det är inte bara kostnaden som styr. Det som också är viktigt är att man får nya sätt att arbeta, kunskap och forskning. Vi har aldrig tidigare lagt mer pengar på forskning. Vi har också tagit ett rejält tag i kunskapsdelen som är skola, högskola och högre utbildning. Jag har fullt förtroende för regeringen.

Anf. 53 CLAES VÄSTERTEG (c):

Fru talman! En god kvalitet på våra vatten och hav kräver ett långsiktigt arbete. Ska vi kunna bada vid Östersjöns stränder utan att behöva kliva ned i en grön sörja krävs det insatser av Sverige men också tillsammans med andra länder.

I alliansregeringens första regeringsförklaring 2006 stod att läsa: Regeringen ska lägga stor kraft på att säkerställa Östersjön och Västerhavet som levande hav. Med snart hela mandatperioden till ända kan vi konstatera att alliansregeringen har levt upp till denna målsättning.

När alliansregeringen tillträdde fanns det inte ens ett budgetanslag till havsmiljön och ingen samlad havspolitik. Därför var ett av alliansregeringens första initiativ på miljöområdet att sätta i gång miljöarbetet med en samlad havspolitik men också att se till att det sätts av pengar för havsmiljön. Där har nu en havsmiljard avsatts under mandatperioden. Det har lett till att ett antal åtgärder har blivit verklighet.

Sofia Arkelsten har berört bidraget till lokala vattenvårdssatsningar, LOVA. Det gör det möjligt att stimulera kreativa och kostnadseffektiva initiativ runt om i landet på framför allt lokal nivå.

Vi ser till att det finns pengar till att utveckla musselodlingar.

Vi har förbjudit fosfater i tvätt- och rengöringsmedel. Vi kommer att införa ett fosfatförbud för maskindiskmedel för enskilt bruk. Vi kan konstatera att skulle övriga EU-länder följa efter Sverige och förbjuda fosfater i tvättmedel skulle utsläppen av fosfater i EU minska med en femtedel.

Vi ser till att förbjuda utsläpp av toalettavfall från fritidsfartyg. Vi har också sett till att vara drivande inom EU för att se till att Östersjön kan vara ett pilotprojekt. Detta beslutade miljørådet under det svenska ordförandeskapet den 25 december förra året. Detta betyder att vi med stöd av EU kan snabbare få på plats hårdare miljökrav.

Sverige är också med och bidrar till inrättandet av och bidrar med medel till en mellanstatlig fond för att stödja Östersjölandernas genomförande av sina aktionsplaner för att minska påverkan på miljön i Östersjön. Vi kan ta ett exempel på en åtgärd som fonden kan vara med och bidra till. Det är att se till att få kycklingfabriker utanför Sankt Petersburg som i dag pumpar ut gödsel rakt ut i havet att i stället använda gödslet till gödning. Detta visar att det är viktigt med det mellanstatliga och internationella samarbetet även på havsmiljöns område.

Fru talman! Man har här gett sig in i en handelsgödselskattedebatt som gränsar till vad skatteutskottet i mycket större utsträckning ska syssla med. Det kan vara värt att nämna några ord om det. Vi kan konstatera att Sverige har ett av världens renaste jordbruk. Vi har jordbruk och jordbruksföretagare som gör enorma insatser för att minska sin påverkan på miljön. Det är viktigt att vi kommer ihåg det.

Det är viktigt att vi med de beslut som vi fattar här i Sveriges riksdag ser till att våra svenska företag och jordbruksföretagare har likvärdiga konkurrensvillkor som de som gäller i de länder som konkurrerar på samma marknad. Det är viktigt att vi ser till att de skatter vi har inte styr i fel riktning och i en riktning där Sveriges jordbruk kanske kan tvingas lägga ned.

Tvingas Sveriges jordbruk lägga ned har vi inte gjort miljön någon tjänst. Vi ska se till att jobba tillsammans med dessa företagare för att

minska miljöpåverkan. Det finns projekt som har pågått under en längre tid som är framgångsrika. Greppa näringen är en av dem. De ser vi nu till att exportera till andra länder runt Östersjön.

Det är på det sättet vi arbetar. Vi kan inte arbeta med skyggglappar och säga att vi ska beskatta det svenska jordbruket mer än de andra, för då gör vi inte miljön en tjänst. Det gör vi med den här delen när vi nu förbättrar konkurrensvillkoren för det svenska jordbruket.

Fru talman! Vi kan konstatera att det under alltför lång tid har gjorts alldeles för lite för att förbättra miljön i våra hav. Centerpartiet och alliansregeringen har vidtagit en mängd åtgärder för att vända utvecklingen och skapa förutsättningar för att ta oss närmare de miljömål som vi tillsammans har satt upp här i Sveriges riksdag.

Vårt arbete är ett tydligt besked till våra grannländer och till övriga EU-länder: Vi tar vårt ansvar i Sverige för att göra haven renare. Vi kommer att fortsätta att driva på i EU för att övriga medlemsländer ska göra detsamma.

(Applåder)

Anf. 54 LARS TYSKLIND (fp):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga reservationer. Betänkandet handlar mycket om havsmiljön och då främst Östersjön men även en del om förnybara drivmedel och biogas.

Läser man reservation 1 från den samlade oppositionen, Insatser för miljön i Östersjön med mera, kan man se att det krävs krafttag och kraftfulla politiska insatser för att rädda och utveckla Östersjöns miljö och öka det internationella arbetet. Det är bara att konstatera att vi är helt överens i de frågorna.

När man läser detta får man ändå intrycket att ni inte riktigt har noterat att alliansregeringen alltsedan den tillträdde 2006 har högprioriterat havsmiljöfrågorna. Nu tycker jag i och för sig att debatten här i dag har nyanserat den bilden något.

Det har tidigare nämnts att det första som alliansregeringen gjorde i det här sammanhanget var att inrätta en budgetpost just för havsmiljön för att markera hur viktig den är. Från det kontot har det finansierats en del saker. Bland annat har detta med att kunna planera och projektera våtmarker kommit därifrån.

Sedan nämnde Tina Ehn projektet med utfiskning av skarpsill. Jag vet inte om hon riktigt trodde på det, men hon talade om att vi skulle vara torskens beskyddare. Jag tycker att vi kan säga att Sverige via vår regering har varit drivande i att skapa de förvaltningsplaner med mera för Östersjön som är grunden.

Om vi nu pratar om trender kan vi när det gäller torsken i Östersjön se, även om man inte ska ropa hej för tidigt, att vi har vänt en trend och att det finns ett helt annat ansvar i EU-politiken. Jag är helt övertygad om att Sverige har spelat en väldigt stor roll i det sammanhanget.

Om man ser vidare på det som har tagits upp här tidigare är det klart att övergödningen är ett av de grundläggande problemen. Jag tror väldigt mycket på rådgivningsprojektet Greppa näringen. Man börjar från grunden och har ett underifrånperspektiv, och man tror att den enskilde lantbrukaren kan ändra på saker och ting genom kunskap och råd.

Den handelsgödseldiskussion som vi har haft har egentligen visat en helt annan tro från oppositionens sida. De tror att den enskilde lantbrukaren plötsligt struntar i denna kunskap bara för att det blir lite billigare och börjar sprida handelsgödsel omkring sig mer än man behöver för att få optimal växtlighet. Jag tror inte ett dugg på det. Det är en lite märklig syn. I så fall skulle sådana här projekt vara meningslösa.

Det har vidare nämnts här att alliansregeringen har satsat mycket genom lokala vattenvårdssatsningar, som LOVA-projektet. Det finns intressanta projekt i Östersjön nu, och det gäller även det som växer i Östersjön. Det är till exempel musselodlingar, och det ska bli väldigt intressant att se vad detta leder till. Det har visat sig att musslor både på västkusten och i Östersjön har en förmåga att samla ihop väldigt mycket näringsämnen som man sedan kan föra upp på land.

Allting tar tid, som har sagts här tidigare. Det förbud mot fosfat som har införts först i tvättmedel och nu även i maskindiskmedel kanske det inte går att se effekten av på ett eller två år, men det är viktiga steg som har tagits. Denna typ av förbud, som det mot fosfater, ligger med i de rådsslutsatser om Östersjöstrategin som nu finns sedan december 2009. Det är det som är det viktiga i sammanhanget – Sverige kan inte självt lösa detta.

Sofia Arkelsten och Claes Västerteg från Alliansen har tagit upp alliansregeringens inriktning mot att göra en samlad havspolitik, och det ska man värdera väldigt högt. Det senaste exemplet är förslaget om en samlad myndighet för havs- och vattenmiljön. Det går inte att ha vattenfrågorna i stuprör, utan allt vatten hänger ihop. Bara genom att skapa den här myndigheten tror jag att vi kommer att komma mycket längre än vad vi har gjort i dag.

Jag hoppas att det framgår av detta resonemang att alliansregeringen har ett brett spektrum av åtgärder som vidtas nationellt. Men som jag sade kan vi inte lösa detta själva, utan vi måste ha ett internationellt samarbete.

Vi har nu Östersjöstrategin på plats. Det var en av de stora prioriterade frågorna för Sverige under ordförandeskapet att få detta i hamn, och det lyckades vi med. Östersjöstrategin gäller inte bara miljön, men den första utmaning som nämns är att skapa en hållbar miljö.

I Östersjöstrategin finns det 15 prioriterade områden, och Sverige har åtagit sig att vara ledande i 4 av dem och dessutom att stå för en hel del så kallade flaggskeppsprojekt. Jag har räknat ut att åtminstone hälften av de prioriterade områdena har direkt anknytning till havsmiljön. Det kan vara alltifrån fisket till övergödningssproblematiken. LRF med sina systemorganisationer runt Östersjön jobbar just med rådgivningsprojekt, typ Greppa näringen.

Man kan naturligtvis säga att Östersjöstrategin är ett internt EU-projekt. I en reservation står det även om den nordliga dimensionen, och Sverige bejakar att man jobbar inom den. Island, Norge och Ryssland finns också med i detta. Inom Östersjöstrategin faller man mycket tillbaka på Helcom, Helsingforskommissionens aktionsplan för Östersjön – Baltic Sea Action Plan, som den heter. Det låter kraftfullt. Där är Ryssland med, och det samarbetet är naturligtvis väldigt viktigt. Man måste notera att det här finns med som en viktig ingrediens i EU-samarbetet.

Jag kan säga lite grann i fråga om toalettavfall från båtar. Det har diskuterats till och från vad problemet egentligen är och hur stor påverkan detta kan ha. Samtidigt vore det helt ologiskt om man inte gjorde någonting åt detta även på fritidsbåtssidan, om inte annat som en sanitär sak. Kryssningsfartygen, färjorna och även lastfartygen är kanske ett större problem i det stora.

Jag besökte Västervik i förra veckan och såg hur man där tillverkade ganska robusta små tömningsanläggningar för just fritidsbåtstoletter. Jag tror att grunden är att hamnar får ta ansvaret och att det styrs upp i lagstiftningen att man måste ha möjligheter att tömma.

Fru talman! Jag dristar mig att säga några ord till om handelsgödsel-skatten, som jag var inne på förut. Jag tycker att synen på den enskilde lantbrukaren är lite skrämmande – att man tror att det bara är ekonomiska incitament som driver människor. Jag tror mycket mer på kunskap.

I landsbygdsprogrammet är 70 procent av EU:s miljöåtgärder riktade mot jordbruket, så de är väldigt koncentrerade på detta. Där finns Greppa näringen, ersättning för fånggröda, skydds-zoner, vallersättning och stöd till restaurering eller nyskapande av våtmarker. Man är brett med om alla de åtgärderna tillsammans, och det finns ett stort underifrånperspektiv.

Handelsgödsel är en väldigt komplex fråga, som har sagts här förut. Från Folkpartiets sida står vi tydligt för ekonomiska styrmedel, och det är möjligt att man även i framtiden skulle säga att de hade en viss effekt. Men det är ändå en komplex fråga. Det finns en balans, och man måste ha lika konkurrens i Europa. Ska man gå vidare med den här frågan måste man göra det på EU-nivå. Det kan inte vara så att Sverige låter sina lantbrukare ha högre kostnader än övriga Europas lantbrukare. Det skulle vara en orimlig situation, speciellt mot den bakgrund som jag nämnde, att man från svenskt lantbruks sida jobbar väldigt hårt med frågan. Som har nämnts här tidigare finns det ändå väldigt stora ekonomiska incitament för att inte sprida gödsel. Dessutom tror jag att man har kunskaper. Det är ingen som vill fördärva naturen – det finns inte i min föreställningsvärld att lantbrukarna vill göra det. De lever nära naturen och vill skydda den på bästa sätt.

(Applåder)

Anf. 55 TINA EHN (mp) replik:

Fru talman! Alliansregeringen glider faktiskt rätt mycket på det miljöarbete som har pågått i samhället under väldigt lång tid och under tidigare regeringar. Ni har liksom motats fram av det här. Jag undrar ibland: Vad vågar ni göra själva?

Ja, ni skapar ett havsmiljökonto. Visst – det är så man gör när man vill profilera en fråga. Vi skapade ekologisk produktion förra mandatperioden. Det har ni tagit bort. Det är så det fungerar.

Inom havsmiljökontot finns det en massa projekt som alla ska bli någonting väldigt bra och leda fram till en bättre havsmiljö. Vi hoppas alla att de gör det – det har vi ingenting emot. Ni tog pengar från området biologisk mångfald. Det är ett dribblande med olika resurser.

Jag vill ta upp frågan om landsbygdsprogrammet. Den tidigare regeringen och Miljöpartiet drev på för att få mer pengar till landsbygdsprogrammet och miljöprojekten. Ni ska inte glömma det.

Vi pratar alla om projektet Greppa näringen. Det är en bra sak. Det är något som vi också stöder, och jordbruket ska få en eloge för en bra sak. Samtidigt är alla överens om att det finns en belastning totalt sett från jordbruket som påverkar vår havsmiljö mest av allt. Då finns ytterligare saker som kan göras. En sak är till exempel skatt på handelsgödsel. Det är inte samma sak som att inte tycka att jordbruket är viktigt, men det är en sak för att utveckla något nytt – ny teknik, utnyttja biogaser eller näringsinnehållet i gödsel mer, skapa redskap och maskiner som kan användas även när det är blött på åkrarna. Det handlar om en utveckling som går mot ett hållbart samhälle.

Anf. 56 LARS TYSKLIND (fp) replik:

Fru talman! Det är lite svårt att bemöta en mängd påståenden där vi är överens. Låt mig ta upp det senaste om biogas. Det är väl ingen här i kammaren som tycker att biogasprojekt är dåliga projekt. Även där finns det många projekt hos lantbrukare via landsbygdsprogrammet. Det finns i dag biogasprojekt som man tittar på. Det handlar mycket om det som Tina Ehn var inne på förut, det vill säga att se kombinationen att få fram bra gödningsmedel och energi samtidigt. Det blir en vinn-vinn-situation.

Nu har vi diskuterat skatt på handelsgödsel. Även den debatten har vi haft tidigare. Från Folkpartiets sida kan vi se att det finns en vits med ekonomiska styrmedel av den typen, men man måste ändå se helheten i sammanhanget. Då har vi både konkurrenssituationen och det som framför allt Sofia Arkelsten var inne på – att kostnaderna stiger så mycket att styrningseffekten blir liten. Det finns ingen lantbrukare i dag som över-sprider handelsgödsel. Det vore företagsekonomiskt dumt. Även om skatten får en effekt framåt skulle den vara så pass liten att vågskålen väger över. Den konkurrensnackdel som det svenska jordbruket i så fall får väger tyngre i det sammanhanget.

Anf. 57 TINA EHN (mp) replik:

Fru talman! Jag hade tänkt att fråga Lars Tysklind och Folkpartiet om man inte tror på ekonomiska styrmedel. Det var en fråga jag fick när jag var uppe i talarstolen. Den kan du få med dig.

Samtidigt måste jag få kommentera frågan om skatt på handelsgödsel. Det är bra för en lantbrukare att köpa handelsgödsel ifall det är blött på åkrarna eller ifall det är besvärligt att köra ut stallgödsel. Stallgödseln kan bli liggande. Det är inte ett värde i den som det många gånger borde vara. Det kan tyckas vara företagsekonomiskt vansinnigt, men verkligheten är sådan att klimatet påverkar vad man gör.

Häromdagen träffade jag några lantbrukare som idkar ekologiskt lantbruk. En mjölkproducent sade att när han gick över till ekologiskt lantbruk för tio år sedan köpte han handelsgödsel för säkerhets skull. Han vågade inte tro att det gick. Det handlar om många delar i detta.

Jag tycker att det är viktigt att utveckla det hållbara jordbruket och ta vara på näringsämnen. Det behövs rätt mycket insatser för att ta till vara näringsämnena i samhället. Det är många som inte delar uppfattningen att skatten inte har haft en styrningseffekt, inte minst det som gäller kadmium. Där vill jag påstå att ni är helt fel ute.

Vi är eniga om många saker, men det gäller att driva på i alla led. Det gäller också att driva på i partierna. Jag har varit kommunpolitiker tidi-

gare och har jobbat med många av frågorna. Jag känner att det räcker inte att stå på riksnivå och säga något, utan stödet måste finnas på alla nivåer. Partierna måste vara med även på andra nivåer.

Prot. 2009/10:99
7 april

Vatten- och luftvård

Anf. 58 LARS TYSKLIND (fp) replik:

Fru talman! Folkpartiet tror verkligen på ekonomiska styrmedel. Jag svarade egentligen i mitt förra inlägg på den fråga som Tina Ehn ställde efteråt. Det kanske hjälper det hela, och det är väl bra.

Sedan var det frågan om hållbart jordbruk och att ta vara på näringsämnen. Även för stallgödsel finns problem. Där måste också finnas kunskap om när man sprider och hur man sprider den. Lagstiftningen har skärpts när det gäller att man inte får sprida gödsel nära vattendrag, på sluttande mark och så vidare. Det finns problem med alla typer av gödsel.

Projektet Greppa Näringen har varit bra i arbetet med frågan. Man vill ha bort onödig urlakning. Det finns en basurlakning, sedan finns en urlakning som sker vid optimal odling och sedan finns onödig urlakning. Det är ändå fråga om 20 procent. Man är fullt medveten om mot vilket mål man arbetar.

Det här sättet att jobba underifrån är vägvinnande. Det är ingen bra situation när man beskriver det så att bara man släpper taget för statliga regleringar ändrar det sig tillbaka. Så är inte situationen. Vi kan jämföra med andra områden också. Vi har diskuterat fiske många gånger. När man får vara med och ta ansvar underifrån gör man det. Då blir det en stor acceptans för ett system och man vårdar de naturresurser man utnyttjar.

Anf. 59 LIZA-MARIA NORLIN (kd):

Fru talman! Jag tänkte här i mitt anförande i dag ta upp två viktiga områden där politiken verkligen kan utgöra en skillnad och spela en viktig roll. Det ena är den fantastiska naturtillgång vi har alldeles utanför huset, nämligen Östersjön, och det andra är vår möjlighet att använda oss av förnybara drivmedel.

Jag har inte levt så länge, men jag upplever i alla fall att aldrig tidigare har man pratat så mycket om just Östersjön. Aldrig tidigare har det varit så mycket fokus och politisk aktivitet och handlingskraft riktat mot detta hav.

På grund av vårt sätt att leva står detta vatten inför stora utmaningar där vi nu har möjligheten att påverka dess framtidsutsikter. Trots alla larmrapporter om tillståndet i Östersjön kan jag i dag känna mig ganska lugn inför framtiden. Östersjön ska återupprättas till ett ekosystem i balans. Det behövs kraftfulla åtgärder, och detta vidtar Sveriges regering. Det behövs också att vi samarbetar med länderna runt omkring, vilket vi gör. Det gläder mig verkligen att man under det svenska ordförandeskapet i EU prioriterade Östersjön.

Baltic Sea Action Plan har nämnts tidigare i dag. Det är givetvis ett viktigt arbete för att det ska bli ett ekosystem i balans. Utifrån våra antaganden har Naturvårdsverket tillsammans med andra berörda myndigheter utarbetat ett förslag till åtgärder för att göra det möjligt för Sverige att till 2016 minska vår del av utsläppen till Östersjön så att god miljöstatus kan nås till 2021.

Ett av de största problemen i Östersjön är övergödningen. Den frågan har vi behandlat i flera minuter i dag. Övergödningen beror på närsalter och belastning från fosfor. Jag ser fram emot att ta del av Naturvårdsverkets arbete med att utveckla ett avgiftssystem för utsläpp av fosfor- och kväveföreningar till haven. Det är en viktig metod som vi kan använda oss av. Som har nämnts tidigare i dag – mycket har nämnts tidigare när man kommer som sista talare – tror jag att en samlad havs- och vattenmyndighet är otroligt viktig för att dessa frågor ska hamna högt upp på den politiska agendan och i folks medvetande.

I övrigt har initiativen från regeringen varit många. Vi har nämnt massor i dag. Redan år 2006 antogs havsmiljöanslaget i statsbudgeten. Det var en tydlig viljeriktning från regeringen. Det var ett nytt initiativ som vi tog. Inom ramen för landsbygdsprogrammet används uppskattningsvis 800 miljoner kronor per år för övergödningrelaterade åtgärder. LOVA har nämnts tidigare och förbud mot fosfater i tvätt- och maskin-diskmedel.

Den andra stora utmaningen vi står inför vad gäller klimat och miljö är givetvis transportsektorn. Vår fordonspark måste i allt snabbare takt ställa om till att lämna fossilberoendet. Det är vi alla överens om. Vi måste ställa om till förnybara drivmedel.

Kristdemokraterna har sedan länge tydligt redovisat vår syn på biodrivmedel. I vår miljöpolitiska rapport från 2008 står det att vi vill driva på EU-kommissionen att utveckla hållbarhetskriterier för biodrivmedel. Det är det vi gör nu, och vi kommer snart att behandla detta i den här salen. Vi vill göra satsningar på forskning om och utveckling av andra generationens drivmedel. Det är inga nya frågor för oss. Vi har också pratat om att tillsätta en nationell samordnare för utbyggnad av biogas i kommunerna. Vi vill att kollektivtrafik och taxi alltmer ska köra just på biogas. Vi vill utöka dagens femprocentiga låginblandning av etanol i bensin till minst 10 procent. Det är också gammal politik för oss och någonting som regeringen jobbar med.

För att lyfta fram goda exempel kan jag ta Helsingborg, där en kristdemokrat är miljönämndens ordförande. Helsingborg är Sveriges kanske främsta biogaskommun. De har en genomtänkt struktur med hushållsnära avfallshämtning med obligatorisk källsortering i tio fraktioner i alla hushåll. De följer strikt EU:s avfallshierarki vad gäller återanvändning, återvinning, biogasproduktion och miljöcertifierat biogödsel som skickas ut till lantbruken via pipeliner. Dessutom kommer Helsingborg från nästa år att ha världens största anläggning för produktion av flytande metan från deponi. Detta kommer att vara helt avgörande för de tunga transporterna på vägarna och deras möjligheter till biobränsle. Det är tydligt att man kan göra ganska mycket på det lokala planet om det finns vilja och kristdemokrater som styr.

Fru talman! Det finns mycket vi kan göra på de olika politiska nivåerna för att främja en miljövänlig transportsektor. Biodrivmedel kommer fortsättningsvis att vara en viktig del i övergången till en fossiloberoende fordonsflotta. Men för att verkligen säkra ett hållbart resande behöver vi hållbarhetskriterier. De är verkligen jätteviktiga. Vi har tidigare nämnt den proposition som vi snart kommer att behandla här i kammaren. Den är ett viktigt steg på vägen. Liksom många andra här i dag ställer sig Kristdemokraterna helt bakom livscykelanalysen. Vi måste se från första

början till slut vilken påverkan det hela får för att kunna garantera ett bra resande för oss.

Jag skulle vilja förtydliga Alliansens politik för ekologisk produktion: Vi tror inte att det är politiker som skapar ekologisk produktion. Genom Landsbygdsprogrammet ger vi förutsättningar, och det är konsumenterna som avgör vad som köps. Det gläder mig att konsumenterna alltmer handlar ekologiskt.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet *Vatten- och luftvård* och avslag på samtliga motioner.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

9 § Kretslopp, återvinning m.m.

Föredrogs
miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2009/10:MJU16
Kretslopp, återvinning m.m.

Anf. 60 ROLAND BÄCKMAN (s):

Fru talman! Inledningsvis yrkar jag bifall till reservation 4. Jag står givetvis också bakom våra andra reservationer – 2, 3 och 5.

En avreglering av avfallsmarknaden medför stora risker gällande hushållsavfall då den går stick i stäv med ökad miljöhänsyn. Riskerna med regeringens avregleringsförslag är att vi får minskade incitament till kommunala initiativ, fler transporter, högre kostnader för medborgare och en minskad miljöhänsyn. Det är en uppfattning som också Naturvårdsverket står bakom, om jag har läst rätt.

Finns det egentligen några som helst skäl till att avreglera avfallsmarknaden mer än rent ideologiska? Jag tror att priset för ett rent ideologiskt ställningstagande i så fall kan komma att bli otroligt högt.

Fru talman! Jag tycker att majoriteten ska ta sig en ordentlig fundare på vad man vill åstadkomma med en avreglering av avfallsmarknaden och vilket det totala resultatet blir i förlängningen.

Sverige är ett av de bästa länderna i världen när det gäller pantning av burkar och petflaskor. Miljövinster är stora. Nio av tio burkar och flaskor återvinns, vilket är mycket bra. De flesta kanske ändå inte tänker på att de 10 procent som inte återvinns blir en mycket stor mängd burkar och flaskor om man ser till det antal som slängs i naturen. Den stora mängd aluminiumburkar som transporteras mellan EU-länder hamnar även den ofta i soporna eller i vår natur. Detta gör det självklart att Sverige ska arbeta för ett gemensamt pantsystem i Europa.

När man läser den borgerliga majoritetens texter får man intryck av att det finns många, många hinder för ett gemensamt pantsystem. Det är svårt, och det kostar pengar. Men det är nog i första hand en fråga om vilja, tror jag.

Fru talman! Sverige, som är ett av världens bästa länder när det gäller pantning av burkar och flaskor, måste kliva fram och ta ett tydligt initiativ när det gäller att skapa ett gemensamt pantsystem i Europa. Det

Prot. 2009/10:99
7 april

Vatten- och luftvård

*Kretslopp, återvinning
m.m.*

finns ingen anledning att vänta och kanske göra i morgon vad vi skulle kunna göra i dag i denna viktiga fråga. Här krävs politisk handlingskraft.

Dumpning av elavfall i utvecklingsländer är ett stort problem. Avfallet som dumpas i utvecklingsländer utges för att vara produkter som kan återanvändas. Men de är i själva verket oanvändbara. När fattiga människor, inte sällan barn, plockar sönder produkter för att ta till vara på värdefulla metaller görs det utan kännedom om riskerna med de farliga ämnen som frigörs i samband med att man monterar isär saker. Den dumpning av elavfall som görs bara för att hålla kostnaderna nere måste därför stoppas.

Fru talman! Sverige bör agera för strängare kontroller och inspektionskrav för att motverka att elavfall utan andrahandsvärde skeppas till utvecklingsländer för att monteras isär. Sverige kan inte stillatigande och fullt medvetet utsätta barn i utvecklingsländer för de stora risker som dumpningen av elavfall utgör. Här krävs det också politisk handlingskraft.

Läkemedelsrester i våra vatten är svåra att spåra, men olika hormonpreparat och antibiotika upptäcks i utflöden från bland annat sjukhus och reningsverk. Vissa läkemedelsrester kan orsaka skador på fisk, vilket gör att vi skyndsamt bör agera för att motverka detta problem. Det finns i dag reningstekniker som avskiljer de flesta ämnen, men metoderna är dyrbara.

Från Socialdemokraterna vill vi därför satsa på förebyggande arbete som förhindrar spridningen av läkemedel i våra vattendrag. Vi vill givetvis också fortsätta med försök och forskning för att ta fram de bästa reningsteknikerna.

Fru talman! Majoriteten vill tydligen avvakta lite grann.
(Applåder)

Anf. 61 JACOB JOHNSON (v):

Fru talman! Debatten om kretslopp och återvinning gäller motioner från allmänna motionstiden i höstas. Det handlar bland annat om biologiskt avfall, pant för dryckesförpackningar, export av elavfall och kemikalielagstiftningen.

Jag vill inledningsvis ta upp två reservationer från Vänsterpartiets sida som berör biologiskt avfall på olika sätt. Eftersom det biologiska avfallet alltmer ses som en resurs ur vilken man kan utvinna biogas och kompost, till exempel, är det viktigt att hantera avfallet så att det kommer till största möjliga nytta.

Från Vänsterpartiets sida har vi i den första reservationen föreslagit att en utredning tillsätts med uppdrag att föreslå hur staten kan stimulera utsortering av matavfall. Enligt EU:s nya avfallsdirektiv ska insamling av biologiskt avfall främjas.

Det finns ett svenskt nationellt mål som till 2010 skulle innebära att 35 procent av det organiska avfallet ska utsorteras och rötas eller komposteras. Men i dag är det en mindre andel, bara drygt 5 procent, som faktiskt sorteras ut. Målet verkar vara svårt att nå på kort sikt. För att öka andelen insamlat organiskt material måste satsningar göras inom mottagning och förbehandling av avfall, så att det sedan kan användas till rötning och kompostering eller malas till slam genom en avfallskvarn. Rötning och slam kan i sin tur ge biogas. Slammet från avfallskvarnar kan

även återföras till jordbruksmarken på samma sätt som jord från komposter.

I betänkandet hänvisas bland annat till den miljömålsproposition som nu lagts fram. Men vi som har läst miljömålspropositionen kan ju konstatera att den inte innehåller några nya konkreta åtgärder. Den har fokus mest på en omorganisering av miljömålsarbetet. I praktiken skjuter man frågorna om etappmål och åtgärder framför sig. Till själva debatten om miljömålspropositionen ska vi återkomma, naturligtvis, men jag kan i alla fall konstatera att den inte ger något nytt vad gäller insamling av biologiskt avfall.

Som vanligt när det gäller motionsyrkanden hänvisas till pågående utredningsarbeten. Bland annat har Statens energimyndighet i samråd med Statens jordbruksverk och Naturvårdsverket ett uppdrag att utveckla en sektorsövergripande långsiktig strategi och föreslå åtgärder som bidrar till ökad användning av biogas. I en lägesrapport för en månad sedan anfördes att för storskaliga anläggningar inom avlopps- och avfallssektorn kan insatser vara viktiga för att öka produktionen av biogas. Det kan göras till exempel genom rötning av avloppsslam, livsmedelsindustrins avfall och matavfall från storkök, butiker och restauranger och naturligtvis från hushåll. Det skulle kunna innebära att man sluter kretsloppet av näring i samhället, vilket naturligtvis är en viktig grundläggande princip. I delar av landet med goda förutsättningar – stor andel åkermark och förekomst av livsmedelsindustri – bedömer man att mer än 35 procent av matavfallet kan samlas in för biologisk behandling. Utredningen föreslår också mer forskning om användning av rötresterna för spridning på åkermark, liksom informationsinsatser etcetera.

Det ska komma en slutrapport om någon månad. Vi får väl se vad den innehåller och vad regeringen kommer att föreslå. I avvaktan på konkreta åtgärder kvarstår jag vid vår reservation om förslag på statliga stimulanser – inte bara utredningar – men jag avstår för tids vinnande från att yrka bifall till den.

Det biologiska avfallet är som sagt en viktig resurs som kan ge biogas som kan ersätta bensin som bilbränsle. En fråga som är av stor praktisk betydelse för att möjliggöra en effektiv användning av detta avfall är hur hushållsavfallet från verksamheter som storkök, restauranger och livsmedelsaffärer ska omhändertas. I dag tar kommunerna hand om detta avfall, eftersom det är av samma karaktär som avfallet från hushåll, vilket ger dessa, det vill säga kommunerna, underlag för de stora investeringar som krävs för att kunna röta avfallet till biogas och röttingsrester.

I en regeringspromemoria föreslås dock att den som bedriver en yrkesmässig verksamhet ges en möjlighet att under vissa förutsättningar lämna hushållsavfall till någon annan än kommunen eller den som kommunen har anlitat. Promemorian är nu under beredning i Regeringskansliet.

Jag och Vänsterpartiet anser att en eventuell avreglering av avfallsmarknaden på detta sätt kan medföra stora problem och att den går stick i stäv med ambitionerna om ökad miljöhänsyn. Naturvårdsverket har, som vi tidigare har hört, påpekat riskerna med avregleringsförslaget eftersom det leder till minskade incitament till kommunala initiativ och minskade möjligheter att få storskaliga fördelar när det gäller anläggning av röttningsanläggningar. Eftersom en alternativ utförare också måste skicka

runt sina bilar för att samla in hushållsavfallet blir det bilar från olika insamlare som åker runt i samma område. Några samlar in från hushåll och andra från storkök och restauranger. Vi kan räkna med högre avgifter för medborgarna och totalt sett minskad miljöhänsyn. Naturvårdsverket har framfört en lång rad tunga argument mot förslaget i regeringspromemorian. Nu har det ännu inte kommit något förslag från regeringen, och det finns fortfarande tid för regeringen att tänka över frågan. I avvaktan på detta yrkar jag bifall till reservation 2.

Fru talman! Den växande kemikalieanvändningen i vårt samhälle är ett stort problem. Vi har ofullständig kunskap om effekter av dessa medel, särskilt kombinationseffekter eller vad man brukar kalla cocktaileffekter. Det finns ju forskarrapporter som kan redovisa att små barn har upp till 200 främmande kemikalier i blodet, alltifrån ämnen som ingår i plast till växtbekämpningsmedel, möbler, tvättmedel, läkemedel och så vidare. Enligt SCB slog försäljningen av bekämpningsmedel alla rekord under 2008. Även användningen av svampmedel har ökat rekordartat.

Osäkerheten om riskerna med många kemikalier är som sagt stor. Det är mindre än 5 procent av de drygt 100 000 kemikalier som finns på den europeiska marknaden i dag som har testats. Därför är det av största vikt att substitutionsprincipen följs i alla lägen, så att farliga kemikalier ersätts med säkrare alternativ om sådana finns. Konsumenter och alla som arbetar med kemikalier måste ha bästa möjliga kunskap och information.

Nu är kemikalielagstiftningen, som påpekas i betänkandet, helt harmoniserad i EU, och Sverige kan därmed inte ha strängare regler. Vänsterpartiet beklagar detta. EU:s regelverk bör vara ett golv, inte ett tak, och vi anser att Sverige bör verka för att enskilda EU-länder ska tillåtas gå längre än EU i sin nationella kemikalielagstiftning. Detta har vi uttryckt i reservation 7, som jag naturligtvis står bakom men som jag för tids vinnande inte yrkar bifall till i dag.

Anf. 62 TINA EHN (mp):

Fru talman! Jag ska inte bli så långrandig i den här diskussionen, men jag ska ta upp några reservationstexter och prata lite om dem. Det handlar om kretslopp och återvinning, och det är miljö- och jordbruksutskottets betänkande nr 16. Också här behandlas en massa motioner från allmänna motionstiden.

Jag tänkte ta upp detta med pant på dryckesförpackningar, där vi i reservationen säger att ett gemensamt EU-system skulle kunna vara en lösning. Som Kommerskollegium har framhållit skulle man kunna börja med ett gemensamt system i de nordiska länderna. Tydligt jobbar Nordiska rådet ganska mycket med den här frågan, vilket är positivt.

Sedan står det egentligen inte mer om saken, och man undrar lite om frågan lever på riktigt. Någonstans bör man ju börja. En miljard burkar privatimporteras till de nordiska länderna varje år. Även om vi i Sverige är duktiga på att få tillbaka våra egna burkar i systemen är det just detta som är ett problem. I huvudsak handlar det om burkar från Estland och Tyskland.

Jag tycker att reservationen är relevant. Där finns förslag om att gå vidare med denna fråga. På s. 11 i betänkandet står faktiskt att det inom EU enligt Naturvårdsverket för närvarande inte pågår något arbete gällande gemensam pant för samtliga EU-länder. När vi gick med i EU

tyckte jag att det här var en självklar sak. Nog borde vi kunna ha ett gemensamt system även när det gäller detta, när vi nu ska jobba tillsammans och göra bra saker för miljön? Det är nu rätt många år sedan, faktiskt. Det skulle nog gå att fortsätta driva detta, tycker jag.

Jag tar också upp detta med export av elavfall. I betänkandet nämns flera åtgärder som pågår och flera åtgärder som ska bli skärpta. Det är ju bra.

Men jag tror ändå att vi är lite naiva om vi tror att vi gör tillräckligt. I den här reservationen finns det en hänvisning till en rapport som Greenpeace har gjort. Och för två år sedan, när jag var på en global konferens, träffade jag själv människor från Sydafrika som ganska upprört berättade om den verksamhet som pågår. Det är export, bland annat till Sydafrika, av teknikprylar som egentligen är uttjänta. De exporteras inte alltid som avfall utan ibland som fullt fungerande dataapparater. Detta pågår på ett sätt som gör att man faktiskt blir lite orolig.

Reservationen handlar om att Sverige bör agera starkare inom EU för strängare kontroller och inspektionskrav i hamnar med mera. Jag tycker att det är relevant att lyfta fram den. Vi vet ju att det inte löser någonting att flytta problem.

En annan reservation handlar om miljöeffekter av läkemedel. Jag tror att det är lite av en tickande miljöbomb. Reningsverken är inte anpassade för att ta emot läkemedel. De passerar oftast utan att brytas ned.

Konsumtionen av läkemedel ökar hela tiden. Och läkemedel kan i dag inte förbjudas på grund av miljöpåverkan. Men i betänkandet påpekas det att man ska se över EU-regler för godkännande av läkemedel. Man kanske kan få in några bra saker där.

Forskning pågår också. Men ytterligare krav kostar, som alltid. Jag hoppas att det inte ska bli en bromskloss när det gäller att skydda de vattenlevande organismerna från att skadas. Och jag hoppas inte att detta ska göra att man skickar problemen in i framtiden eller att man inte vill göra någonting alls när vi står inför fakta.

I dag drabbas både djur och människor, på grund av läkemedel och hormonstörande ämnen som sipprar ut i våra vattendrag och i vår miljö, av effekter som man under en lång tid har varnat för. Och nu har man ringat in än mer kunskap om detta.

Vi ska inte bara, som i betänkandet, se det här som något som man ska komma överens om i ett stort perspektiv. Det är jättebra om vi har en harmoniserad lagstiftning runt det hela. Det är jättebra om företagen frivilligt vill jobba med det här. Men dessutom har vi politik att sätta in. Jag tycker att man ska kunna jobba med att ställa krav när det gäller hur de här ämnena hanteras i vår miljö.

Det finns en annan reservation som handlar om utbyte av skadliga kemikalier, vilka krav vi kan ställa på den offentliga upphandlingen och hur man genom stora inköp kan bana väg för förändringar.

Därmed har jag inte så mycket mer att säga. Jag ställer mig bakom samtliga reservationer, men jag yrkar bifall till reservationerna 4 och 6.

Anf. 63 STAFFAN APPELROS (m):

Fru talman! De frågor som behandlas i det betänkande som vi nu diskuterar i kammaren kretsar alla kring det som är myntets baksida när det gäller all mänsklig verksamhet. Det handlar om det som förbrukas, vilka

val vi gör för att förbruka så lite som möjligt och vad som händer med det avfall som vi ger upphov till.

Hur väl vi lyckas med att skapa väl fungerande kretslopp är beroende av beslut som fattas på många olika nivåer och kräver ett aktivt deltagande från alla, enskilda, företag, ansvariga myndigheter och regeringar. Det gäller ända upp till internationell nivå.

De miljömässiga och ekonomiska vinster som kan göras genom att dels minimera avfallet, dels använda det avfall som skapas på rätt sätt är enorma. En gång i tiden betraktades såväl hushållssopor som biologiskt avfall enbart som något man ville bli av med.

Under de senaste årtiondena har medvetenheten vuxit om att även det som förbrukats har ett värde som antingen kan återföras till naturen eller skapa mervärden för människor och samhällen tack vare den energi som materialet innehåller. Teknikutvecklingen har gått snabbt framåt, och den mycket högre reningsgrad som kan uppnås i dag jämfört med tidigare öppnar för en fortsatt utveckling där en större andel av avfallet kan användas till olika ändamål.

Alliansregeringen har bland annat verkat för att ta fram strategier och åtgärder som på såväl kort som lång sikt syftar till att öka produktionen av biogas. Det är en utveckling som är mycket viktig för att lägga om energianvändandet i Sverige i en riktning som både skonar klimatet och leder till bästa möjliga ansvarstagande i varje steg. Rötning är en mycket bra behandlingsmetod för exempelvis avloppsslam och matavfall, och rötresten fungerar ofta utmärkt att sprida på åkermark.

Det man dock bör ha i tankarna är att lösningarna inte måste se likadana ut överallt. Det handlar om faktorer som närheten till åkermark, det lokala behovet av till exempel fjärrvärme och vilka möjligheter som finns till samrötning med annat material. Dock är det mål som man satt upp om att mer än 35 procent av matavfallet ska samlas in för biologisk behandling fullt möjligt att nå – i vissa kommuner är målet redan uppnått – och här bör ambitionsnivån vara fortsatt hög.

Den tekniska utvecklingen ger också större möjligheter att återföra den fosfor som finns i olika avloppsfraktioner till produktiv mark. Att bättre kunna sluta denna del av kretsloppet ger betydande miljöförbättringar på många områden.

Det som är kritiskt när det gäller våra möjligheter att använda slammet handlar dels om att man ska kunna rena det tillräckligt mycket för att man ska få ned halterna av bland annat tungmetaller, dels om att man ska lyckas ta död på skadliga bakterier. Enligt Naturvårdsverkets redovisning bör andelen av återförd fosfor från avloppsvattnet, som i dag ligger på 20 procent, kunna öka. En första målsättning är att man ska nå 60 procent redan 2015. Här finns också ett behov av en översyn av de direktiv som finns på EU-nivå för att ytterligare driva på utvecklingen.

Ett problem som aktualiserats under de senaste åren och som också får återverkningar på reningsverkens verksamhet är spridningen av läkemedelsrester. Reningsverken är inte alltid anpassade för att rena vatten från den här typen av kemikalier, och även lagstiftningen på området är eftersatt. Som lagstiftningen ser ut i dag kan man inte förbjuda läkemedel på grund av negativ miljöpåverkan. I likhet med regeringen menar utskottet att Sverige internationellt bör verka för ökade krav, så att den negativa miljöpåverkan som vissa läkemedel ger upphov till minskar.

Fru talman! Vi behöver också mer kunskap om hur läkemedel bryts ned i avloppsslammet och hur läkemedel beter sig kemiskt i naturen. Som forskningsområde är detta relativt nytt. Eftersom läkemedelsbranschen dessutom är internationell är en nationell lagstiftning i sig otillräcklig. Vi menar att en harmoniserad lagstiftning inom EU har bättre förutsättningar att kunna påverka.

När det gäller det allmänna omhändertagandet av avfall har vi privatpersoner en viktig roll. I Sverige finns det ett stort intresse för miljöfrågorna, och vi når höga siffror när det gäller sortering och återvinning. En fråga som varit aktuell en tid och där ett arbete pågår gäller en övergång till sortering i materialströmmar. I teorin ger en sådan förändring marginella vinster på mängden material som sorteras ut, men den gör insamlingssystemet mer lättförståeligt för hushållen. I en av de motioner som behandlas i betänkandet föreslås märkning för att underlätta källsorteringen för hushållen, men genom en successiv övergång till sortering i materialströmmar blir systemet automatiskt mer lättbegripligt.

Kommunerna har monopol på omhändertagande av hushållens avfall och företagens hushållsliknande avfall. Just nu pågår ett arbete för att öppna för att företagen ska kunna beställa hämtning av hushållsavfallet från en valfri entreprenör. Det här har visat sig vara ett i vissa stycken kontroversiellt förslag. Det finns en oro för fler transporter och för att kvaliteten på omhändertagandet av avfallet riskeras. En sådan oro är inte helt obefogad – Storbritannien är ett exempel på hur det kan gå när man genomför en ogenomtänkt avreglering – men en förändring kan lika gärna innebära vinster. Det handlar snarare om att alla aktörer ska ha tydliga riktlinjer att följa. Det är inte heller osannolikt att transporterna åtminstone på vissa platser kan minska när en och samma entreprenör kan hämta allt avfall från ett och samma företag, vilket inte varit möjligt tidigare.

Fru talman! Det är tydligt att alla nivåer måste samspela. Vi måste ha högre ambitioner på EU-nivå, tydliga regelverk på plats här hemma och goda incitament för företag och hushåll att göra rätt. Då kan vi skapa fungerande kretslopp där varje steg är optimalt utformat och där det blir en självklarhet att ta till vara så mycket vi bara kan av den näring och energi som finns i vårt avfall.

Jag yrkar bifall till förslaget i utskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

(Applåder)

Anf. 64 JACOB JOHNSON (v) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja be Staffan Appelros att lite grann utveckla sin ståndpunkt vad gäller en avreglering av insamlingen av hushållsavfallet. Jag skulle vilja höra om han står bakom den regeringspromemoria som föreslår en avreglering.

Han uttryckte att det finns en oro som inte är obefogad. Han hänvisade till negativa erfarenheter från Storbritannien.

Men du satte inte riktigt ned foten i din totalbedömning. Jag skulle vilja höra om du är klar med den. Jag tolkar dig som att du är positiv till avregleringen, men jag skulle vilja be dig utveckla din talan i frågan.

Anf. 65 STAFFAN APPELROS (m) replik:

Fru talman! Det är inte lätt att uttala sig om ett förslag som inte är färdigt ännu. Det kommer att bli lättare senare.

Men en konkurrensutsättning av insamling är inte riktigt samma sak som en behandling. Vi ska komma ihåg att många av de företag som samlar in avfall är rena åkeriföretag. Det är få kommuner i det här landet där vi har kommunala sopåkare. Det är ofta redan utlagt på entreprenad.

I Malmö, som jag kommer från, är det två privata företag som i konkurrens har tagit hand om insamlingen av material. Sedan går det till det kommunala. Det finns inte något fog för att man helt skulle slå ut den kommunala verksamheten för att någon annan skulle samla in det.

Jag tror inte att vi kommer att få ett ogenomtänkt förslag. Vi har som sagt de negativa effekterna att studera och kan vidta åtgärder så att vi inte får det som i London. Där kan det komma åtta konkurrerande sopåkare på en gata på kvällen. Man måste ha olika färg på soppåsarna för att de ska veta vilket avfall de ska samla in. Där har vi mycket att lära om hur man inte ska göra.

Förslaget är inte färdigt. Jag har fullt förtroende för att det här kan göras på ett positivt sätt. Redan i dag finns det privata entreprenörer som hämtar in det så kallade industriavfallet hos ett företag. Varför skulle de inte kunna ta det hushållsliknande avfallet med sig samtidigt? Det kan likaväl hamna på rätt ställe, det vill säga hos det privata eller det kommunala företag som omhändertar avfallet sedan.

Anf. 66 JACOB JOHNSON (v) replik:

Fru talman! Den springande punkten är väl om man får ett system som hjälper eller stjälpjer möjligheten till rötningsanläggningar. Det nuvarande kommunala monopolet underlättar naturligtvis för kommunerna att göra de stora investeringar som krävs. Det har påpekats bland annat av Naturvårdsverket.

Det är det ena. Det andra är trafikkonsekvenserna och den dubbla insamlingen.

Staffan Appelros är åtminstone medveten om problemen. Jag hoppas att regeringen också är det, även om jag är rädd för att regeringen i högre grad vägleds av ideologiska principer att öppna så kallade marknader för privata bolag.

Vi får väl se vad som händer. Men jag skulle vilja höra Appelros kommentarer till Naturvårdsverkets invändningar mot regeringspromemorian.

Anf. 67 STAFFAN APPELROS (m) replik:

Fru talman! Jag tror nog att regeringen är minst lika klarsynt som jag i det här fallet. De invändningar som har kommit är att man har en oro för att det ska bli ökade transporter. Det tycker jag är en befogad oro. Det är den man måste ta med sig när man utformar det här förslaget så att vi minskar transportererna i stället.

Vi har inte för avsikt att av ideologiska skäl se till att det blir ökade lastbilstransporter på vägarna. Det ska finnas en miljövinst i detta. Det är jag övertygad om att det här förslaget kommer att leda fram till. Det ska vara en miljövinst även i en konkurrensutsättning.

Anf. 68 ROLAND BÄCKMAN (s) replik:

Fru talman! Jag hade i stort sett samma frågeställning, men nu när jag ändå har begärt replik får jag väl säga något. Oron är inte obefogad. Jag tycker att det känns bra att få den signalen från Staffan Appelros. Det känns viktigt.

Att göra en avreglering när det gäller marknaden för hushållsavfall ska kännas miljösäkert, tryggt och genomtänkt. Det hoppas jag att min kamrat här kan bidra till.

En sak som man funderar på är transporter. Kommer vi vid en avreglering att få en avfallsmarknad där man förbrukar mer eller mindre bränsle med transporter? Man har en offentlig hämtning, och bredvid har man någon form av privat hämtning. Om så är fallet skulle jag vilja höra om vi kommer att få en minskad förbrukning av bränsle.

Anf. 69 STAFFAN APPELROS (m) replik:

Fru talman! Det är lätt att dra paralleller till något som ligger nära en. Jag kan dra en parallell till verksamheten där jag kommer från, i södra Skåne. Där har vi ett avfallsbolag som jag tror betjänar 16 kommuner. I den största delen av det området, i Malmö, finns det ingen kommunal verksamhet i insamlingen. Det är som jag sade två privata företag som i konkurrens sköter insamlingen, men materialet går till den kommunala anläggning som omhändertar avfallet.

Jag lyssnade på Roland Bäckman tidigare när han höll sitt anförande. Han talade om att vi hade en hög grad av återvinning. Han talade om 90 procent av burkar och flaskor. Han oroade sig för att de 10 procenten hamnade i naturen.

De hamnar oftast inte i naturen. De hamnar i soppåsen. Vi kan förbättra det, men de återvinns även där. Man sorterar ut till exempel metallen.

I den här debatten får man fundera på om folk verkligen kastar skräp i naturen. Den insamling som sker på ett mycket rationellt sätt både av privata och kommunala företag runt om i landet styrs sedan till en behandling. De behandlingarna sköts i de olika kommunerna av antingen en mellankommunal eller en kommunal verksamhet. I vissa fall är det privata företag som sköter omhändertagandet av avfallet.

Anf. 70 ROLAND BÄCKMAN (s) replik:

Fru talman! Hemma hos mig i min kommun i Norrland finns det privata aktörer som vill hämta det här avfallet. Men de vill hämta det inne i de centrala delarna av kommunen, inte i utkanten. Då blir det lite för dyrt och olönsamt. Det ska det offentliga fortsätta med enligt vad jag har hört.

Jag tycker att Staffan Appelros och hans kamrater bör ta sig en ordentlig funderare innan de avreglerar den här marknaden. De bör ställa sig frågan om de kommunala initiativen och incitamenten kommer att öka med en avreglering. Och kommer vi att få färre transporter? Jag tror att man måste titta på andra ställen än där det är mycket folk. Jag tror att man måste titta på ställen där det är glest bebyggt och glest befolkat.

För att man ska få med medborgarna på ett sådant här arbete är det viktigt att inte kostnaderna skenar i väg för det enskilda hushållet. Då tycker jag att man ska titta på om det finns en risk för att det blir ökade kostnader för att bli av med avfallet. Sammantaget vill jag att man ska

titta på om man får en ökad eller minskad miljöhänsyn med det här förslaget.

Jag tycker ändå att det känns lite tryggt att det inte verkar som om bara den övergripande ideologin – som vanligt, höll jag på att säga – kommer att få styra vart man tar vägen och till vilket pris som helst. Det känns tryggt.

Anf. 71 STAFFAN APPELROS (m) replik:

Fru talman! Jag delar Roland Bäckmans synpunkter i stort. Den oro som han har känt ska vi givetvis ta till oss, och det är samma för alla medborgare. Vi vill ju inte ha ökade transporter. Vem vill att det ska komma fem sopbilar slamrande varenda vecka på ens gata? Ett sådant förslag tror jag inte skulle vinna någon folklig förankring över huvud taget.

Jag har fullt förtroende för att denna delikata fråga kommer att lösas på ett mycket bra sätt.

Anf. 72 CLAES VÄSTERTEG (c):

Fru talman! Ett utvecklat kretsloppsarbete är nödvändigt för att vi ska nå flera av de 16 miljö kvalitetsmål som vi har satt upp här i Sveriges riksdag. I det arbetet är regler kring avfallshantering och avfallsmarknad en oerhört viktig del. Det är också viktigt att vi har en produktpolitik som är miljöorienterad, men vi måste också samordna olika myndigheters insatser.

Vår ekonomiska utveckling bygger till stor del på produktion och konsumtion av produkter. Dessa produkter förbrukar material och energi. Att få en balans i hur vi utnyttjar våra gemensamma resurser är avgörande för om vi ska kunna skapa ett hållbart samhälle. Vår produktion och konsumtion leder till stora mängder avfall, och därför är en ekologiskt god avfallshantering en viktig del i kretsloppsarbetet. Avfallshanteringen är en nödvändig infrastruktur som måste fungera i samhället.

Vi kan bara nå hållbara kretslopp om en större andel av vårt avfall kan återanvändas och återvinnas. Det sparar såväl material som energi samtidigt som miljöproblemen från avfallshanteringen kan minska. Det är också nödvändigt att mängden avfall minskar. Vi konsumenter måste se till att bli tydligare i våra val. Vi kan driva producenter att redan vid tillverkningen av en produkt tänka över dess miljöpåverkan i ett livscykelperspektiv. Såväl konstruktion och materialval som energiförbrukning vid tillverkning och användning måste vägas in.

Fru talman! Centerpartiet och alliansregeringen har vidtagit ett antal åtgärder för att utveckla biogasproduktionen runt om i Sverige. Exempelvis kan nämnas investeringsstöd för att få i gång produktion av biogasanläggningar. Vi ser nu ett ökat intresse bland Sveriges jordbrukare att sätta i gång med en gårdsnära biogasproduktion.

För att vi ska kunna ta till vara all potential som finns runt om i Sverige för att öka biogasproduktionen krävs det ytterligare åtgärder. Därför beslutade regeringen under förra året att ge Energimyndigheten i uppdrag att utveckla en strategi för ökad användning av biogas. Det är som sagts många gånger i denna kammare, även i dag, så att biogasen kan och kommer att spela en viktig roll för att minska transporternas påverkan på

klimatet. Den kan också bidra till att skapa fler jobb både lokalt och regionalt.

Energimyndigheten ska i samråd med Jordbruksverket och Naturvårdsverket utveckla en sektorsövergripande långsiktig strategi för biogasområdet och också föreslå åtgärder som på kort och lång sikt kan bidra till att öka användningen av biogas. Dessa förslag till åtgärder ska tillsammans kunna bli en gemensam plattform för den framtida utvecklingen vad gäller produktion, distribution och användning av biogas i Sverige. Strategin och de gemensamma prioriteringarna ska särskilt beakta en kostnads- och energieffektivitet, men den ska också se över transportsektorns fossilberoende, beakta miljömålen och även se vad som händer på EU-nivå och i andra internationella forum.

Nu har det vilket också sagts i den här debatten presenterats en delrapport. Slutrapporten kommer den 12 maj. Då kommer regeringen att börja bereda den, och vi kommer säkerligen i den här kammaren att få anledning att återkomma till frågan.

Biogas och hur den kan ersätta fossila bränslen är ju ett väldigt spännande utvecklingsområde. I mångt och mycket är biogassatsningar en win-win-situation. Vi kan se till att det leder till en renare stadsmiljö genom att utsläppen blir mindre. Vi kan omhänderta samhällets restprodukter. Vi knyter samman kretsloppet mellan land och stad. Vi ser till att minska utsläppen av växthusgaser, och om biogasen är gödselbaserad blir det en vinst i båda ändarna, det vill säga utbyten av fossila bränslen när de används men också minskade utsläpp från gödselhantering. Det är en väldigt spännande utveckling vi har framför oss, och vi kommer att fortsätta det arbete vi har inlett.

Fru talman! Avslutningsvis tänkte jag beröra det som Roland Bäckman och Jacob Johnson har tagit upp kring avregleringen av avfallsmarknaden. Jag tror att vi alla är överens i den här kammaren om att avfallet kommer att vara en väldigt viktig resurs i framtiden. Det kommer att vara en viktig resurs för att minska vår miljöpåverkan och för att ersätta fossila bränslen.

Ser vi hur det är i dag så får vi som enskilda, även företagare, betala för att bli av med den här resursen. Man får betala för att bli av med avfallet. Än så länge är det kommunerna som tar hand om detta avfall, och de får betalt för att ta hand om avfallet. Sedan förädlas avfallet till exempel till biogas som kommunen sedan tar betalt för i nästa ände. Det är alltså en jättebra affär för kommunerna: Man får betalt för att ta hand om någonting, och man kan sedan ta betalt för att sälja produkten.

Vi får heller inte blunda för hur det ser ut just i dag, utan vi måste se hur vi kan utveckla marknaden och ta till vara hela den potential som finns på exempelvis biogasområdet.

Därför är det, tror jag, intressant att se över om man kan utveckla marknaden och öppna upp för verksamhetsutövare att uppdra åt någon annan att ta hand om avfall. Detta handlar om dem som bedriver yrkesmässig verksamhet, inte om enskilda hushåll vilket man nästan har kunnat tro av vissa inlägg i debatten.

Vi ska alltså se om de som bedriver yrkesmässig verksamhet kan vända sig till någon annan. Men tvivla inte – vi kommer inte att göra den här förändringen om vi ser att den leder till ökade transporter. Det vore definitivt att bita sig själv i svansen.

Prot. 2009/10:99

7 april

Kretslopp, återvinning
m.m.

Jag tror att det finns en stor möjlighet att göra en avreglering på den här marknaden där vi bidrar till en ökad utveckling av biogasproduktion och även skapar fler alternativ för yrkesmässiga utövare som har ett hushållsavfall att kunna välja ett visst företag som tar hand om avfallet, just för att det företaget har en bra produkt i nästa läge.

Det är det man ser om man väljer att öppna upp för konkurrens. Ibland när jag lyssnar på Jacob Johnsons och Roland Bäckmans resone- mang skulle man kunna tro att kommunalisering, kommunalt monopol och en återkommunalisering av allting skulle vara jättebra för miljön. Jag tror att Jacob Johnson fastnar i ideologi när han tänker på detta. Han tänker inte på möjligheterna.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.
(Applåder)

Anf. 73 KARIN GRANBOM ELLISON (fp):

Fru talman! Världens befolkning växer, och häromåret övergick antalet människor som bor i städer det antal människor som bor på landsbygden. Megastäder växer fram och lockar med hopp om ökat välstånd. Inte sällan är det ett materiellt välstånd utan krav på omhändertagande av avfallet. Vi ser ett ökat flöde av varor över världen, och ingen vet hur många kemikalier som finns i ett hem. Precis som Jacob Johnson har jag sett att det finns forskning som anger att det i blodet hos barn finns spår av upp till 200 främmande kemikalier.

Lika ohållbart och oförsvarligt är det att vi i den rika världen skickar våra sopor till utvecklingsländer. Vi kan nog alla se framför oss bilder på barn som arbetar med att ta isär elsopor under vidriga förhållanden. Inte heller Sverige är fritt från skuld. Förra året upptäcktes exempelvis containrar i Göteborgs och Södertäljes hamn som skulle till afrikanska länder med kylskåp med förbjudna kylmedel och tv-apparater som inte längre fungerar.

Även om det är lätt att känna sig nedslagen när man tänker på avfalls- situationen i världen sker det en hel del positivt. Sverige ska fortsätta att vara ett föredöme internationellt och vara pådrivande i det internationella arbetet för en giftfri miljö.

Ett viktigt steg togs i mars då riksdagen ganska obemärkt röstade för sanktioner mot smuggling av miljöfarligt avfall. Också försök till smugg- ling är nu kriminaliserat. Åklagarna har sagt att det har varit mycket svårt att åtala någon för smuggling av miljöfarligt avfall eftersom containrarna måste ha lämnat svenskt territorium. Detta behövs alltså inte längre utan man kan ingripa redan i hamnen.

Oppositionen har en reservation om export av avfall. Där kräver de kontroller och sanktionsmöjligheter. Sanktioner är nu införda och detta ska förstås åtföljas av kontroller.

Nyligen antogs också slutsatser i EU:s miljöråd som välkomnar skärpta krav inom IMO-konventionen för skrotning av fartyg. Detta är en ofta smutsig och giftig bransch. Även om Sverige ville gå längre på detta område togs det i alla fall viktiga steg framåt under svenskt EU-ordföran- deskap.

Sverige deltar också i ett flertal internationella samarbeten, bland annat inom Baselkonventionen för säkrare omhändertagande av mobiltelefoner och uttjänta datorer.

En stor framgång är att det till sommaren här i Stockholm ska startas förhandlingar för en global kvicksilverkonvention. Sedan juni 2009 har användningen av kvicksilver i Sverige varit förbjuden, och sedan 90-talet har det varit förbjudet att i Sverige tillverka och sälja vissa varor som innehåller kvicksilver, till exempel termometrar och elektriska komponenter. Sverige har här varit en föregångare, och nu driver vi på internationellt. Det mesta av det kvicksilver som faller ned på svensk mark kommer från andra länder. Därför måste vi arbeta på alla nivåer, lokalt, inom EU och globalt.

Jag vill också säga något om det farliga avfallet och oss konsumenter. Nationell statistik visar att per person i Sverige hamnar ungefär 1,8 kilo farligt avfall och elavfall varje år i fel soptunna. Det behövs mer upplysning och ansvarstagande för hur vi hanterar våra vardagliga sopor. Avfall Sverige har bidragit med ett roligt och informativt spel på sin hemsida. Där kan man lära sig mer om vad som ska hamna var.

Därmed tänker jag gå över till avsnittet om miljöeffekter av läkemedel. Problemet med läkemedel i vattenmiljön är ett ganska nytt område. Därför behöver vi bygga upp kunskap om vad vi ska satsa på. Det pågår ett omfattande forskningsarbete som heter Mistra Pharma. Det är förstås med spänning som vi väntar på deras slutsatser. Självklart ska vi redan nu försöka undvika att tillföra miljön onödiga läkemedel. Det finns väl utformade listor, Kloka listan, både för patienter och för läkare för att ge vägledning om olika läkemedels miljöpåverkan. Om två läkemedel hjälper oss lika bra ska vi förstås välja det mest miljövänliga alternativet. Det gäller för oss att både finna lösningar för att minska farliga beståndsdelar i toalettavfall och se till att reningsverken får en utökad kapacitet.

Ett bekymmer är förstås att många mediciner inte produceras i Sverige, och inte heller i EU för den delen, utan i länder med låga produktionskostnader och låga miljökrav. Som svar på ett regeringsuppdrag har Läkemedelsverket föreslagit att EU-länderna ska införa krav på miljöcertifiering för import av läkemedel till EU. Det tycker jag låter sunt, och ett arbete pågår för att se över detta på departementet.

Något om återvinning och pantsystem vill jag också ta upp. Personligen gillar jag pantsystem. Det är väldigt pedagogiskt. Den som konsumerar och inte tar ansvar för sitt avfall får betala. Panten på aluminiumburkar ska höjas och fördubblas i september. Det är bra. Då blir det dyrare att göra fel och flera kommer troligen att välja och vilja göra rätt.

Jag ser gärna ett europeiskt pantsystem för dryckesförpackningar. En utredning i Nordiska rådet har, som någon har sagt tidigare, visat att vi privatimporterar ungefär en miljard dryckesförpackningar till de nordiska länderna. Samma utredning säger att det finns förutsättningar för att starta med ett nordiskt system för att sedan vidga det till resten av Europa. Jag tycker att det låter som ett gott tillvägagångssätt och ser gärna att regeringen driver på för detta.

Det är glädjande att vi går mot ljusare tider ekonomiskt. Jag hoppas att detta inte ska behöva betyda att vi får ökade avfallsmängder utan att vi kan upprätthålla avfallshierarkin.

Jag vill sluta med att lyfta fram ett exempel där avfall kommer att återanvändas: 9 av 32 fotbollslag ska spela i VM-tröjor gjorda av återvunna plastflaskor. Samma sorts tröjor kommer att finnas att köpa. Till de tröjor som har producerats har 13 miljoner gamla flaskor använts. Det här får tjäna som exempel på att det ligger något i uttrycket Avfall är det som är kvar när fantasin har tagit slut.

Med det yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationerna.

(Applåder)

Anf. 74 LIZA-MARIA NORLIN (kd):

Fru talman! Jag får säga välkommen till åhörarna på läktaren. Det är trevligt att det finns några fler som lyssnar till debatten.

Avfalls- och restprodukthantering är en nyckelfråga för att skapa ett hållbart samhälle. Det går åt, som ni också har sagt här i dag, avsevärt mer energi och resurser för att tillverka nya produkter jämfört med att återbruka eller återvinna. Det ligger därför i vårt och hela samhällets intresse att restprodukterna från hushåll, industrier och andra verksamheter omhändertas på det mest resurseffektiva sättet.

Vi behandlar i dag ett flertal motioner inom området kretslopp och återvinning. Det här är nog frågor som otroligt många människor har en åsikt om och som är en naturlig del av vår vardag – avfall. Det är många gånger per dag som man slänger någonting i en plastpåse eller sorterar. Det är faktiskt med glädje som jag numera också i Sundsvall kan se att det står en mängd bruna tunnor utanför husen. Där börjar man samla upp sitt matavfall. Här finns en oerhörd potential för framtiden i Sverige.

Jag är även glad över utskottets svar på Kristdemokraternas motion MJ383, där motionären anser att det behövs en översyn av hanteringen och användningen av avloppsslam. Det är viktigt att vi på EU-nivå verkar för att säkra slamkvaliteten, vilket också är utskottets mening. En översyn av EU:s slamdirektiv har en stor betydelse för att driva utvecklingen inom EU.

Fru talman! Det är inte så ofta som jag blir nostalgisk, men frågan om pant för dryckesförpackningar är en fråga som har engagerat mig sedan jag tog mina första stapplande steg inom politiken. Denna frustration när man inte kan panta alla burkar som man dyker på här i Sverige eller när man reser till södra Europa och det ligger aluminiumburkar i dikena överallt; det är få saker som har gjort mig så irriterad från i princip tolv års ålder.

Redan för tio år sedan, när jag var aktiv i Kristdemokratiska ungdomsförbundet, försökte jag driva frågan om ett gemensamt EU-system när det gäller pant. Nu, tio år senare, står jag här i riksdagen och samma fråga kommer på bordet. Har vi kommit så mycket längre? Nej. Jag tycker att det verkligen är att beklaga att det ska vara så fruktansvärt svårt att få till ett system när vi har en så fantastisk IT-infrastruktur i samhället i dag. Men antagligen är det inte tekniken som är problemet, utan problemet sitter någon annanstans. Jag hoppas verkligen att Sverige kan vara än mer drivande och att vi är med och utvecklar ett återvinningssystem mellan först och främst ett mindre antal länder som ett första steg.

Som ni har kunnat läsa i betänkandet i dag har jag också försökt att hitta den slutliga utredning som skulle ha presenterats vid Nordiskt

Gränshindersforums möte i slutet av mars, där man skulle ge ett förslag på hur vi kunde genomföra detta samarbete i Norden. Jag har inte lyckats hitta detta till i dag, men jag kommer att följa det här med intresse och hoppas att vi om vi diskuterar det här igen om tio år i alla fall har påbörjat ett samarbete på Europeanivå länderna emellan.

Källsortering är verkligen miljöpolitik vid köksbordet men också en enormt stor logistisk karusell. Från Kristdemokraterna finns det även här en motion där vi tar upp behovet av symbolmärkning för att på ett enklare sätt kunna källsortera. Vi i Sverige är duktiga på att sortera men kan givetvis bli bättre. Ett steg för att göra det möjligt är att ständigt fundera på hur vi kan göra det lättare för den som sorterar och lämnar sitt avfall.

I dag görs det inget arbete för symbolmärkning. Tanken med motionen är just att försöka komma på idéer om sådant som gör det lättare för oss alla att göra rätt saker med vårt avfall. Flera försök pågår för att få ett användarvänligt och mer begripligt insamlingssystem för hushållen. Det här är en fråga som vi får fortsätta att följa och där vi får se till att vi i Sverige blir ännu bättre på att återvinna material.

Slutligen vill jag säga några ord om vårt ansvar för att inte vår konsumtion, i Sverige, ska bidra till skada och negativ påverkan i utvecklingsländerna. Vi har ett ansvar för hela produktionskedjan, från tillverkning till den förbrukade eller återanvända slutprodukten.

Miljöminister Andreas Carlgren har erkänt att problematiken kring elavfall som går till utvecklingsländerna är komplex och sagt att vi arbetar på att minska användningen av farliga kemikalier i utvecklingsländerna och på att förbättra omhändertagandet av farligt avfall.

Det görs givetvis saker på detta område. EU har beslutat att införa ett förbud mot export av farligt avfall till icke-OECD-länder. Sverige har bland annat deltagit i ett internationellt initiativ för omhändertagandet av uttjänta mobiltelefoner. Inom FN:s miljöprogram har man nyligen tagit fram en studie om tungmetallspridning i Afrika. Regeringen har också föreslagit nya regler gällande påföljder för otillåtna avfallstransporter. Förslaget innebär bland annat att även försök till brott ska kriminaliseras. Det är en fråga som vi också fortsättningsvis måste bevaka.

Vi behöver fortsätta att arbeta på att hitta sätt så att inte i-ländernas konsumtion blir miljöförstöring i världens fattigaste länder. Inte minst när det gäller läkemedelsproduktionen är detta en jättestor utmaning. Vi fortsätter alltså att arbeta med de här frågorna.

Allra sist, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet *Kretslopp, återvinning m.m.* samt avslag på samtliga motioner. Tack för en bra debatt!
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 14.32 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.00 då votering skulle äga rum.

10 § Beslut om ärende som slutdebatterats den 25 mars

AU8 Diskriminering

Punkt 2 (Lönekartläggning m.m.)

1. utskottet
2. res. 3 (s, v, mp)

Votering:

154 för utskottet

142 för res. 3

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 m, 20 c, 24 fp, 24 kd, 1 -

För res. 3: 109 s, 17 v, 16 mp

Frånvarande: 21 s, 11 m, 9 c, 4 fp, 5 v, 3 mp

Punkt 6 (Bristande tillgänglighet som diskrimineringsgrund)

1. utskottet
2. res. 9 (v)

Votering:

264 för utskottet

18 för res. 9

17 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 110 s, 85 m, 20 c, 24 fp, 24 kd, 1 -

För res. 9: 18 v

Avstod: 1 s, 16 mp

Frånvarande: 19 s, 11 m, 9 c, 4 fp, 4 v, 3 mp

Punkt 8 (Hbt-frågor)

1. utskottet
2. res. 12 (v)

Votering:

262 för utskottet

19 för res. 12

16 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 84 m, 20 c, 24 fp, 24 kd, 1 -

För res. 12: 1 s, 18 v

Avstod: 16 mp

Frånvarande: 20 s, 12 m, 9 c, 4 fp, 4 v, 3 mp

11 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

AU10 ILO:s deklaration om social rättvisa för en rättvis globalisering

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU16 Planfrågor m.m.

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU10 Vissa apoteksfrågor

Punkt 1 (Ändring i läkemedelslagen (1992:859))

1. utskottet

2. res. (s, v, mp)

Votering:

154 för utskottet

145 för res.

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 m, 20 c, 24 fp, 24 kd, 1 -

För res.: 111 s, 18 v, 16 mp

Frånvarande: 19 s, 11 m, 9 c, 4 fp, 4 v, 3 mp

Punkt 2

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU11 Hälsa- och sjukvårdsfrågor

Punkt 10 (Ensamstående kvinnors rätt till insemination)

1. utskottet

2. res. 8 (s, v, mp)

Votering:

153 för utskottet

146 för res. 8

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 m, 20 c, 24 fp, 24 kd

För res. 8: 111 s, 18 v, 16 mp, 1 -

Frånvarande: 19 s, 11 m, 9 c, 4 fp, 4 v, 3 mp

Punkt 16 (Livstestamente m.m.)

Yrkanden:

1. utskottet

2. utskottets förslag med den ändring däri som föranleddes av bifall till mot. 2009/10:So650 (fp, c, m, mp)

Votering:

272 för utskottet

4 för mot.

21 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 85 m, 18 c, 24 fp, 24 kd, 10 mp

För mot.: 3 mp, 1 -

Avstod: 18 v, 3 mp

Frånvarande: 19 s, 11 m, 11 c, 4 fp, 4 v, 3 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU12 Socialtjänst

Punkt 1 (Vistelsebegreppet)

1. utskottet

2. res. 1 (s, v, mp)

Votering:

153 för utskottet

145 för res. 1

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 m, 20 c, 24 fp, 24 kd

För res. 1: 110 s, 18 v, 16 mp, 1 -

Frånvarande: 20 s, 11 m, 9 c, 4 fp, 4 v, 3 mp

Punkt 2 (Hemlöshet)

1. utskottet

2. res. 2 (s, v, mp)

Votering:

154 för utskottet

145 för res. 2

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 m, 20 c, 24 fp, 24 kd, 1 -

För res. 2: 111 s, 18 v, 16 mp

Frånvarande: 19 s, 11 m, 9 c, 4 fp, 4 v, 3 mp

Punkt 7 (Tvångsvård – avskiljning)

1. utskottet
2. res. 5 (v)

Votering:

280 för utskottet

18 för res. 5

1 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 85 m, 20 c, 24 fp, 23 kd, 16 mp, 1 -

För res. 5: 18 v

Avstod: 1 kd

Frånvarande: 19 s, 11 m, 9 c, 4 fp, 4 v, 3 mp

Mikael Oscarsson (kd) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU15 Vatten- och luftvård

Punkt 1 (Insatser för miljön i Östersjön m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (s, v, mp)

Votering:

154 för utskottet

145 för res. 1

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 m, 20 c, 24 fp, 24 kd, 1 -

För res. 1: 111 s, 18 v, 16 mp

Frånvarande: 19 s, 11 m, 9 c, 4 fp, 4 v, 3 mp

Punkt 5 (Förnybara drivmedel)

1. utskottet

2. res. 2 (v)

Votering:

280 för utskottet

18 för res. 2

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 110 s, 85 m, 20 c, 24 fp, 24 kd, 16 mp, 1 -

För res. 2: 18 v

Frånvarande: 20 s, 11 m, 9 c, 4 fp, 4 v, 3 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU16 Kretslopp, återvinning m.m.

Punkt 2 (Avfallshantering)

1. utskottet

2. res. 2 (s, v)

Votering:

171 för utskottet

128 för res. 2

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 s, 85 m, 20 c, 24 fp, 24 kd, 16 mp, 1 -

För res. 2: 110 s, 18 v

Frånvarande: 19 s, 11 m, 9 c, 4 fp, 4 v, 3 mp

Karin Svensson Smith (mp) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 5 (Export av elavfall)

1. utskottet

2. res. 4 (s, v, mp)

Votering:

154 för utskottet

143 för res. 4

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 m, 20 c, 24 fp, 24 kd, 1 -

För res. 4: 110 s, 18 v, 15 mp

Frånvarande: 20 s, 11 m, 9 c, 4 fp, 4 v, 4 mp

Karin Svensson Smith (mp) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Punkt 6 (Miljöeffekter av läkemedel m.m.)

1. utskottet

2. res. 6 (mp)

Votering:

162 för utskottet

17 för res. 6

119 avstod

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 8 s, 85 m, 20 c, 24 fp, 24 kd, 1 -

För res. 6: 1 s, 16 mp

Avstod: 101 s, 18 v

Frånvarande: 20 s, 11 m, 9 c, 4 fp, 4 v, 3 mp

Greger Tidlund (s) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

12 § Beslut om förlängd motionstid

Prot. 2009/10:99

7 april

Kammaren biföll talmannens förslag att motionstiden för prop. 2009/10:193 *Tillgängliga elektroniska kommunikationer* och för skr. 2009/10:150 *Berättelse om verksamheten i Europeiska unionen under 2009* skulle förlängas till *onsdagen den 21 april*.

13 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Motioner

med anledning av prop. 2009/10:169 Förändrat uppdrag för Sveaskog

AB (publ)

2009/10:N13 av Per Bolund (mp)

med anledning av prop. 2009/10:171 Trafiknykterhetskontroller i hamnar

2009/10:Ju8 av Lena Olsson m.fl. (v)

med anledning av prop. 2009/10:182 Advokaters vittnesplikt och andra processrättsliga frågor

2009/10:Ju7 av Thomas Bodström m.fl. (s, v, mp)

med anledning av skr. 2009/10:114 Strategisk exportkontroll 2009 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden

2009/10:U11 av Urban Ahlin m.fl. (s, v, mp)

14 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 7 april

2009/10:322 Sysselsättningsgraden

av *Monica Green* (s)

till finansminister Anders Borg (m)

2009/10:323 Projektstöd till bredbandsutbyggnad i glesbygd

av *Eva Johnsson* (kd)

till statsrådet Åsa Torstensson (c)

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 13 april.

Prot. 2009/10:99
7 april

---

15 § Anmälan om fråga för skriftligt svar

Anmäldes att följande fråga för skriftligt svar framställdes

den 7 april

2009/10:701 Naturturismen och gymnasiereformen

av *Peter Hultqvist* (s)

till utbildningsminister Jan Björklund (fp)

Frågan redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 13 april.

16 § Kammaren åtskildes kl. 16.14.

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdet början till och med 6 §
anf. 20 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med 8 § anf. 51 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 14.32 och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

MADELEINE GABRIELSON HOLST

/Eva-Lena Ekman

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
3 § ILO:s deklaration om social rättvisa för en rättvis globalisering	1
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2009/10:AU10	1
(Beslut fattades under 11 §.).....	1
4 § Planfrågor m.m.	1
Civilutskottets betänkande 2009/10:CU16	1
(Beslut fattades under 11 §.).....	1
5 § Vissa apoteksfrågor	2
Socialutskottets betänkande 2009/10:SoU10	2
Anf. 1 THOMAS NIHLÉN (mp)	2
Anf. 2 BARBRO WESTERHOLM (fp).....	3
(Beslut fattades under 11 §.).....	4
6 § Hälsa- och sjukvårdsfrågor.....	4
Socialutskottets betänkande 2009/10:SoU11	4
Anf. 3 MARIA KORNEVIK JAKOBSSON (c)	4
Anf. 4 ANN ARLEKLO (s)	4
Anf. 5 ELINA LINNA (v).....	5
Anf. 6 THOMAS NIHLÉN (mp)	8
Anf. 7 KENNETH JOHANSSON (c)	10
Anf. 8 ANN ARLEKLO (s) replik	12
Anf. 9 KENNETH JOHANSSON (c) replik	13
Anf. 10 ANN ARLEKLO (s) replik	13
Anf. 11 KENNETH JOHANSSON (c) replik	14
Anf. 12 ELINA LINNA (v) replik.....	14
Anf. 13 KENNETH JOHANSSON (c) replik	15
Anf. 14 ELINA LINNA (v) replik.....	15
Anf. 15 KENNETH JOHANSSON (c) replik	15
Anf. 16 CECILIA WIDEGREN (m)	16
Anf. 17 BARBRO WESTERHOLM (fp).....	18
Anf. 18 ANDERS ANDERSSON (kd)	21
Anf. 19 FINN BENGTSSON (m)	23
Anf. 20 GÖRAN THINGWALL (-).....	24
(Beslut fattades under 11 §.).....	30
7 § Socialtjänst	30
Socialutskottets betänkande 2009/10:SoU12	30
Anf. 21 MARGARETA B KJELLIN (m)	30
Anf. 22 CATHARINA BRÅKENHIELM (s)	31
Anf. 23 EVA OLOFSSON (v)	34
Anf. 24 THOMAS NIHLÉN (mp)	36
Anf. 25 MARIANNE KIERKEMANN (m).....	38
Anf. 26 CATHARINA BRÅKENHIELM (s) replik	40
Anf. 27 MARIANNE KIERKEMANN (m) replik.....	40
Anf. 28 CATHARINA BRÅKENHIELM (s) replik	40

Anf. 29	MARIANNE KIERKEMANN (m) replik	41
Anf. 30	EVA OLOFSSON (v) replik	41
Anf. 31	MARIANNE KIERKEMANN (m) replik	41
Anf. 32	EVA OLOFSSON (v) replik	42
Anf. 33	MARIANNE KIERKEMANN (m) replik	42
Anf. 34	MARIA KORNEVIK JAKOBSSON (c)	43
Anf. 35	SOLVEIG HELLQUIST (fp)	45
Anf. 36	EVA OLOFSSON (v) replik	46
Anf. 37	SOLVEIG HELLQUIST (fp) replik	47
Anf. 38	EVA OLOFSSON (v) replik	47
Anf. 39	SOLVEIG HELLQUIST (fp) replik	48
Anf. 40	LARS-AXEL NORDELL (kd)	48
	(Beslut fattades under 11 §.)	49
8 §	Vatten- och luftvård	50
	Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2009/10:MJU15	50
Anf. 41	ROLAND BÄCKMAN (s)	50
Anf. 42	JACOB JOHNSON (v)	51
Anf. 43	TINA EHN (mp)	52
Anf. 44	SOFIA ARKELSTEN (m)	55
Anf. 45	ROLAND BÄCKMAN (s) replik	56
Anf. 46	SOFIA ARKELSTEN (m) replik	57
Anf. 47	ROLAND BÄCKMAN (s) replik	57
Anf. 48	SOFIA ARKELSTEN (m) replik	57
Anf. 49	TINA EHN (mp) replik	58
Anf. 50	SOFIA ARKELSTEN (m) replik	58
Anf. 51	TINA EHN (mp) replik	58
Anf. 52	SOFIA ARKELSTEN (m) replik	59
Anf. 53	CLAES VÄSTERTEG (c)	60
Anf. 54	LARS TYSKLIND (fp)	61
Anf. 55	TINA EHN (mp) replik	63
Anf. 56	LARS TYSKLIND (fp) replik	64
Anf. 57	TINA EHN (mp) replik	64
Anf. 58	LARS TYSKLIND (fp) replik	65
Anf. 59	LIZA-MARIA NORLIN (kd)	65
	(Beslut fattades under 11 §.)	67
9 §	Kretslopp, återvinning m.m.	67
	Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2009/10:MJU16	67
Anf. 60	ROLAND BÄCKMAN (s)	67
Anf. 61	JACOB JOHNSON (v)	68
Anf. 62	TINA EHN (mp)	70
Anf. 63	STAFFAN APPELROS (m)	71
Anf. 64	JACOB JOHNSON (v) replik	73
Anf. 65	STAFFAN APPELROS (m) replik	74
Anf. 66	JACOB JOHNSON (v) replik	74
Anf. 67	STAFFAN APPELROS (m) replik	74
Anf. 68	ROLAND BÄCKMAN (s) replik	75
Anf. 69	STAFFAN APPELROS (m) replik	75
Anf. 70	ROLAND BÄCKMAN (s) replik	75

Anf. 71 STAFFAN APPELROS (m) replik	76	Prot. 2009/10:99
Anf. 72 CLAES VÄSTERTEG (c).....	76	7 april
Anf. 73 KARIN GRANBOM ELLISON (fp)	78	<hr/>
Anf. 74 LIZA-MARIA NORLIN (kd).....	80	
(Beslut fattades under 11 §.).....	81	
Ajournering.....	81	
Återupptagna förhandlingar	82	
10 § Beslut om ärende som slutdebatterats den 25 mars.....	82	
AU8 Diskriminering.....	82	
11 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens		
sammanträde	83	
AU10 ILO:s deklARATION om social rättvisa för en rättvis		
globalisering	83	
CU16 Planfrågor m.m.	83	
SoU10 Vissa apoteksfrågor	83	
SoU11 Hälso- och sjukvårdsfrågor.....	83	
SoU12 Socialtjänst	84	
MJU15 Vatten- och luftvård.....	85	
MJU16 Kretslopp, återvinning m.m.	86	
12 § Beslut om förlängd motionstid.....	87	
13 § Bordläggning.....	87	
14 § Anmälan om interpellationer.....	87	
15 § Anmälan om fråga för skriftligt svar	88	
16 § Kammaren åtskildes kl. 16.14.....	88	

Prot. 2009/10:99
7 april

Tryck: Elanders, Vällingby 2010